

Mai 2002

Demokratisering og økonomisk utvikling i Sør Korea og Polen

**Hovedoppgave i statsvitenskap Universitetet i Oslo Institutt for
statsvitenskap høst 2001/vår 2002.**

Skrevet av Steinar Vilnes

INNHold:

1. Innledning.....	s.1
1.1 Innledende bemerkninger.....	s.1
1.2 Oppgavens utforming.....	s.6
2. Teoridel.....	s.7
2.1. Presentasjon av teoriene.....	s.7
2.1.1. Larry Diamond.....	s.7
2.1.2. Rueschemeyer.....	s.10
2.1.3. Juan J. Linz.....	s.12
2.2. Sammenligning av teoriene.....	s.15
2.2.1. Demokrati begrepet.....	s.15
2.2.2. Sammenligning av Rueschemeyer og Diamond.....	s.16
2.2.3. Det spesifikke ved Linz.....	s. 21
2.3. Oppsummering.....	s. 26
2.4. Metode.....	s. 28
3. Benyttelse av teoriene på den relevante empirien.....	s. 28
3.1. Diamond.....	s. 29
3.2. Rueschemeyer.....	s. 32
3.3. Linz.....	s. 36
4. Empiri.....	s. 40
4.1. Sør Korea.....	s. 41
4.1.1. Forhistorie.....	s. 42
4.1.2. 1961-70.....	s. 43
4.1.3. 1971-77.....	s. 47
4.1.4. 1978-80.....	s. 50
4.1.5. 1980-88.....	s. 53
4.2. Polen.....	s. 60
4.2.1. Forhistorie.....	s. 60
4.2.2. 1956-70.....	s. 62
4.2.3. 1970-80.....	s. 65
4.2.4. 1980-89.....	s. 71
5. Analyse.....	s. 78
5.1. Hypotesetesting.....	s. 78
5.1.1. Diamond.....	s. 79
5.1.1.1. Klassestrukturen og middelklassen.....	s. 79
5.1.1.2. Politisk kultur.....	s. 83
5.1.1.3. Det sivile samfunn.....	s. 89
5.1.2. Rueschemeyer.....	s. 93

5.1.2.1. Statsapparatets autonomi.....	s. 93
5.1.2.2. Klassestrukturen.....	s. 97
5.1.2.3. Middelklassen.....	s. 103
5.1.3. Linz.....	s. 106
5.1.3.1. Økonomien av legitimitet og tvang.....	s. 106
5.1.3.2. Stateness.....	s. 112
5.1.3.3. Tidligere regimetype.....	s. 115
5.2. Sammendrag og konklusjon.....	s. 119
5.3. Avslutning.....	s. 128
Litteraturliste.....	s. 130

1. INNLEDNING.

1.1. INNLEDENDE BEMERKNINGER.

Siden midten av åttitallet har antallet demokratier i verden økt dramatisk. En utvikling det har vært en utfordring for samfunnsvitenskapen å forklare. En rekke teorier har vært formulert som skal forklare dette forholdet. I denne oppgaven skal tre av disse teoriene evalueres. Det finnes flere relevante teorier enn de som er inkludert her, men det er ikke plass til å omhandle alle teoriene i denne oppgaven. Denne oppgaven vil fokusere på de teoriene som vektlegger sosioøkonomiske variabler for å forklare politisk utvikling. Disse skal så testes opp mot et teoretisk rammeverk med en alternativ vinkling.

Teoriene er valgt ut etter følgende to kriterier: For det første må teorien være anerkjent i de vitenskapelige miljøene, og regnes som en teori som er relevant innen denne forskningen. For det andre må teorien være et av de nyere teoriske rammeverkene innen sin teoretiske tradisjonen. Det kan betraktes som uhensiktsmessig å sammenligne et verk innen moderniseringsteorien fra femtitallet med et nytt verk innen transition teori for eksempel. Pensum på de ulike studiene ved Universitetet i Oslo benyttes som en pekepinn om hva som kan regnes som relevant. Siden fokuset er på sosioøkonomiske teorier kommer man ikke utenom en versjon av moderniseringsteorien. Denne teorien ble utformet rundt 1960 og hadde som hovedtese at økonomisk utvikling fører til politisk utvikling i en demokratisk retning. I sin originale versjon anses denne teorien å være både ”utdatert” og er relativt lite verdsatt innenfor de samfunnsvitenskapelige miljøene i dag. Til tross for dette er hovedtesene innenfor denne teorien fortsatt viktige for demokratiforskningen. I tillegg er mye av argumentasjonen bak å ikke innføre handelsrestriksjoner mot diktaturregimer bygges på argumentasjonen om at økonomisk vekst vil føre til politisk utvikling. Valget av teoretisk stoff innenfor dette området bør ha mye av den klassiske moderniseringsteoriens tankegods i seg, samtidig som det inkluderer innsikt fra nyere forskning. Det naturlige valget er en artikkel av Larry Diamond som presenterer en "modernisert" utgave av moderniseringsteorien. Diamond har også utgitt andre bøker, men disse benyttes ikke i denne oppgaven. I de andre verkene

har han kun redigert andres verk og skrevet innledningen. Mange av forfatterne som er representert i disse bøkene er heller ikke enig i med Diamond på alle punkter. Et par uttrykker seg til og med kritisk overfor moderniseringsteori. Da det ikke kan påvises at Diamond står for alle teser som blir presentert i disse verkene vil de ikke spille noen større rolle i oppgaven.

Moderniseringskolen er ikke den eneste skoleretningen innenfor demokratiforskningen som vektlegger sosioøkonomiske forhold. Ulike varianter av marxistisk teori vektlegger også slike forhold. Dogmatisk marxisme har i likhet med klassisk moderniseringsteori mistet oppslutning blant demokratiforskerne de siste tiårene. I likhet med moderniseringsteorien er det blitt utviklet mer "moderate" standpunkt fra denne teoretiske retningen. Her er Rueschemeyers verk om kapitalisme og demokratisering et naturlig valg. Tesene i boken er løst basert på marxistisk tankegods, andre respekterte forskere henviser til verket og det benyttes i historiefaget ved Universitetet i Oslo.

Disse to teoriene skal testes opp mot en teori fra en av de andre skoleretningene. En teoretisk retning som kan tjene dette formålet er "Transition" teorien. Dette er en av de teoretiske skolene som i størst grad har utfordret de sosioøkonomiske teoriene. De meste kjente teoretikerne innen denne tradisjonen er Linz/Stepan og O'Donnell/Schmitter. I motsetning til marxistisk teori og moderniseringsteori er ikke en bestemt teoretiker et selvfølgelig valg. Verket til Linz er av noe nyere dato og det benyttes flittig ved flere kurs på statsvitenskap hovedfag og av andre studenter i hovedoppgaver på samme fag. Valget falt derfor på dette verket, selv om det medfører visse problemer. O'Donnell/Schmitter representerte en betraktelig "renere" versjon av denne type teori og ville derfor gitt en mye sterkere kontrast til de andre teoriene. Demokratisk konsolidering som de andre forfatterne ikke konsentrerer seg om er også en viktig del av Linz verk, men det er mulig å skille ut de tesene som beskriver overgang til et demokratisk styre fra de tesene som beskriver demokratisk konsolidering. På grunn av sin aktualitet foretrekkes Linz.

Den mest hensiktsmessige måten å teste disse teoriene på er å teste hvorvidt de kan forklare faktiske hendelser. Komparativ case studie er den metoden som vurderes som mest hensiktsmessig for å gjøre nettopp dette. Kvantitative metoder kunne vært benyttet

til å teste noen av tesene til Diamond og Rueschemeyers, men andre av deres teser og mesteparten av tesene til Linz er derimot så å si umulige å teste ved hjelp av slike metoder. Komparativ metode gir muligheter til å sammenligne flere case, og dermed benyttelse av analyse av likheter og forskjeller på de relevante variablene i de ulike casene. På grunn av begrenset plass vil antallet case begrenses til to. Siden flere av teoriene forutsetter relativt fremskreden sosioøkonomisk vekst, vil case som har oppnådd et relativt høyt sosioøkonomisk utviklingsnivå velges ut. Øst Asia og Øst Europa er utvalgt som regioner å sammenligne. Det østlige Asia er et naturlig valg for en slik sammenligning da flere av landene i regionen har nådd langt i sin sosioøkonomiske utvikling.

I Øst Asia er det i utgangspunktet tre aktuelle case, Japan, Sør Korea og Taiwan. For at analysen skal være fruktbar må demokratiseringen først og fremst ha vært forårsaket av intern dynamikk, da det er dette de utvalgte teoretikerne konsentrerer seg om. Siden demokrati ble ”påtvunget” Japan etter den annen verdenskrig, vil Japan ikke benyttes som et case. Da står valget mellom Sør Korea og Taiwan. Dette valget er vanskeligere da begge er brukbare case. I henhold til tidshorizonten er Sør Korea et bedre valg enn Taiwan. Hendelsene i Sør Korea var også i stor grad mer dramatiske enn tilsvarende hendelser på Taiwan. Øst Europa er det naturlige valget for en sammenligning med Øst Asia. De kommunistiske regimene falt omtrent samtidig som demokratiseringsprosessene i Sør Korea og Taiwan. Det er også en annen region som har gjennomgått mange av de prosesser Diamond og Rueschemeyer beskriver i sine verk. Sør Amerika kunne også ha vært et alternativ i henhold til tidshorizonten, men det er andre problemer. Disse landene er mindre "modernisert" enn de andre regionene på flere områder. De har også i mange tilfeller hatt et fungerende demokrati på femti og/eller sekstitallet, slik at det i motsetning til de andre regionene er mer snakk om en redemokratisering.

Det er også problemer med en analyse case fra Øst Europa. Nesten alle disse regimene ble innsatt og opprettholdt ved hjelp av Sovjetunionen. De ble heller ikke demokratisert før Sovjet ga slipp på sin kontroll over regionen. Er det allikevel mulig å analysere disse casene ved hjelp av de utvalgte teoriene? Det er mulig så lenge man velger de riktige casene. Det var tross alt motstand mot de kommunistiske regimene. Disse bevegelsene

som kjempet for en demokratisering kan man sammenligne med lignende bevegelser i andre land. Man kan også forsøke å vurdere hvorvidt disse bevegelsene kunne ha tvunget frem en demokratisering, hvis trusselen om sovjetisk intervensjon ikke hadde vært tilstede. Det naturlige valget av case her er Polen. Her var det en betydelig opposisjon mot det kommunistiske regimet, og regimets endelige fall kom etter protestaksjoner som hadde startet før Sovjetimperiet endelig kollapset. Det var også den første overgangen fra diktatur til demokrati i Øst Europa(utenom Hellas) siden den annen verdenskrig.

Etter at teoriene og casene er valgt ut må det avgjøres hvilken tidshorisont som skal gjelde for oppgaven. To av teoriene omhandler strukturelle variabler hvis utvikling følges over lengre tid. Det er derfor hensiktsmessig å starte analysen før protestene mot de autoritære regimene vokste frem. Dette gir en kontrast til perioden da protestene mot regimet og overgangen til demokrati faktisk fant sted, slik at de relevante variablene kan analyseres over tid. Dette vil også gjøre det mulig å vurdere om landene utviklet seg i forventet retning i den aktuelle tidsperioden. I praksis innebærer dette at perioden fra og med starten på den økonomiske utviklingsprosessen begynte å skyte fart inkluderes. Tidshorisonten burde også være den samme i begge casene for å gjøre sammenligningen mer fruktbar. Dette kan være problematisk da det er ikke er perfekt samsvar mellom de to landenes historie. Polens ”modernisering” tok til før den annen verdenskrig, men mye av dette ble rasert under krigen. De sosiale og økonomiske rystelsene var også av en slik art at det er forsvarlig å begynne analysen etter den annen verdenskrig. Analysen starter da rundt 1950. Det var rundt denne tiden kommunistene tok makten i Polen. Det sammenfaller med Syngman Rhee regimets maktovertakelse i Sør Korea som var det første av flere autoritære høyreregimer frem til 1987. I begge casene vil analysen av de tidligere periodene være mer overflattisk enn analysen av de senere periodene. Stoffet blir analysert mer inngående fra og med tiden rundt 1970, fordi det var en oppblomstring av opposisjon mot regimet i begge casene på dette tidspunktet.

Når det gjelder oppgavens avslutning avgjøres dette av tidspunktet da overgangen til demokrati fant sted. Det hersker ikke enighet om hva som definerer et fungerende demokrati i diverse forskningsmiljø. Det kan være betydelige avvik i tid fra en demokratiseringsprosess er formelt gjennomført til den politiske situasjonen faktisk

oppfyller kravene spesifisert i demokratidefinisjonene. De første valgene i både Polen og Sør Korea kan anklages for å ha vært ufrie. I Polen var ikke alle setene i nasjonalforsamlingen lagt ut for valg, men opposisjonen klarte allikevel å vinne valget på grunn av at kommunistenes allierte hoppet av. I Sør Korea ble regimet anklaget for valgfusk. Militæret truet også med å gjennomføre et kupp hvis valgresultatet ikke gikk deres vei før det andre ”frie” valget. Det var først ved det tredje mer eller mindre frie valget i Sør Korea at man fikk et maktskifte. Så når avsluttes oppgaven? Det er i en viss grad mangel på plass i en slik oppgave. Det er derfor ønskelig å avslutte oppgaven så ”tidlig som mulig”. Hvis perioden helt frem til det første ”hundre prosent frie” valget skulle vært inkludert, ville oppgaven også måtte belyse mange problemstillinger som angår konsolidering heller enn overgang til demokrati. Selv om det tredje valget i Sør Korea og det andre i Polen etter den innledede overgangen til demokrati er de første som mange anser som frie behøver ikke dette være oppgavens slutt punkt.

Det var nemlig i 1987 i Sør Korea og 1989 i Polen at den konsensus som førte til den reelle demokratiseringen ble bygget opp. I Polen førte valget til maktskifte selv om det ikke var helt fritt. De følgende valgene kan derimot karakteriseres som frie. På grunn av dette er det hensiktsmessig å hevde at overgangen til demokrati i Polen foregikk i 1989. Selv om man har innsigelser mot de første valgene i Sør Korea var det allikevel i 1987 at prinsippet om frie valg ble godtatt av de impliserte partene. Det var under de konstitusjonelle rammer som da ble innført at Kim Dae Jung ble valgt mot slutten av nittitallet. Maktskiftet kom heller ikke som følge av en kamp for demokrati, men fordi at et medlem av den regjerende alliansen ”hoppet av”. De fleste demokratiske rettigheter ble da også respektert fra 1987 og utover. Nå kunne regimet kritiseres for å slå ned på fagforeninger og å forfølge mennesker for å støtte kommunistene i Nord Korea også etter 1987. I USA slo man på femtitallet også ned på kommunister. Statsledere som Reagan og Thatcher hadde også til dels voldelige konfrontasjoner med fagbevegelsen. Det ble ikke hevdet at disse regimene var udemokratiske fra vide kretser av den grunn. Disse forholdene er derfor ikke tilstrekkelig grunn til å anklage et regime for å være diktatorisk.

Det er viktig å notere at Linz og Rueschemeyer ikke skrev sine verk alene. Linz skrev den aktuelle boken sammen med Alfred Stepan og Rueschemeyer skrev sitt verk i samarbeide

med John D. og Evelyne Huber Stephens. Begrepene Rueschemeyer og Linz benyttes for enkelhetens skyld. Dette er også praktisk mulig siden annen litteratur av disse forfatterne ikke benyttes.

Problemstillingen:

Hvordan skal dette så formuleres i en enkel problemstilling? Denne oppgaven skal belyse følgende problemstilling: Hvilken av de følgende teoretikere: Larry Diamond, Juan Linz og Dietrich Rueschemeyer forklarer i størst grad overgangen til demokrati i Sør Korea og Polen?

1.2. OPPGAVENS UTFORMING.

Hvordan skal denne oppgaven struktureres? Først må teoriene som skal benyttes i oppgaven presenteres. Hver teori vil presenteres kort i sitt eget underkapittel. Så følger en sammenligning av teoriene. I dette kapitlet vil disse teoriene også utsettes for en mer dyptgående analyse. Stoffet vektlegges etter hvilke teser som faktisk blir benyttet senere i oppgaven. Teser som ikke skal benyttes senere behandles enten svært overflatisk eller utelates helt. Dette er ikke noen generell sammenligning av disse teoretikerne, men en klargjøring av forskjeller og likheter mellom teoriene som er relevant for analysen i oppgaven. En sammenligning mellom tre teorier kan raskt bli ustrukturert. Løsningen blir å først sammenligne Rueschemeyer med Diamond og deretter sammenligne disse med Linz. Dette blir praktisk mulig da de to første deler flere fellestrekk seg imellom i forhold til sistnevnte. Så skal det formuleres tre sett av hypoteser slik at teoriens forklaringskraft kan prøves ut på de utvalgte casene. Det er mest hensiktsmessig å benytte tre hypoteser fra hver teori per case. For at bruken av komparativ case studie skal bli mest mulig fruktbar benyttes de samme hypotesene på begge casene. Når det gjelder operasjonaliseringene er dette en litteraturoppgave med liten bruk av statistisk materiale. Operasjonaliseringene blir derfor raskt lite nøyaktige.

Empirien presenteres ved at det relevante stoffet presenteres kronologisk. De aktuelle

variablene vektlegges særlig, men annet stoff legges også inn for å binde presentasjonen sammen og å presentere informasjon som taler i mot alle de tre teoriene. Fremstillingen deles opp i en del for Sør Korea og en del for Polen som igjen deles inn i tidsmessig avgrensede underkapitler. Underkapitlene deles inn etter den politiske historien. Hvert underkapittel beskriver historien til en enkelt politisk epoke etter regjeringsperioden til en enkelt statsleder eller en annen ”politisk periode”, slik som Yushin perioden i Sør Korea. Etter at empirien er presentert er tiden kommet for å analysere stoffet. Analysen gjøres ved at hypotesene sammenlignes med empirien slik at det kan dras konklusjoner hvorvidt hypotesene stemmer overens med empirien. Hypotesene gjennomgås systematisk i samme rekkefølge som i presentasjonen av hypotesene. Analysedelen struktureres ulikt fra kapittel til kapittel, avhengig av hva som anses som hensiktsmessig i henhold til konteksten. Til sist kommer et sammendrag av disse delene og et forsøk på å trekke en konklusjon basert på disse.

2. TEORI DEL.

2.1. PRESENTASJON AV TEORIENE.

2.1.1. LARRY DIAMOND: ”Modifisert moderniseringsteori”

Her skal tesene Diamond la frem i ”American behavioral scientist” nr. 35 presenteres. Artikkelen benytter moderniseringsteorien til Lipset som utgangspunkt. Et problem med denne artikkelen er at Diamond ikke definerer flere av begrepene han benytter. Et viktig begrep som sosial klasse blir ikke definert og det gis heller ikke noen eksplisitt definisjon på demokrati. Det er allikevel mulig å gjøre meningsfulle slutninger om hans demokratisyn. I de kvantitative analysene benyttes Freedom Houses demokrati skala som er sammensatt av nivået av ytringsfrihet, hvor fri konkurranse det er under valgene og hvor lydhor staten er overfor borgerne(Diamond:1992:456).

FORHOLDET MELLOM ØKONOMISK UTVIKLING/SOSIOØKONOMISK UTVIKLING OG POLITISK UTVIKLING.

I den klassiske moderniseringsteorien var det direkte forholdet mellom økonomisk utvikling og politisk utvikling det sentrale. Dette har Diamond omformulert ved at økonomisk utvikling alene ikke fører til politisk utvikling. Han hevder heller at befolkningen er mer tilbøyelig til å kjempe for og bevare et demokratisk system dess ”bedre de har det”. Oppmerksomheten rettes også bort fra tidligere benyttete indikatorer på utvikling som BNP, da denne indikatoren kun måler landets finansielle ressurser. Denne indikatoren viser ikke hvordan ressursene er fordelt eller hvordan samfunnets ressurser benyttes. Derfor anses det å være hensiktsmessig å bevege seg bort fra monetære måleenheter. Det Diamond retter oppmerksomheten mot er det han kaller sosioøkonomisk utvikling. I stedet for å konsentrere seg om BNP mener han at forhold som tilgang til helsestell, vann, undervisning og en anstendig levestandard er det mest betydningsfulle. Dette måles ved hjelp av HDI. (Diamond1992:458/Diamond:1992:468)

DE MELLOM LIGGENDE VARIABLENE.

I tillegg til den direkte effekten av materielle forbedringer kan også ren økonomisk vekst målt i BNP føre til forbedringer. Dette skjer ved at vekst i BNP fører til positiv utvikling på en rekke andre variabler som igjen påvirker politisk utvikling. Her følger en beskrivelse av de variablene. (Diamond:1992:487).

POLITISK KULTUR.

Den første av de mellomliggende variablene er politisk kultur. Diamond definerer dette begrepet i ”Political Culture & Democracy in Developing Countries” s. 7: ”a people’s predominant beliefs, attitudes, values, ideals, sentiments, and evaluations about the political system of its country, and the role of the self in that system”. Almond og Verba (1963) benyttet en vinkling på denne problemstillingen som er anvendelig i forhold til denne oppgaven. De fant en sammenheng mellom utdanning og politisk deltakelse. Senere studier har også gitt indikasjoner på at det er et positivt forhold mellom utdanning og demokratiske verdier. Økonomisk utvikling kan også påvirke den politiske kulturen på andre måter. Nye grupper kan bli påvirket av moderne kultur ved å komme i kontakt med

nye institusjoner som formidler slike verdier. Massemedia og fabrikken er eksempler slike ”moderne” institusjoner. (Diamond:1992:476-78).

KLASSESTRUKTUREN OG INTERNASJONAL DIFFUSJON.

En annen faktor som blir påvirket av økonomisk vekst er klassestrukturen. For det første vokser middelklassen og borgerskapet i størrelse og innflytelse. For det andre vokser arbeiderklassen på bekostning av landarbeiderklassen. Dette fører til at gamle klientistiske bånd brytes. Økonomisk vekst fører gjerne også til at arbeiderklassens inntekter og grad av organisering øker. Dette fører igjen til at arbeiderklassen blir mer politisk bevisst og vanskeligere å ekskludere fra den politiske arenaen. Selv om arbeiderklassen har en rolle er det middelklassen som blir sett på viktigst. Middelklassen har relativt god tilgang til utdanning. Det hevdes også at de ofte er politisk moderate på grunn av materiell trygghet og har relativt god kunnskap om omverdenen. Middelklassen blir derfor ansett å være spesielt tolerant og demokrativennlig. (Diamond:1992:478-80).

DET SIVILE SAMFUNN.

Den siste av de tre mellomliggende variablene som skal benyttes er det sivile samfunn(civil society). Med det sivile samfunn menes autonome organisasjoner. Diamond viser til Tocqueville(1840) hvor det sivile samfunns rolle som ”politisk skole” fremheves. Han definerer det sivile samfunn som den sosiale arenaen av organiserte grupper uansett om disse er funksjonelle/interessebasert, ideelle eller religiøse. Deltakelse i organisasjoner stimulerer både politisk interesse og evner til å delta på den politiske arena. Det sivile samfunn kan også virke som en motvekt og balanse mot statens makt samtidig som det hindrer det autoritære regimet å oppnå kulturelt hegemoni. Det kan også være et viktig verktøy for motstandere av autoritære regimer, både for å påskynde regimeskifte og hindre konsolidering av slike regimer(Diamond:1992:483-85).

2.1.2. RUESCHEMEYER: POST MARXISTISK TEORI.

Moderniseringsteoriene er ikke det eneste perspektivet som omhandler sammenhengen mellom økonomisk utvikling og demokratisering. Dietrich Rueschemeyer med andre presenterer i ”Capitalist development & democracy” et alternativt perspektiv på denne problemstillingen. Gjennom flere komparative case studier viser forfatterne hvordan klassekamp kan være en drivkraft i kampen for demokrati. Perspektivet er inspirert av tidligere marxistisk tenkning, men er allikevel langt ifra en klassisk marxistisk teori. Rueschemeyer benytter en såkalt minimumsdefinisjon på demokrati. Det skal holdes regelmessige og frie valg, statsapparatet skal være ansvarlig overfor en valgt lovgivende forsamling, det skal råde ytringsfrihet, organisasjonsfrihet og beskyttelse mot tilfeldig statlig intervensjon. (Rueschemeyer:1992:43-44) Tre variabler pekes ut som de sentrale: Maktforholdet mellom klassene, statens autonomi og internasjonale maktforhold.

DEN RELATIVE KLASSEMAKT MODELLEN.

Kampen for eller mot demokrati sees på som en kamp mellom forskjellige sosial klasser. Sosial klasse defineres som en gruppe avgrenset av sosial mobilitet, både inter og intra generasjons mobilitet og sosial interaksjon (Rueschemeyer:1992:52). Medlemmene av de sosiale klassene er tilbøyelige til å støtte eller motarbeide opprettelsen eller opprettholdelsen av et demokratisk system, på grunnlag av deres interesser basert på hvilken sosial klasse de tilhører. Resultatet av denne interessekampen er avhengig av de sosiale klassenes relative styrke i forhold til hverandre. Styrkeforholdet mellom klassene avhenger i stor grad av hvilken vei til industrialisering som har blitt fulgt. Noen utviklingsstrategier fører til en tallrik og sterk arbeiderklasse mens andre utviklingsstrategier fører til en svak arbeiderklasse. (Rueschemeyer:1992:57-59).

Analysen er fokusert på arbeiderklassens rolle i demokratiseringen. Slik Rueschemeyer ser det er det de underordnete klasser som får mest utbytte av et demokratisk styresett. Først og fremst arbeiderklassen som gjerne er bedre organisert og mer autonom i forhold til de dominerende klasser enn andre underordnete klasser. De har ofte fått støtte fra andre sosiale grupper som småborgerskapet, håndverkere og andre selv sysselsatte grupper. Middelklassen har derimot hatt en mer tvetydig rolle og har både støttet og motarbeidet demokratiske regimer, betinget av om de også er ekskludert fra politisk deltakelse og om

de blir avskrekket av arbeiderklasse radikalisme. På tross av dette vurderes middelklassen å være mer positiv i forhold til et demokratisk styresett enn de fleste andre klasser, om enn i mindre grad enn arbeiderklassen. (Rueschemeyer:1992:59-60) Siden det moderne vestlige demokrati er begrenset i forhold til mer idealistiske demokrati begrep fører ikke demokrati til likhet mellom alle klasser. Det fører allikevel til signifikante forbedringer for de underordnete klasser, slik at det tross alt er et mål arbeiderklassen er villig til å kjempe for. På den andre enden av skalaen har man de dominerende klasser. Borgerskapet har kanskje støttet begrensede politiske reformer når de selv har vært ekskludert fra den politiske arenaen av aristokratiet, eller der autokratiske styrer har ført til ustabile rammebetingelser for næringslivet. De har på den annen side motsatt seg politiske reformer hvis disse fører til politisk inkludering av de underordnete klasser. Deres interesser står også ofte i direkte motsetning til arbeiderklassens interesser. (Rueschemeyer:1992:61) Den mest konsekvent anti-demokratiske klassen er jordeierklassen som er avhengig av billig ufaglært arbeidskraft. (Rueschemeyer:1992:60)

STATSAPPARATETS AUTONOMI.

For at et demokratisk styre skal være mulig settes en forutsetning om statlig autonomi. Det må være en institusjonell differensiering mellom det politiske system og prosessene som skaper ulikhet. Dette er nødvendig for at folkestyre skal være akseptabelt for de dominerende klasser. Staten må også være autonom i forhold til de dominerende klasser. De innflytelsesrike stillingene i statsapparatet kan ikke hovedsakelig være besatt med medlemmer fra disse klassene, eller på andre måter være et instrument for de dominerende klassene. Hvis staten er svært autonom i forhold til de underordnete klasser er ikke forholdene gunstige for et demokratisk styresett. (Rueschemeyer:1992:63-66)

ANDRE FAKTORER SOM PÅVIRKER MODELLEN.

Rueschemeyer vedgår at denne relativt enkle modellen ikke er tilstrekkelig til å forklare alle aspekter av demokratiseringsprosessen. For det første har ikke sosiale klasser klart uttrykte objektive interesser. De handler derimot fra sosialt konstruerte subjektive interesser. En viktig del av denne prosessen foregår under de underordnete klassers forsøk

på å organisere seg. Det er her de selvstendige organisasjonene eller det sivile samfunnet kommer inn. Foruten fokuset på de underordnede klasser og inkluderingen av politiske partier i det sivile samfunn begrepet samsvarer Rueschemeyer her godt med Diamond. (Rueschemeyer:1992:53-57) Den andre faktoren som påvirker modellen er at organisatoriske former, allianser og ideologiske standpunkt består også etter at de kausale forholdene som skapte dem er forsvunnet. Dette kan forklare forhold som ikke virker funksjonelle i henhold til Rueschemeyers teorier. Det tas også forbehold om at "perceptions of immediate and anticipations of future opportunities and threats, which are shaped by historical experience both within and beyond the borders of one country". Disse momentene åpner for forklaringer som er spesifikke for en bestemt kontekst, og som forklarer hvorfor utfall kan bli annerledes enn den relative klasse makt modellen skulle tilsi, og at klasser med sammenfallende interesser ikke alltid er allierte. (Rueschemeyer:1992:61-63)

2.1.3. JUAN J. LINZ & ALFRED STEPAN: "TRANSITION"-TEORI.

Ifølge den første siden av innledningen benytter disse forfatterne to avhengige variabler, fullførte overganger til demokratisk styre og demokratisk konsolidering. Det er vanlig å benytte enda en fase innen "Transition" litteraturen. Denne fasen kan kalles sammenbrudds fasen og består av det autoritære regimets sammenbrudd. Denne prosessen vises ikke stor oppmerksomhet i teoridelen i boken, men den behandles flere steder implisitt da denne fasen i en demokratisk overgang også inngår i de fleste av Linzs case studier. Et land har fullført en overgang til demokrati: "When sufficient agreement has been reached about political procedures to produce an elected government, when a government comes to power that is the direct result of a free and popular vote, when this government de facto has the authority to generate new policies, and when the executive, legislative and judicial power generated by the new democracy does not have to share power with other bodies de jure". (Linz:1996:3)

"STATENESS".

Linz hevder at eksistensen av en nasjonalstat øker sannsynligheten for et stabilt demokratisk styre. Ønsket om å opprette en nasjonalstat blant enkelte grupper i befolkningen kan også være en drivkraft eller hindring i demokratiseringsprosessen. Hvis landet er etnisk heterogent kan dette hindre innføring og konsolidering av et demokratisk regime. Er befolkningen på den annen side etnisk homogen kan dette underlette demokratiseringsprosessen. (Linz:1996:16-37) Dette er ikke alt Linz legger i denne variabelen. Når han analyserer det polske caset skriver han: "We show how from 1976 to 1988 the dominant ethos, structure and language of conflict in Poland were between the nation`s "ethical civil society" and the regime`s internationalized authoritarian party state"(Linz:1996:255). Han skriver også at: "The Polish people`s support for the nation was one of the most emotionally and historically intense in Europe. Poland had gone from being one of the major European powers to being "stateless" from 1795 to 1918"(Linz:1996:258). Han nevner også det polske folkets motvilje mot Russland/Sovjetunionen og vilje til motstand. Linz ser altså på nasjonalisme som en kraft som kan bidra til autoritære regimers fall.

DEN POLITISKE ØKONOMIEN AV LEGITIMITET OG TVANG.

Teoridelen i boken sier relativt lite om hvorfor autoritære regimer bryter sammen. Linz innrømmer at det er en sterk korrelasjon mellom demokrati og økonomisk utvikling, men at økonomisk utviklingsnivå allikevel ikke sier noe om når, hvordan og om en demokratiseringsprosess finner sted. (Linz:1996:77) En intern faktor som vektlegges er den såkalte politiske økonomien av legitimitet og tvang. Et regime burde oppfattes som legitimt av større segmenter av landets borgere, og da spesielt de segmentene som ved sin eksplisitte eller implisitte støtte gjorde det autoritære regimets maktovertakelse mulig. Når en krise inntreffer er ikke den i seg selv tilstrekkelig til å forårsake et regimeskifte. Viktige aktører må se det bestående politiske systemet som årsak til krisen og det må foreligge et realistisk alternativ. Legitimiteten er også viktig da regimet må ha en viss grad av legitimitet for å benytte tvang mot opposisjonen uten å fremprovosere sterke reaksjoner fra andre aktører. Hvis det ikke finnes noe realistisk alternativ eller skylden for krisen plasseres annensteds kan et diktatorisk regime fortsette å regjere ved hjelp av tvang! Det vies også spesiell oppmerksomhet mot de aktørene som støttet det autoritære

regimet. Spørsmålet er når disse vil avslutte sin støtte til det autoritære regimet. Et viktig poeng er at disse aktørene ses på som selvstendige aktører og ikke strukturelle klasser med mer eller mindre faste interesser(Linz:1996:76-89).

Økonomiske konjunktursvingninger har sterk innflytelse på et regimes legitimitet. En lengre lavkonjunktur svekker et autoritært regimes legitimitet. Slike regimer kan også miste legitimitet på grunn av økonomiske vekst. Veksten kan fjerne de ekstraordinære forhold som ga det autoritære regime legitimitet i utgangspunktet. Et sentralt begrep her er det autoritære regimets defensive prosjekt. Det sikter til den originale hensikten med det autoritære regimet som bekjempelse av gerilja eller den politiske venstresiden(Linz:1996:78). Veksten kan også styrke demokrati vennlige krefter og gjøre kostnadene ved undertrykking større for makthaverne. Dette skjer gjennom økt tilgang til media, utdanning og vekst i middelklassen og den faglærte arbeiderklassen(Linz:1996:76-81).

OVERGANGSFASEN.

Det er flere faktorer som avgjør om overgangsprosessen fører til et stabilt demokratisk regime. Det fokusere både på hvem som starter overgangen og hvem som kontrollerer den. Det autoritære regimet kan alt fra å kollapse totalt til å gjennomføre en regimekontrollert overgang. Denne situasjonen påvirker hvor sterkt det autoritære regimet kan påvirke prosessen og eventuelt sabotere den. Hvis regimet har en sterk forhandlingsposisjon kan det manipulere de etterfølgende valgene og/eller sette opp begrensninger for de folkevalgte institusjonene. (Linz:1996:71-72) Forfatterne vil også rette oppmerksomheten mot at det diktatoriske regimets natur påvirker hvilke muligheter man har under overgangsfasen. Hvis det diktatoriske regimet er et autoritært regime gjelder følgende implikasjoner for overgangsfasen. Det sivile samfunn er ofte relativt godt utviklet under denne type regime. Dette gjør det mulig å forhandle frem en pakt, forutsatt at regimet er splittet. Idealtypen for dette er et fire aktør spill, mellom regime "hardliners" og "softliners" og tilsvarende hos opposisjonen. De moderate/"softliners" på hver side forhandler så med hverandre for å inngå en avtale om overgang til et nytt regime. Forhandlingene gjøres delvis på grunn av frykt for de mer ekstreme gruppene i

begge leire. (Linz:1996:56-65)

2.2. SAMMENLIGNING AV TEORIENE.

Her følger en sammenligning av de tre teoriene strukturert etter saksområde.

2.2.1. DEMOKRATI BEGREPET.

Rueschemeyer benytter en typisk minimumsdefinisjon av demokrati (Rueschemeyer: 1992:43-44) Et styre vurderes som demokratisk hvis det oppfyller visse krav. Selv om Diamond ikke gir en fullstendig demokrati definisjon benytter han Freedom House indeksen. Dette gjør det rimelig å anta at deres demokrati indeks tilsvare Diamonds demokrati syn. Indeksen er basert på flere skalaer av politisk frihet. Disse skalaene samsvarer svært nøyaktig med den typiske minimumsdefinisjonen(Diamond:1992:456) Rueschemeyer benytter. Det er forskjell mellom sistnevntes definisjon og demokrati indeksen. Definisjonene som Linz og Rueschemeyer benytter ser ut til å klassifisere regimer dikotomt demokratisk eller diktatorisk, mens indeksen som Diamond henviser til opererer med en kontinuum fra de mest despotiske til de mest demokratiske regimene, men Diamond vektlegger de samme dimensjonene som Rueschemeyer. Diamond ser også ut til å beskrive regimer som demokratiske eller ikke og ikke grad av demokrati. Så har man definisjonen som Linz benytter. (ibid:12) Den inneholder de samme elementene som de to andre definisjonene slik som frie valg og reell makt, selv om ordlyden skiller seg ut. I motsetning til de to andre som beskriver en bestemt tilstand beskriver Linz avslutningen av en prosess. Dette vil dog få minimale praktiske implikasjoner. En annen forskjell er at Linz ikke inkluderer organisasjonsfriheten blant kriteriene for at demokrati er innført. Dette løses enkelt ved å benytte Linz mer liberale definisjon da forskjellene ellers er minimale. (Linz:1996:3)

2.2.2. SAMMENLIGNING AV RUESCHEMEYER OG DIAMOND.

DIREKTE EFFEKT ELLER MELLOMLIGGENDE VARIABLER?

Både Rueschemeyer og Diamond ser på økonomisk utvikling som en variabel som har en effekt på mellom liggende variabler som igjen har en effekt på den politiske utviklingen. Diamond benytter variabelen sosioøkonomisk utvikling og/eller økt levestandard som har en direkte effekt på politiske utvikling. (Diamond:1992:458/ Diamond:1992:468). Rueschemeyer ser derimot ikke noen direkte effekt mellom økonomisk utvikling og politiske utvikling.(ibid:10-1) I hans teoretiske rammeverk påvirker den økonomiske utviklingen klassestrukturen som igjen påvirker de politiske utviklingen. Hans syn på dette er derfor mer entydig. Begge har dog det felles at det er faktorer som binder variablene sammen. Selv om førstnevnte benytter tre hovedvariabler er både statens autonomi og den her ubenyttede variabelen trans nasjonale maktforhold i sterk grad koblet til klassemakten. De er bare andre manifesteringer av klassekampen. Det er jo de samme klassene og kreftene som beskrives i klassekampmodellen som også kjemper om kontroll over og benytter staten.(ibid:10-2) På samme måte har de aller fleste av Diamonds teser en sterk forbindelse til økonomisk vekst. Det er faktorer som blir påvirket i positiv retning av den økonomiske utviklingen.(ibid:8)

HVILKEN ROLLE SPILLER KLASSENE OG HVA PÅVIRKER DEM?.

Til tross for at Diamond og Rueschemeyer i visse tilfeller benytter samme variabler, er ikke dette ensbetydende med at variablene benyttes på samme måte. Når Diamond trekker frem klassestrukturen gjelder det først og fremst middelklassen. (Diamond:1992:478-80) Mer om dette følger senere. Det er denne som gjennom utdanning tilegner seg demokrativennlige verdier. Diamond nevner også arbeiderklassen, deres økte mulighet til organisering og fordelene ved at en landarbeiderklasse avhengig av godseierne forsvinner. Allikevel er det middelklassen som tilskrives den viktigste rollen i demokratiseringsprosessen. Han nevner hyppig betydningen av middelklassen og utdanning mens arbeiderklassens betydning kun nevnes i en bisetning. De argumentene som konsentrerer seg om arbeiderklassen er derimot noe av kjernen i Rueschemeyers teser. Rueschemeyer skriver på den annen side: "It is especially the working class that has often played a decisively prodemocratic role"(Rueschemeyer:1992:59). Han ser derimot ikke middelklassen som en konsekvent demokrativennlig kraft, selv om denne også ofte

deltar i kampen for demokrati. Dette er en viktig forskjell da Rueschemeyer absolutt ikke ser på fremveksten av middelklassen som en sentral forutsetning for demokrati. Dette kan også kobles opp mot medlemskap i organisasjoner og kollektiv handling, men dette blir behandlet under det sivile samfunn.

Diamond vektlegger mulighet for utdanning(Diamond:1992:478), materiell fremgang og forandrete verdier. Rueschemeyer ser heller på hvordan arbeiderklassen er enklere å organisere. Dette gjør at denne klassen har større mulighet for å kjempe for sine interesser suksessrikt, selv om Diamond også nevner økt mulighet for interessekamp og materielle interesser som motivasjonsfaktor. Den økte utbredelsen av utdanning er langt mer fremtredende i Diamonds teser. Interessekamp nevnes mest i bisetninger mens utdanning går gjennom flere deler av det teoretiske rammeverket. Betydningen av utdanning nevnes ikke bare i sammenheng med økonomisk vekst, men også i andre sammenhenger. I kapitlet om politisk kultur skriver han at rask sosioøkonomisk vekst "helped to breed, among new business and professional elites and other educated middle-class groups, a stronger value on democratic participation and a more acute appreciation of the need for social and political accommodation"(Diamond:1992:478). Under klassestruktur og internasjonal diffusjon benytter han følgende sitat fra Cheng: "Democratization in Taiwan was particularly advanced by the newly emerging middle-class intellectuals who had come of age during the period of rapid economic growth"(Diamond:1992:479). I tillegg nevner Diamond også økt levestandard som en viktig faktor da det gir nye grupper praktisk mulighet til å delta politisk. En annen følge av økonomisk utvikling er at flere grupper får tilgang til utdanning som gjør dem mer skolerte og mindre tolerante overfor undertrykkelse. Rueschemeyer viser derimot ingen interesse for denne variabelen, men er mer interessert i styrkeforholdet mellom klassene. Dette til tross for at man kan hevde at utdanning styrker arbeiderklassens status på arbeidsmarkedet og dermed deres maktposisjon.

Arbeiderklassen er helt sentral i Rueschemeyers analyse. Det er derfor viktig å se litt nærmere på forskjellene i synet på denne klassens rolle. For å belyse disse forskjellene vises det til Diamonds sitat av Lipset. På s. 475 siterer Diamond fra Lipset hvordan økonomisk utvikling påvirker klassekampen: "Higher levels of income and economic

security at the mass level temper the intensity of the class struggle, by permitting those in the lower strata to develop longer time perspectives and more complex and gradualist view of politics”(Diamond:1992:475). Her omhandles økte inntekter for massene og ikke tallmessig vekst i arbeiderklassen. Det hevdes også at økonomisk vekst kan svekke massenes tilbøyelighet til politisk ekstremisme. Når ”massene” ikke støtter ekstreme politiske bevegelser vil middelklassen heller ikke frykte massene. Rueschemeyer hevder at arbeiderklassen fremmer demokrati ved sin styrke og ikke på grunn av moderasjon, slik Diamond hevder. Han er heller ikke fremmed for at radikalisme hos arbeiderklassen kan skremme potensielle allierte, men fremhever ikke de ”positive” effektene undertrykkelse av en arbeiderklassen kan ha på lang sikt.

DET SIVILE SAMFUNN.

Denne variabelen vurderes ikke å være uavhengig av økonomiske variabler i noen av teoriene. Både Diamond(ibid:10) og Rueschemeyer(ibid:12) samt Linz er relativt enige om at dette er organiserte grupper autonome fra staten. Det er noen mindre forskjeller på hva de inkluderer i det sivile samfunn. Diamond ser på det som en sfære som også inkluderer massemedia, men ekskluderer politiske partier. Politiske partier er derimot inkludert av Rueschemeyer og ses på som et relativt viktig fenomen. Rueschemeyer har en noe annen oppfatning av det sivile samfunns funksjoner. Der hvor de andre to ser på det sivile samfunn både som både funksjonelt, ideelt og verdibasert, ser Rueschemeyer det først og fremst som et redskap i klassekampen. Også de funksjonene som hos de andre ses på som ideelle har hos Rueschemeyer undertoner av klassekamp. Et eksempel på dette er at religiøse organisasjoner som selv om de er apolitiske kan fungere som en beskyttelse for massene mot de dominerende klassers ideologisk hegemoni. En slik ”beskyttende funksjon” har man også hos Diamond, men da gjelder det først og fremst overfor staten og ikke andre samfunnsgrupper.

Den politisk oppdrager funksjonen mangler hos Rueschemeyer. Denne funksjonen blir kun nevnt hos Diamond. Han er den eneste som påpeker at deltakelse i organisasjoner bidrar til politisk modning. Fremveksten av det sivile samfunn øker i seg selv muligheten for et demokratisk styre. Rueschemeyer ser derimot på det sivile samfunn kun som et

redskap for de sosiale klassene.(forrige avsnitt) Diamond innrømmer at det sivile samfunnet også kan virke destruktivt, selv om det kun er nevnt i en bisetning. (Diamond:1992:484). Det er altså de positive effektene som vektlegges i hans teser. Den negative funksjonen Diamond beskriver kan hevdes å være samme fenomen som Rueschemeyer nevner når han beskriver de dominerende klassers bruk av det sivile samfunn for å dominere arbeiderklassen. Rueschemeyer ser gjerne de fleste faktorene i samspill med den relative klassemakten. I motsetning til Diamond som ser på det sivile samfunn som en av flere variabler mellom økonomisk og politisk utvikling relativt uavhengig av hverandre.

TIDSHORISONT.

Hvorvidt de opererer med samme tidshorisont er vanskeligere å avgjøre da det ikke er relevante artikler å benytte som er skrevet av Diamond selv. Lipsets studie som er utgangspunkt for Diamonds artikler benytter strengt tatt ikke noen tidshorisont for enkelte case. På grunn av metodevalget sammenlignes heller flere case på samme tidspunkt. Når man tar hensyn til Diamonds tillegg minner flere av de uavhengige variablene på Rueschemeyers variabler når det gjelder tidshorisont. Begge benytter forskjellige aspekter av kapitalismens utvikling som viktige variabler. Disse to har dermed noenlunde sammenfallende tidshorisonter.

SYNET PÅ POLITISK KULTUR.

En variabel som ser ut til å være særegen hos Diamond er politisk kultur.(ibid:9) Dette er ikke synonymt med at fenomenene som Diamond klassifiserer som politisk kultur ikke forekommer hos Rueschemeyer. Diamond definerer jo politisk kultur som holdninger, verdier og hvordan man bedømmer sin plass i det politiske systemet. Rueschemeyer beskriver også formasjonen av klassebevissthet, som er en subjektiv sosial konstruert verdensanskuelse.(ibid:12) Dette begrepet er nok noe mer snevert enn begrepet politisk kultur og har først og fremst implikasjoner for de subjektive klasseinteresser. Dette er ikke den eneste tesen som minner om politisk kultur. På side 61 nevner han også at organisatoriske former og ideologier kan bestå etter at de kausale forhold som forårsaket

dem har opphørt. Persepsjon av tidligere muligheter og trusler basert på tidligere historiske erfaringer gjør seg også gjeldende. Disse faktorene påvirker mye av det som Diamond definerer som politisk kultur. Det er jo en viss likhet mellom disse erfaringene og forventningene, og ens oppfatning av ens egen plass i det politiske system. Variabler som har samme funksjon som politisk kultur er også inkludert hos Rueschemeyer. Stigende utdanningsnivå og mer ”opplyste” metoder å løse konflikter er ikke omhandlet hos Rueschemeyer. Han nevner også tre typer fenomen spesifikt som alle er koblet til modellen om relativ klassesmakt. Dette gjør at hans forståelse av fenomenet er mer konsentrert om noen få faktorer. I tillegg opererer ikke Rueschemeyer med en strukturell uavhengig variabel som utdanningsnivå som påvirker disse holdningene systematisk.

2.2.3. DET SPESIFIKKE VED LINZ.

TIDSHORISONT OG FOKUS PÅ BESTEMTE PROSESSER.

Tidshorisonten til Linz kan virke svært kort da han fokuserer så sterkt på selve prosessen med sammenbrudd, overgang og konsolidering.(ibid:15) Det er også svært viktig å merke seg at Linz er den eneste som legger vekt på selve overgangsprosessen! Mye av fokuset er på perioden fra det autoritære regimet bryter sammen til enten et demokratisk regime er installert eller at overgangsprosessen har mislyktes. Linz er interessert i selve overgangsprosessen og variabler knyttet til den. Dette er i sterk kontrast til de andre to som er interessert i forholdet mellom mer langsiktige strukturelle variabler og innføring av demokrati. Diamond og Rueschemeyer baserer sine teorier på fenomener som går over en lang tidshorisont som utviklingen fra et føydalt til kapitalistisk samfunn. Forskjellene ser derfor ut til å være betydelige. Linz benytter en lengre tidshorisont på flere av casene. Situasjonen som førte til det autoritære regimet er mye av kilden til dets legitimitet er også behandlet.

I delen om øst Europa går Linz helt tilbake til 1950. Boken går ikke like langt tilbake i tid i alle casene og hendelser før selve sammenbruddet av det autoritære regimet, eller starten på selve overgangsprosessen er relativt sparsommelig behandlet. Det viser at dette

perspektivet åpner for å bruke noe lengre tidshorisonter, selv om det må konstanteres at tidshorisonen er betydelig kortere enn i de to andre teoretiske perspektivene i de fleste tilfeller. Fraværet av langsiktige strukturelle variabler hos Linz gjør at Linz analyse har en mer kortsiktig tidshorison. Strukturelle variabler er ofte fenomener som utvikler seg over lang tid og variablene som igjen påvirker dem ligger ofte svært langt tilbake i tid. Dette gjør at en analyse som tar i bruk slike variabler er mer langsiktig enn en mer aktørorientert analyse. Nå benytter Linz noe han kaller kontekstuelle variabler. De kontekstuelle variablene Linz opererer med som den politiske legitimitet modellen og internasjonale forhold kan benyttes i et mer snevert tidsperspektiv, eller benyttes i et relativt snevert tidsperspektiv av Linz.

STATNESS VARIABELEN.

Statness variabelen Linz opererer med har flere likheter med de strukturelle variablene som de andre benytter.(ibid:13) Dette er hos Linz en enkelt variabel blant andre variabler med et mye kortere tidsperspektiv. Variabelen benyttes stort sett til en statisk beskrivelse av den etniske fordelingen innenfor statens grenser. Dette fører til at den ikke utvider tidshorisonen nevneverdig. Denne variabelen er allikevel med å komplisere bildet. Måten Linz behandler variabelen på i det polske caset kan ha visse likheter med det politiske kultur begrepet til Diamond som diskutert under ”stateness” kapittelet i presentasjonen av Transition teorien. ”Stateness” er nok et mye snevrere begrep enn politisk kultur. Man må allikevel konstantere at også Linz vedkjenner faktorer som viser likheter med politisk kultur. Nasjonalisme er jo også del av et verdisystem, og verdisystemer regnes av Diamond som en del av politisk kulturbegrepet.(ibid:9) Statness begrepet skiller seg nevneverdig fra de tilsvarende begrepene Diamond og Rueschemeyer benytter. Hos Rueschemeyer er dette et resultat av tidligere allianser og trusler med et relativt kort tidsperspektiv som det er gjort rede under presentasjonen av denne teorien. Den politiske kultur variabelen som Diamond benytter er påvirket av den bakenforliggende variabelen økonomisk utvikling, og derfor også relativt foranderlig. Stateness er derimot en mye mer statisk variabel. Den kobles ikke sammen med økonomisk utvikling og forbindes heller ikke overveiende med hendelser med en kortere tidshorison.

KOBLINGEN MELLOM ØKONOMISKE OG STRUKTURELLE FAKTORER OG/ELLER AKTØRORIENTERTE FORKLARINGER, OG REGIME SAMMENBRUDD.

Økonomisk vekst er også inkludert som en faktor hos Linz. Hvordan skiller Linz seg ut på dette punktet? Man kan få inntrykk av at Linz opererer med mye snevrere tidshorisonter enn de Rueschemeyer og Diamond opererer med, i henhold til økonomisk vekst. Det kan heller kalles økonomiske konjunktursvingninger heller enn økonomisk utvikling med ringvirkninger på klassestrukturer og lignende. Dette begrunnes ut fra følgende to argument: For det første er tidshorisontene ofte for korte til å fange opp de lange prosessene som de andre forfatterne beskriver. For det andre beskrives ikke slike prosesser i detalj verken i casene eller teoridelen. Han hevder også at det ikke er noen klar kausal sammenheng mellom økonomisk utvikling og politisk utvikling (Linz:1992:77). Han hevder også at økonomisk vekst kan styrke de demokrativennlige kreftene i samfunnet, en tese de andre teoretikerne nok også kan være enige i. Dette vektlegges derimot ikke like sterkt hos Linz. Han vektlegger elitene som nevnt nedenfor og han understreker at "it is not changes in the economy, but changes in politics, that trigger regime erosion"(Linz:1992:80). Det er verdt å merke seg at Linz også nevner veksten av middelklassen, utdanning og til og med veksten i arbeiderklassens kvalifikasjoner. (Linz:1996:78) I motsetning til Rueschemeyer nevnes alt dette bare i enkelt linje. Det kan derfor fastslås at denne tesen er mindre sentral hos Linz enn de andre forfatterne.

FOKUSERER LINZ PÅ ELITENE?

Et viktig spørsmål som kommer opp her er i hvilken grad Linz er elite fokusert eller ikke. Både Diamond og Rueschemeyer fokuserer på strukturelle variabler og kan derfor ikke kalles elite sentrerte. De setter også fokuset på grupper som er tallrike slik som middel- og arbeiderklassen, mens transition teorien er kjent for å være elite fokusert, slik som tidligere teoretikere innen dette perspektivet som O'Donnell/Schmitter definitivt var. Linz har da også en tendens til å bruke elitens handlinger som forklaringsfaktor. Dette belyses på s.8 hvor Linz understreker betydningen av at makthaverne ikke var villige til å benytte makt overfor opposisjonen. Følgende sitat sier mye både om Linz syn på dette og forholdet mellom økonomi og politisk utvikling: "If the political situation is such that

there is no strong perception of a possible alternative, a non-democratic regime can often continue to rule by coercion”(Linz:1992:80). Dette er ikke synonymt med at eliten er avgjørende. Elitene tildeles derimot en viktigere rolle, da det gis eksempler på hvordan regimets undertrykkende kapasitet reduseres. Her nevnes faktorer som intern uenighet og frafall av støtten fra eliten i samfunnet, variabler som fokuserer på eliten. Når man leser beskrivelsene om Chile på side 78-9 blir dette synet ytterligere styrket da Linz fokuserer på det faktum at borgerskapet ble mer kjølige overfor Pinochet over tid. Dette tyder på at Linz fokuserer på eliten, selv om han ikke går så langt som O’Donnell/Schmitter som hevder at alle regime sammenbrudd skyldes elite konflikter. Det legges altså sterk vekt på elitene som støtter det autoritære regimet og at disse må trekke tilbake sin støtte til regimet for at det autoritære regimet skal bryte sammen. Han understreker som sagt at protestene nedenfra er nytteløse hvis regimet er i stand til å bruke makt effektivt. Frafall av regimets støttespillere er derfor mye viktigere enn protester nedenfra. På den annen side fokuserer han jo også på de kontekstuelle forholdene som styrer valgene til elitene. Inkluderingen av ”stateness” variabelen bidrar også til å svekke elite perspektivet. Gill skriver at Linz ”relate the strategic choices that the elite make to the structural constraints(Linz selv bruker begrepet kontekstuell) which they must act”(Gill:72). Det er nok derfor riktig å hevde at Linz vektlegger andre faktorer enn elitene, men at han er mer elite fokusert enn Rueschemeyer og Diamond.

HVORDAN SVEKKES AUTORITÆRE REGIMER LEGITIMITET?

Økonomiske svingninger kan ifølge Linz svekke legitimiteten til et autoritært regime.(ibid:14) Dette gjelder både økonomiske nedgangs og oppgangstider. Økonomisk vekst kan blant annet eliminere de spente forholdene som ga det autoritære regimet legitimitet, en tese som Diamond også henviser til. Foruten den enkelte tesen er regimenets legitimitet ikke behandlet hos de to andre som en sentral tese. Linz er også den eneste som er implisitt opptatt av hvorfor det forrige demokratiske regimet brøt sammen, ved at det autoritære regimets legitimitetsgrunnlag analyseres. Det må også poengteres at økonomiske svingninger ikke vurderes som en selvstendig faktor, men ses i nær sammenheng med regimets legitimitet. Økonomisk utvikling øker kostnadene med å undertrykke opposisjonen. Dette fører til at viktige aktører i regimet eller blant deres

støttespillere finner ut at opprettholdelse av regimet ikke lenger er rasjonelt. Her ser vi igjen hvordan Linz fokuserer relativt sterkt på elitene. Utpreget aktørsentrerte forutsetninger er også spesielt ved Linz, hvor aktørers valg og oppfatninger på individplanet er en forutsetning for at kontekstuelle faktorer påvirker det politiske regimet. De andre benytter strukturelle faktorer som "før eller siden" fører til demokrati. Bruken av begrepet kontekstuell og ikke strukturell tyder nok på at Linz vurderer kontekstuelle faktorer som relativt kortvarige situasjoner i stedet for mer varige samfunnsmessige strukturer. Det er også viktig å få med seg at økonomiske forhold kun er et av flere faktorer som påvirker et regimes legitimitet ifølge Linz. I sin analyse av casene viser Linz at han ofte benytter f. eks. mislykkete militære eventyr og lignende for å forklare autoritære regimers tapte legitimitet i tillegg til eller i stedet for økonomiske problemer. Eksempler på dette er beskrivelsene av det argentinske og det greske caset.

Denne argumentasjonen er mer fremtredende hos Linz enn hos de to andre.

Rueschemeyer ser ut til å ligge lengst fra den typen forklaringsfaktorer. Selv om hans grunnleggende modeller ikke inkluderer slike forklaringer kommer han allikevel inn på legitimitets baserte forklaringer under krig og demokratisering (Rueschemeyer:1992:70). Autoritære regimer kan kollapse på grunn av feilslått krigføring og dennes effekt på den innenrikspolitiske situasjonen. Altså situasjoner som kan inntreffe uavhengig av interessekamp mellom grupper. Han påpeker så at "this depends (om sammenbruddet resulterer i et demokratisk regime) partly on the international environment, but the critical question here reverts again to class power" (Rueschemeyer:1992:71). Effekten av slike sammenbrudd er derfor relativt kortvarig. Hvis en kollaps fører til et demokratisk regime uten at de strukturelle faktorene er tilstede, vil dette regimet bli erstattet av ett nytt autoritært regime over tid. Igjen er det klassekraft modellen som Rueschemeyer knytter de andre faktorene opp mot. Diamond er heller ikke fremmed for denne type forklaringer. Han redegjør på side 480 for at sosial polarisering i kan føre til av vanligvis moderate grupper, støtter et autoritært regime. Et slikt regime vil etter hvert gjøre seg selv overflødig ved å fjerne disse sosiale spenningene. Diamond understreker at dette også har en sammenheng med økonomisk utvikling og andre strukturelle faktorer. Følgende sitat viser en viktig forskjell mellom Diamond og Linz: "Behind the contending elite values and interests, strategies and calculations, divisions and pacts that take the lead in elite centered

theories of democratic transition, one may frequently discern the facilitating effects of long periods of social and economic development”(Diamond:1992:475). Linz kan nok derfor regnes som mer eliteorientert enn de andre to forfatterne.

Det er også en annen viktig forskjell når det gjelder behandlingen av økonomiske faktorer. Økonomiske forhold ses ikke som en årsak til demokratisering, men en årsak til sammenbrudd av det bestående regimet. At et autoritært regime kollapse er ikke synonymt med en overgang til demokrati. Det kan like gjerne kan føre til et nytt ikke-demokratisk styre. Dette bidrar til å bagatellisere økonomiske faktorer i enda større grad. De variablene som benyttes for å beskrive selve overgangsprosessen og hvem som tar initiativet, er variabler som kun forekommer hos Linz, og han er den eneste som er interessert i selve overgangsprosessen.

SYNET PÅ MATERIELLE INTERESSER.

Linz er ikke helt fremmed for økonomiske interesser. Dette ligger implisitt i elitenes nyttekalkuleringer knyttet til avgjørelsen om de skal støtte det sittende regimet eller ikke. I innledningen kaller Linz det autoritære regimets lederskapsbase for en aktør orientert variabel. I motsetning til Rueschemeyer som benytter tilsvarende variabel, de dominerende klasser som en strukturell variabel. Linz vektlegger valg foretatt av individer eller relativt mindre grupper, mens Rueschemeyer beskriver grupperes kollektive handlinger. Et viktig motiv for å støtte et autoritært regime er å beskytte den bestående økonomiske orden. I motsetning til Rueschemeyer tillegges ikke klassene mer eller mindre permanente interesser for eller mot demokrati, og Linz opererer ikke med noe teoretisk rammeverk for sosiale klasser. Støtte til ikke-demokratiske regimer vurderes som en nødløsning i ustabile perioder og ikke som en fast agenda. Linz er også fornøyd med å skille eliten fra resten av befolkningen og opererer ikke med noe utpreget skille mellom arbeider og middelklasse.

2.3. OPPSUMMERING/HVA ER DET SENTRALE VED HVER TEORI I FORHOLD TIL DE ØVRIGE.

Hvor er det hver teori skiller seg fra de øvrige? Det er viktig å huske at mange av de samme forklaringsfaktorene er felles i de tre teoriene. Dette betyr ikke at de er vektlagt like mye. Det kan allikevel være store forskjeller mellom teoretikerne når det gjelder å vektlegge en bestemt faktor.

Det mest typiske ved Rueschemeyer er at klassekamp vektlegges så sterkt. Et viktig punkt er at individer og gruppers handlinger er motivert av interesser. Det er interessekampen som driver den politiske kampen. Grupper vil støtte opp om et demokratisk regime hvis det er til deres fordel. Et annet særpreg er maktperspektivet. Det er det perspektivet som legger mest vekt på maktforholdet mellom de ulike klassene. Disse elementene er koblet sammen av økonomisk utvikling, som bestemmer hvor stor makt hver klasse innehar, gjennom den kapitalistiske utviklingens form. Det er også særegent at arbeiderklassen tildeles rollen som demokratiets viktigste forkjemper. Andre variabler som det sivile samfunn og internasjonale forhold er også koblet til dette perspektivet. Det sivile samfunn er kun et middel som benyttes i klassekampen og internasjonale forhold virker inn gjennom internasjonale klasseallianser. Det er også verdt å merke seg at større tilgang på utdanning, medier og politisk kultur ikke benyttes som forklaringsfaktorer.

Diamond vektlegger også økonomisk utvikling, men fra et annet perspektiv. Her vektlegges materielle forbedringer som følger med moderniseringsprosessen, heller enn endrede maktforhold. Det betyr ikke at maktforhold er ekskludert fra analysen, men det er andre hensyn som veier tyngre. Økonomisk utvikling har en dempende effekt på klassekonflikter. Den gir også bredere lag av befolkningen mulighet til å delta på de politiske arenaene. Autoritære regimer blir også vanskeligere å opprettholde på grunn av økt tilgang til utdanning og informasjon blant befolkningen. Slike teser er et særpreg ved dette perspektivet i forhold til de to andre. Utdanningsnivået er en viktig faktor, både ved å gjøre befolkningen mer bevisst å lære ut nye demokrativennlige verdier og holdninger. Dette er også fremtredende i andre deler av teorien. Internasjonal diffusjon virker inn ved kontakt med samme klasse i andre områder og deres verdier. Det sivile samfunn tilskrives også en viktig utdannende effekt. Han åpner også for forklaringer som er mer spesifikke for det enkelte case.

Linz skiller seg ganske radikalt ut på flere punkter. Det mest fremtredende er at han ikke vektlegger strukturelle variabler. Han setter heller fokus på hvordan og hvorfor aktører handler på en bestemt måte. Kontekstuelle variabler er ikke helt fraværende, men de har en mer kortsiktig karakter, enn de strukturelle variablene de andre opererer med. Hva slags regime som avløses og hvor stor makt det forrige regimet har til å påvirke det neste, er inkludert her. Det legges også stor vekt på regimets legitimitet. Autoritære regimer bryter sammen hvis det skjer en krise og befolkningen legger skylden på regimet. Viktige aktører innenfor eliten må også vurdere regimet som lite hensiktsmessig. Regimets defensive prosjekt er her et viktig begrep som henspiller på regimets legitimitetsgrunnlag. Eksisterer de forholdene som legitimerer regimets maktovertakelse fortsatt? I tillegg legges det vekt på forhold knyttet til nasjonal tilhørighet og dennes forhold til statens grenser.

2.4. METODE.

Denne oppgaven vil benytte komparativ case studie. Dette er en kvalitativ metode med få enheter og relativt få variabler. Det er som nevnt tidligere valgt ut to enheter eller case, Sør Korea og Polen. Å analysere hele caset som en helhet blir for krevende og uoversiktlig. De interessante områdene skilles derfor ut ved hjelp av segmentering. Dette innebærer at de interessante variablene trekkes ut og sammenlignes relativt uavhengig av helheten. Sammenhengen mellom hver enkelt uavhengig variabel og den avhengige variabelen analyseres dermed separat. En viss likhet mellom casene forutsettes for at dette skal være fruktbart. Det er flere likheter mellom disse casene. Både Sør Korea og Polen ble rasert av krig på førtitallet eller begynnelsen av femtitallet. Andre fellespunkter er avhengighet av en supermakt og betydelig statlig intervensjon i økonomien. Et annet problem er at relevante fenomener kan bli utelatt. Da må det tas hensyn til at teoriene som skal testes også er relativt ”grove” når det gjelder indikatorer. Det aller meste som er relevant i henhold til hver teori behandles dermed i oppgaven. (Dogan/Pelassy:1990:113-9)

Hvordan skal denne metoden benyttes i praksis? For hver enkelt hypotese rettes

oppmerksomheten mot de uavhengige variabelenes effekt på den avhengige variabelen, politisk utvikling. Her benyttes to tilnæringsmåter. For det første avgjøres det hvorvidt den uavhengige variabelen ser ut til å ha noe effekt på den avhengige variabelen i hvert enkelt case. Her benyttes det typisk historisk metode. I tillegg vil disse effektene bli sammenlignet mellom casene. Dette vil spesielt bli nyttig ettersom man må regne med ”time lag” eller forsinkelser til effekten av flere variabler. Hvis det er en sammenheng bør man vente at forsinkelsen ikke avviker alt for mye mellom casene. Kildene som benyttes er bøker, tidsskriftartikler og annen litteratur. Problematikken rundt kildekritikk er derfor relevant. Det er derfor ønskelig å ha minst to ulike kilder med ulike tilnæringer til hver tidsperiode i analysen.

3. BENYTTELSE AV TEORIENE PÅ DEN RELEVANTE EMPIRIEN.

Her presenteres hypotesene som skal benyttes til å teste ut teoriene. For sammenhengen med teoriene henvises det til teorikapittelet.

3.1. DIAMOND.

Diamonds teser testes ut ved hjelp av følgende hypoteser: klassestrukturen, politisk kultur og det sivile samfunn. Fraværet av den direkte sammenhengen mellom økonomisk vekst og politisk utvikling kan virke problematisk. Årsaken til dette er at disse tesene ikke egner seg til å analyseres ved hjelp av case studie. Dette betyr ikke at denne problemstillingen ikke blir belyst da økonomisk utvikling er en bakenforliggende variabel til alle variablene som behandles.

KLASSESTRUKTUREN.

Klassestrukturen med vektlegging på middelklassen er fremtredende i Diamonds artikkel. Den første hypotesen omhandler dette temaet. I tillegg benytter jeg koblingen mellom middelklassens rolle og dens levestandard til å teste ut tesene om økonomisk vekst.

HYPOTESE 1: Fremveksten av protestene mot regimet skyldes i stor grad veksten av middelklassen. Denne klassen er på grunn av bedre levestandard og relativ uavhengighet disponert til å arbeide for demokratisering.

OPERASJONALISERING: For det første må det påvises at middelklassen faktisk vokste i den perioden som omhandles i denne oppgaven. Det må påvises at protestene mot den bestående politiske orden økte i takt med veksten av middelklassen. Diamond åpner for en viss forsinkelse av effekten av denne variabelen. Det skulle allikevel være mulig å si noe meningsfullt om sammenhengen mellom forandringene i klassestrukturen og fremveksten av opposisjonen.

For det andre må det påvises at de materielle forholdene for middelklassen faktisk forbedret seg i den samme perioden. Den viktigste indikatoren her er vekst i BNP og HDI. BNP er kanskje ikke det beste målet for Diamonds teser, men HDI er ikke alltid tilgjengelig. Når BNP benyttes må dette gjøres i kombinasjon med andre indikatorer. Dette betyr ikke automatisk at forholdene til middelklassen blir bedre, men det er gjerne den praktiske følgen av økonomisk utvikling. Dette må kombineres med statistikker over utbygging av infrastruktur, antall TV-apparater.

For det tredje må det påvises at middelklassen faktisk spilte en aktiv rolle i demokratiseringen. Her burde det holde å påvise at medlemmer av middelklassen var aktive i opposisjonsbevegelsen eller støttet den enten aktivt eller passivt. Aktiv støtte kan påvises ved at middelklasse dominerte organisasjoner arbeidet aktivt for demokrati, og/eller at dens medlemmer deltok i pro demokrati demonstrasjoner og lignende i større antall. Den passive støtten er det vanskeligere å påvise på grunn av oppgavens relativt beskjedne omfang.

POLITISK KULTUR.

Den neste variabelen som skal testes er politisk kultur. Survey materiale finnes bare fra det koreanske caset i perioden fra 1987 og utover. Det er derfor mer hensiktsmessig å fokusere på den delen av variabelen som dreier seg om utdanning. Fokuset er derfor på

sammenhengen mellom utdanning, hvorvidt denne fører til en mer demokratisk politisk kultur gjennom fremveksten av politisk aktivisme basert på slike verdier. Denne hypotesen skiller seg fra den foregående ved at denne fokuserer på utdanning heller enn materiell velstand.

HYPOTESE 2: Det økende antallet individer med høyere utdanning førte til at det i Polen og Sør Korea ble utviklet en mer aktivistisk og demokratisk politisk kultur.

OPERASJONALISERING: Her må det først og fremst påvises at antallet individer med høyere utdanning faktisk økte i perioden før og under demokratiseringsprosessen, da dette er en forutsetning for at hypotesen skal være gyldig.

Det må også påvises at personer med eller under høyere utdanning hadde et nevneverdig politisk engasjement. Dette er den indikatoren på politisk engasjement og positive holdninger til demokrati som er mest målbar med de kildene som benyttes i denne oppgaven. Det må påvises at det eksisterte protestbevegelser hvor mennesker med høyere utdanning/intellektuelle var de viktigste drivkreftene.

Det er vanskelig å bortforklare at arbeiderklassens protester var viktig i de casene som benyttes i denne oppgaven. Det er ikke denne klassen man vanligvis assosierer med høyt utdanningsnivå. Selv om arbeidernes protester var betydningsfulle kan disse protestene ha blitt påvirket av middelklassen. De intellektuelle formet egne organisasjoner for å bevisstgjøre arbeiderne og underlette deres arbeid mot regimet. Den enkleste måten å måle dette på er å vurdere hvor langt arbeidernes organisasjonsarbeid var kommet da de intellektuelle grep inn. Hvis arbeidernes organisasjon ble mer effektiv og stabil etter at de intellektuelles organisasjoner ble aktive, styrker dette Diamonds syn (At den høyt utdannede middelklassen var en avgjørende aktør). Hans syn blir også styrket dersom krav om politisk liberalisering ikke var fremtredende blant arbeiderbevegelsen før samarbeidet med de intellektuelle. Hvis dette ikke er tilfelle betyr det at arbeiderklassen er kapabel til selvstendig politisk kamp, et faktum som heller styrker Rueschemeyers syn.

For å fastslå at utdanning spilte en viktig rolle må man også ekskludere alternative

forklaringer. For å påvise at aktivismen skyldes den politiske kulturen og ikke ren interessekamp, må det påvises at aktivismen ikke skyldes rene materielle interesser.

DET SIVILE SAMFUNN.

Den neste relevante variabelen er det sivile samfunn. Denne hypotesen skal teste hvorvidt eksistensen av selvstendige organisasjoner hadde en positiv effekt på demokratiseringen.

HYPOTESE 3: Deler av det sivile samfunn fikk operere relativt fritt under det autoritære regimet. Dette gjelder religiøse organisasjoner samt fremveksten av nye middelklasse- og intellektuelle organisasjoner. Dette førte til at de demokratiske verdier ble bevart, styrket eller at befolkningen ble beskyttet mot det autoritære regimets verdier. I tillegg underlettet eksistensen av et sivilt samfunn oppgaven med å organisere en effektiv opposisjon.

OPERASJONALISERING: Operasjonaliseringen har to aspekter. For det første må de forholdene Diamond beskriver påvises. Det må påvises at det faktisk eksisterte et mektig sivilt samfunn i perioden demokratiseringen pågikk. Disse organisasjonene skal også ha spilt en rolle i oppbygningen av opposisjonen. Dette kan påvises ved samarbeid og kontakt mellom de religiøse organisasjonene og de andre opposisjonsbevegelsene i oppbygningsfasen av sistnevnte. De religiøse organisasjonene må ha bidratt med oppbygningen av den politiske opposisjonen. Dette gjelder også de intellektuelles organisasjoner.

Det andre aspektet ved operasjonaliseringen er å skille Diamonds teser fra tesene til Rueschemeyer. Diamond ser ikke det sivile samfunn som et instrument for interessehevding alene (selv om han tilskriver blant annet fagforeningene en slik funksjon). De sakene det sivile samfunn kjempet for er svært viktig her. Det burde påvises at organisasjonen kjempet for politisk frihet som et mål i seg selv, og ikke kun kjempet for medlemmenes materielle interesser. Forfatterne som skriver om denne perioden henviser hyppig til krav som ble fremsatt av opposisjonsbevegelsene i Polen og Sør Korea. Skal Diamonds teser styrkes i forhold til Linz og Rueschemeyer burde da relativt politiske krav som organisasjonsfrihet, ytringsfrihet og frie valg hatt en

fremtredende rolle fra begynnelsen. I motsetning til rent materielt- eller nasjonalistisk motiverte krav.

3.2. RUESCHEMEYER.

Her er valget av teser innlysende. Jeg henviser til Gill som skriver at Rueschemeyer: "identify three clusters of power constellations which, in their relationships structure the path to democratic or non-democratic rule"(Gill:107). Disse variablene er den relative klassemakten, statens autonomi og transnasjonale maktstrukturer. De tre hypotesene blir formulert ut fra de to førstnevnte variablene da denne oppgaven konsentrerer seg om interne forhold. Den førstnevnte variabelen er den mest omfattende så det trekkes ut to hypoteser basert på denne.

STATENS AUTONOMI.

Den første variabelen er statsapparatets autonomi. Det kan diskuteres hvorvidt denne er meningsfull i forhold til Polen, men sammenligningen med i Sør Korea kan allikevel gi verdifull innsikt.

HYPOTESE 1: Ledelsen av statsapparatet var ikke avhengig av eller hadde sitt opphav i en snever sosial dominant klasse.

OPERASJONALISERING: Denne variabelen kan være noe vanskeligere å måle enn de foregående. Det finnes ikke lett påvisbare indikatorer i samme grad som klassestrukturer og lignende.

Her må det påvises at elitene utenfor statsapparatet var avhengige av statsapparatet i større grad enn statsapparatets avhengighet av disse elitene. Altså en situasjon som skiller seg fra den som hersker i flere land i Sør Amerika. Forholdet mellom disse aktørene må analyseres. Et problem kan være at den interaksjonen kan ha vært skjult og derfor vanskelig å vurdere, men det finnes indikatorer på forholdet mellom statsapparatet og

andre aktører. Hvis næringslivet og andre betydelige aktører ble diktert av regimet også når dette ikke tilfredstilte deres interesser, er dette et tegn på at statsapparatet var autonomt i forhold til andre aktører. Hvis det motsatte er tilfelle er dette et tegn på at statsapparatet er avhengig av andre aktører. En annen viktig indikator er hvilke maktmidler regimet er villig til å bruke overfor medlemmer av de dominante klasser. Bruk av makt også overfor disse klassene er et tegn på statsapparatets relative autonomi. En tredje indikator er rekrutteringsgrunnlaget for den offentlige forvaltningen. Hvis de ansatte i denne er hentet fra en snever sosial base kan dette være et tegn på avhengighet i forholdet mellom statsapparatet og bestemte klasser i samfunnet. Hæren, som i disse casene i store perioder nesten er synonymt med regimet, må behandles på samme måte.

DEN RELATIVE KLASSEMAKTEN.

Denne variabelen er svært relevant i begge tilfellene. Statens politikk påvirket den sosiale strukturen direkte. Den omfattende innsatsen med å bygge opp en geografisk konsentrert tungindustri, førte til at arbeiderklassen både var tallrik og hadde et godt organiseringspotensial. Dette fører til følgende hypotese:

HYPOTESE 2: Satsning på en geografisk konsentrert tungindustri førte til en tallrik arbeiderklasse som på grunn av den geografiske konsentrasjonen hadde gode muligheter for organisering. De kunne derfor suksessrikt kjempe for sine interesser og politiske reformer.

OPERASJONALISERING: Denne variabelen må operasjonaliseres på samme måte, som tilsvarende variabel hos Diamond. Først og fremst må det påvises at arbeiderklassen faktisk økte i størrelse i perioden oppgaven omhandler.

Det må også påvises at industrialiseringens form er avgjørende for maktforholdet mellom klassene. En satsning på tungindustri konsentrert om begrensede geografiske områder skal føre til en aktiv arbeiderbevegelse. En indikator på at dette faktisk er tilfellet er at arbeiderbevegelsen faktisk oppstod og er mest slagkraftig i områder med en høy konsentrasjon av tungindustri og blant arbeidere i disse bedriftene.

Siden Rueschemeyers syn avviker fra Diamonds på disse punktene, er flesteparten av operasjonaliseringene det ”motsatte” av Diamonds teser. Hvis arbeiderklassen var den avgjørende aktøren må de ha vært i stand til selvstendig politisk handling. Deres motstand må derfor ha vært organisert, politisk bevisst og slagkraftig før de intellektuelle intervenerte i konflikten mellom arbeiderne og regimet.

På samme måte må også klassekonflikter ha vært en viktig motivasjonsfaktor for arbeiderne. En indikator på dette er hvilke saker arbeiderne kjempet for. Hvis de første protestene var motivert av lønnsforhold og andre forhold på arbeidsplassene er det svært sannsynlig at klassekonflikter var avgjørende. Det samme gjelder tidspunktet for utbruddet av arbeiderprotestene. Hvis klassekonflikter var motivasjonen er det rimelig å vente at protestene startet i tider med gode årsaker til spenning mellom arbeidere og regimet. Slik som ettervirkninger av for eksempel heving av matvarepriser, stagnasjon i lønninger osv. Følgene av arbeidernes protester må også måles. Det må avgjøres om arbeidernes protester var avgjørende for de autoritære regimenes fall. Det må påvises at arbeidernes protester hadde et betydelig omfang. Det styrker også hypotesen dersom regimene ga etter i perioder med heftige arbeiderprotester.

KLASSEALLIANSER OG MIDDELKLASSEN.

Selv om Rueschemeyer ikke vektlegger middelklassen spesielt, må hans rammeverk allikevel forklare hvorfor denne klassen også støttet demokratiseringen. Da må to forutsetninger være tilfredstilt, de må ha interesse av demokrati og de må ikke være skremt av arbeidernes aktivisme.

HYPOTESE 3: Dannelsen av brede klasseallianser ble muliggjort av to faktorer.

HYPOTESE 3A: Store grupper av middelklassen så på det autoritære regimet som et hinder mot at deres interesser skulle kunne realiseres.

HYPOTESE 3B: Middelklassen så ikke på arbeiderklassen som en trussel basert på tidligere erfaring og potensielle oppfatninger av fremtidige konflikter.

OPERASJONALISERING: Det må påvises at de gruppene av middelklassen som støttet demokratiforkjemperne faktisk hadde interesse av et regimeskifte. En mulighet er at middelklassen hadde utilstrekkelige karrieremuligheter som en følge av overproduksjon av kandidater ved høyere utdanning, og/eller en følge av manglende økonomisk utvikling/tilbakegang og følgende fravær av karrieremuligheter. En annen mulighet er at karrieremulighetene er der, men at seleksjonen til høyere stillinger skjer ved uformelle prosesser. Dette kan måles ved å vise til skjev seleksjon i utvelgelsen av kandidater til høyere stillinger, eller at den økonomiske veksten ikke var tilstrekkelig til å gi disse gruppene tilfredstillende karrieremuligheter.

Middelklassen må heller ikke se arbeiderklassen som noen potensiell trussel. Det må så argumenteres for at spesielle forhold eksisterte som beroliget middelklassen. Det kan ha vært spesielle trekk ved arbeiderbevegelsen eller dens ideologi, som gjorde den mindre truende enn den ellers kunne vært. Man kan også lete etter hendinger i fjern eller nær fortid som kunne ha påvirket middelklassens oppfatning av arbeiderbevegelsen.

3.3. LINZ.

Linz tar utgangspunkt i flere variabler enn Diamond og Rueschemeyer. De innbyrdes sammenhengene mellom disse er også relevant svake. Det er for mange variabler til at alle kan inkluderes i oppgaven. En variabel som er relevant og som også benyttes av Linz i tilfellet Polen er Stateness. Denne variabelen vil bli benyttet i den ”utvidete” formen som ble diskutert i teoridelen. En variabel Linz faktisk ikke benytter for å forklare overgangen i Polen, er ”økonomien av tvang og legitimitet”. Siden den allikevel er den eneste delen av Linz teori som eksplisitt omhandler autoritære regimers sammenbrudd er den nødvendig i en slik analyse.

Linz beskriver ikke Sør Korea, men det finnes en annen artikkel som beskriver den sør koreanske overgangen. Jeg henviser her til ”The politics of democratization” redigert av Edward Friedman og Cheng/Kims artikkel om demokratiseringen av Sør Korea. De benytter i en viss grad Linz i sin artikkel og bruker mye av den samme teorien. Denne

artikkelen er ikke basert på Linz teoretiske rammeverk. Inspirasjonen fra Linz er allikevel tilstede i en slik grad at man kan trekke forklaringsfaktorer fra denne artikkelen. Det er også verdt å være oppmerksom på at Pak(Pak:1998:53) diskuterer muligheten for at dette var en pacted transition. Situasjonen har også såpass mange likhetstrekk med utviklingen i Polen at en sammenligning uansett er fruktbar.

”ØKONOMIEN AV LEGITIMITET OG TVANG”.

Dette er den av Linz teser det er mest naturlig å forklare autoritære regimers fall med. Denne hypotesen baseres på økonomiske konjunkturer samt andre årsaker til frafall av legitimitet som Linz nevner spesifikt i boken.

HYPOTESE 1: Regimenes legitimitet ble svekket av økonomiske vanskeligheter i tilfellet Polen. I Sør Korea ble regimets legitimitet svekket av bortfall av regimets defensive prosjekt(trusselen fra Nord Korea). Regimet ble sett på som overflødig på grunn av økonomisk utvikling, og da særlig av landets eliter. Spesielle forhold økte kostnadene ved å slå ned på opposisjonen og regimet benyttet unødvendig brutal fremferd mot demonstranter. I tillegg til dette må et demokratisk regime ha fremstått som et realistisk alternativ.

OPERASJONALISERING: Her må det vurderes hvorvidt de nevnte årsaker virkelig førte til økt hyppighet av protester mot regimet. Det første som må påvises er at de økonomiske forholdene Linz peker på faktisk var tilstede. Enten rask økonomisk vekst som gjorde det autoritære regimet overflødig eller en økonomisk krise.

Hvordan kan man avgjøre om økonomiske nedgangstider påvirket legitimiteten til regimet? En indikator på om dette er tilfelle er hvorvidt protestaktiviteten faktisk økte i takt med de økonomiske vanskelighetene. I tillegg må man vurdere regimets legitimitetsgrunnlag og vurdere om utviklingen gjorde dette legitimeringsgrunnlaget irrelevant.

Når det gjelder enkelthendinger som påvirket regimets legitimitet kan man trekke

paralleller til operasjonaliseringen av effektene av økonomiske oppgangstider. Støtten til regimet må ha avtatt merkbart etter de aktuelle hendingene. I tillegg må man vurdere hvorvidt disse hendingene forandret holdningene til regimet i viktige grupper i befolkningen. Dette kan påvises ved at nye grupper som tidligere ikke hadde vært kritiske til regimet eller ikke vært aktive motstandere begynte å støtte demokratibevægelsen etter en slik hending. I det koreanske tilfellet gjelder dette politiets hardhendte fremferd mot studentdemonstranter.

Det siste aspektet ved denne operasjonaliseringen er bruk av vold mot opposisjonen, og effekten dette får for regimets legitimitet. Dette er særlig relevant for det koreanske caset. Den økte opposisjonen blant middelklassen som en følge av regimets harde fremferd spiller inn her. En eventuell effekt av dette kan påvises ved at regimets vilje til å bruke vold minsket i sammenheng med den økonomiske veksten, og/eller regimets legitimitet ble svekket. Man kan her sammenligne med tidligere protestperioder som tiårskiftet rundt 1980.

”STATENESS”.

Denne variabelen benyttes som en viktig forklaringsfaktor på den polske overgangen. Mye av polakkenes motstand skyldes at kommunismen ble sett på, som påtvunget av russerne. Linz beskriver dette som en kamp mellom de internasjonaliserte partistaten, og det nasjonale sivile samfunn. At Polen ikke hadde noen etniske minoriteter bidro også til å gjøre motstanden mer effektiv. Han henviser også til polakkenes nasjonale karakter, med en historie hvor de har vært presset mellom de andre stormaktene i Øst Europa.

Det finnes det faktisk mange likheter mellom situasjonen til Sør Korea og Polen. Dette landet har også vært presset mellom to regionale stormakter, Kina og Japan. Det er også etnisk homogent, selv om det i motsetning til i Polen ikke er noen nasjonalstat, siden det er en halvpart av en delt nasjon. Regimet i Sør Korea var ikke innført ved utenlandsk okkupasjon. Det ble allikevel assosiert med USA og deres interesser. Nasjonalisme var derfor en merkbar kraft også i Sør Korea.

Begrepet avledet fra nasjonalisme har også en effekt ved at samlet motstand er enklere i etnisk homogene stater.

HYPOTESE 2A: En årsak til motstanden mot de autoritære regimene i Sør Korea og Polen, var at de ble sett på som påtvunget av fremmede makter, eller redskaper for fremmede makter.

HYPOTESE 2B: Det faktum at Sør Korea og Polen er etnisk homogene land, underlettet motstanden mot de autoritære regimene.

OPERASJONALISERING: Demokratibevegelsene er også et godt utgangspunkt for å finne indikatorer som måler denne variabelen. Metodisk skiller det seg ikke stort ut fra analysen av Diamonds effekter av utdanning eller Rueschemeyers klassekamp. Her må det man også undersøke hvilke krefter som var viktige i fremveksten av demokratibevegelsen. Man kan her studere bruken av slagord under demonstrasjoner. En kan også se hvilke hendinger som var den direkte årsak til demonstrasjonene. Det er som tidligere sagt forskjell på offisielle og reelle mål, men de burde allikevel gi noe informasjon om dette spørsmålet. Fraværet eller tilstedeværelsen av nasjonalistiske holdninger og tegn på at disse eksisterte kan også belyse dette spørsmålet.

Når det gjelder etnisk homogenitet er operasjonaliseringen enkel. Det må påvises at disse landene faktisk var etnisk homogene, og at opposisjonen derfor ikke ble hemmet av etniske konflikter.

TIDLIGERE REGIMETYPE.

De to andre variablene omhandler årsakene til at et autoritært regime bryter sammen. Denne variabelen bidrar til å beskrive utfallet av overgangsprosessen. Både Sør Korea og Polen kunne klassifiseres som autoritære stater i begynnelsen av åttitallet. I begge overgangene hadde det autoritære regimet også fortsatt relativt god kontroll over situasjonen. Dette muliggjorde ifølge Linz et fire aktør spill, mellom hard-liners og soft-liners. Her kunne regimet forhandle seg til en overgang gjennom en pakt, hvor de gir fra seg makten, mot restriksjoner på demokratiprosessen. Linz skriver i sin artikkel at dette

var tilfellet i Polen. Han skriver dessverre ingenting om Sør Korea. Man kan komme til slutninger om dette ved å vurdere likhetene mellom disse casene. Det samme gjelder Chengs artikkel som beskriver overgangen i Sør korea som et fire aktørs spill. Med hjelp av denne hypotesen skal jeg undersøke om en ”pacted transition” faktisk forekom.

HYPOTESE 3: Både det sør koreanske og det polske regimet kunne klassifiseres som autoritære regimer. Ingen av regimene brøt heller totalt sammen under protestene. Det mest naturlige var derfor en såkalt ”pacted transition”. Hvor de to leire (regime og opposisjon) ble splittet i soft-liners og hard-liners. Soft-linerne på hver side forhandlet frem en overgangspakt som førte til at regimet gikk med på en overgang, mot at visse hemmende restriksjoner ble plassert på det nye demokratiske regimet.

OPERASJONALISERING: Denne operasjonaliseringen er rimelig enkel. Man må undersøke om den handlingsrekken som Linz beskriver faktisk inntraff. En forutsetning her er at regimene faktisk passer Linz beskrivelse av et autoritært regime. Det må også påvises at dette fire aktør spillet faktisk fant sted. De fire aktørene må faktisk ha eksistert i de utvalgte casene. Det må ha eksistert fraksjoner man kan beskrive som soft og hard-liners i begge leire. Det må også vurderes om disse aktørene var reelle. Muligheten er at den ene siden ga uttrykk av å være splittet for å stille sterkere overfor den andre parten i en forhandlingssituasjon. Her er det mest hensiktsmessig å henvise til andre forfatteres vurdering av situasjonen.

4. EMPIRI.

På hvilket grunnlag har empirien blitt utvalgt? Det primære er å presentere den empirien som er relevant for de aktuelle hypotesene, selv om annen empiri også vil inkluderes av ulike årsaker. Informasjon om den økonomiske utviklingen og den sosiale strukturen inkluderes for å kunne teste Diamond og Rueschemeyers klassestruktur variabler. For å teste disse variablene trengs i tillegg informasjon om protestaksjonene. Dette for å avgjøre hvorvidt de aktuelle gruppene faktisk var aktive i protestene. Man må også kunne avgjøre hva som utløste protestene, slik at informasjon om dette også er inkludert. Videre

informasjon for å teste disse hypotesene er industriens form i henhold til Rueschemeyer, samt andre forhold som var relevante for middelklassens og arbeiderklassens stilling. Diamond vektlegger jo også politisk kultur. For å teste denne hypotesen trekkes data som er relevant i henhold til utdanning frem. Her benyttes mye av samme type empiri som under testingen av klassestruktur hypotesene. Det samme gjelder i en viss grad det sivile samfunn. Her benyttes det i tillegg informasjon om disse organisasjonenes utvikling og hvorvidt de faktisk bidro til å skape en opposisjon mot regimet. Informasjon om personer med bakgrunn i slike organisasjoner er også interessant i visse tilfeller. For Rueschemeyers tese om statens autonomi er to typer empiri interessant, informasjon om statsapparatet slik som rekruttering og oppbygning. Dette suppleres med informasjon om de dominante klassers interaksjon med hverandre og deres sosiale bakgrunn. Dette er empiri som også er relevant i henhold til Linz tese om økonomien av legitimitet og tvang, da denne i en viss grad fokuserer på forholdet mellom elitene. Annen informasjon som er relevant for denne hypotesen er økonomiske svingninger. Informasjon som var relevant for regimenets legitimitet må også inkluderes. Dette inkluderer informasjon om bestemte feilgrep begått av regimet, brutal behandling av opposisjonen, endringer i legitimitetsgrunnlaget og korrupsjonsskandaler.

For å avgjøre hvorvidt det var pacted transitions må det presenteres informasjon om hendingene like før og under overgangen til demokrati, om hvordan de bestemte aktørene handlet og informasjon om de bestemte aktørene. Slik informasjon trekkes også frem i henhold til tidligere overgangsforsøk for å gjøre en sammenligning mulig. I forbindelse med denne hypotesen letes det også etter indikatorer på at det eksisterte ”hardliner” og ”softliner” fraksjoner innad i regimene og opposisjonen. Når det gjelder statens presenteres mye av samme type informasjon som klassestruktur variablene. Ulikheten er at det her må presenteres informasjon som viser nasjonalistisk inspirerte protester og holdninger blant opposisjonen. I tillegg inkluderes informasjon som er nødvendig for å holde ”fortellingen” sammen. Informasjon som ikke stemmer med noen av teoriene blir også i visse tilfeller inkludert.

4.1. SØR KOREA.

Først kommer en kort presentasjon av landets tidligere historie. Så følger en presentasjon av den relevante empirien strukturert etter tidsperiode basert på de politiske regimene.

4.1.1. FORHISTORIE.

Rho gir en brukbar beskrivelse av det koreanske byråkratiet frem til begynnelsen av åttitallet. Dette er en viktig kilde i henhold til statsapparatet. Denne informasjonen benyttes i henhold til Rueschemeyers teser om statens autonomi og middelklassens karriereveier. Shin gir ekstra informasjon om det koreanske politiske systemet og regionalismen som er relevant i henhold til "stateness". I tillegg gir Abelmann en god beskrivelse av den koreanske landbygda.

KOREAS TIDLIGERE HISTORIE.

Korea har en etnisk homogen befolkning og regnes som en nasjonalstat med unntak av delingen mellom nord og sør. Sør Korea er dog delt inn i regioner hvis innbyggere føler en sterk tilknytning til sin region og skepsis mot innbyggere fra de andre regionene. (Rho:1982:68-9) Denne regionalismen viste seg klart etter at landet ble demokratisert da regional tilhørighet var den viktigste variabelen i henhold til partivalg. (Shin:1999:257-8) En annen faktor som påvirket den koreanske kulturen var forholdet til de mektigere naboene i nord og sør. Dette kuliminerte i begynnelsen av nittenhundretallet da Korea ble annektert av Japan. Korea forsynte Japan med korn, billig arbeidskraft og i en viss grad industrivarer. Selv om Korea ble utnyttet var ikke alle effektene av kolonialiseringen entydig negative. Koreanere fikk utdannelse slik at de kunne tjenestegjøre i koloniadministrasjonen, det japansk kontrollerte næringslivet og hæren. Her ble de påvirket av japanske verdier og metoder. Både gjennom opplæring i den japanske hæren og måten de japansk kontrollerte bedriftene i Korea ble drevet på. Det eksisterte en viss motstand mot okkupasjonen, men frigjøringsbevegelsens aktivitet var relativt sporadisk. (Clifford:1994:26-8)

SYNGMAN RHEE REGIMET.

Etter Korea krigen ble Sør Korea styrt av et autoritært regime ledet av Syngman Rhee. Selv om det ikke lyktes for Rhee å modernisere Sør Korea ble det allikevel gjort fremskritt i denne perioden. Like før frigjøringen var sytti prosent av bøndene leilendinger. Dette ga opphavet til bevegelser som arbeidet for sosiale reformer. Dette skremte militærregimet i Seoul til å iverksette landreformer, og selv om reformene ikke var en komplett suksess i alle henseender ble jordeiernes dominans over bøndene i Sør Korea stort sett brutt. (Abelmann:1996:89-91) For å etablere en effektiv administrasjon over de sørlige delene av Korea trengte amerikanerne en effektiv administrasjon. På grunn av praktiske begrensninger ble man tvunget til å benytte det administrative apparatet som japanerne hadde opprettet under okkupasjonen. Dette apparatet ble utvidet for å oppfylle den nye administrasjonens behov. (Rho:1982:56-62) Med et stadig ekspanderende statsapparat oppsto behovet for utdanning av kandidater til å bemanne disse stillingene. Man var ikke i stand til å etablere en effektiv slik utdanning før midten av femtitallet. De som grunnla denne utdanningen mottok impulser både fra mellomkrigstidens Japan og USA, da de hadde fått sin utdanning i de landene. Utover sekstitallet ble slik utdanning tilbudt ved flere av de koreanske universitetene.(Rho:1982:22-25)

4.1.2. DE TI FØRSTE ÅRENE MED PARK CHUNG HEE 1961-70.

Følgende kapittel gir en fremstilling av Parks ti første år med makten. Denne perioden var preget av satsning på lett eksport industri og en relativt liberal politisk atmosfære. Mye av den følgende fremstillingen er basert på Cliffords skildring. Boken gir en god kronologisk beskrivelse av hendingene under hele perioden. Det faktum at boken er empirisk orientert gjør at innholdet ikke er farget av samfunnsvitenskapelige teorier i stor grad. Boken gir også en utfyllende beskrivelse av deler av den økonomiske politikken og særlig forholdet mellom elitene. Disse opplysningene er relevante for tesene som omhandler forholdet regimet og eliten, slik som Linz og Rueschemeyers statlig autonomi variabel, og den kapitalistiske vekstens form. Kim supplerer Clifford på de nevnte områdene. Son gir en

god fremstilling av opposisjonen frem til 1980. Dette er relevant i henhold til de tesene som vektlegger protester nedenfra som klassestruktur variablene. Det er også relevant i henhold til et sivilisert samfunn og politisk kultur. Som gir også viktig informasjon om de kristne menighetenes arbeid. Dette var dessverre det eneste tilgjengelige verket om temaet, men informasjonen har blitt sjekket opp mot diverse tidsskriftartikler som det henvises til underveis.

MAKTOVERTAKELSEN OG FORHOLDET TIL BORGERSKAPET.

Det kortvarige demokratiske regimet ble avløst av et militærregime ledet av Park Chung Hee ved et militærkupp i 1961. Han hadde vokst opp i en fattig familie i sørøst Korea. Han klarte å få en utdannelse på bakgrunn av akademiske prestasjoner og påbegynte en karriere innen læreryrket. Denne karrieren ble avbrutt da han kom inn på militærakademiet og tjenestegjorde i den japanske hæren. Han flørtet med kommunistiske ideer i sine yngre år. Under Korea krigen tjenestegjorde han i de sør koreanske styrkene og avanserte i gradene helt opp til brigadegeneral. (Clifford:1994:34-7) Da Park tok makten lovet han å gjenopprette orden, gjøre landet uavhengig av USA og skape økonomisk utvikling. Landet ble regjert av et råd bestående av offiserer. Regimet slo raskt ned på de gruppene i det koreanske samfunnet som ble sett på som en trussel. Den lovgivende forsamlingen ble midlertidig avskaffet og det ble foretatt utrensninger i militærets toppledelse.

Hvordan var forholdet mellom borgerskapet og regimet? Et forhold som er betydningsfullt både i henhold til statens autonomi, legitimitetsgrunnlag og borgerskapets oppfatning av regimet. Medlemmer av borgerskapet ble også rammet av det nye regimet. De som etter regimets vurdering hadde evervet seg sin rikdom gjennom spekulasjon ble fengslet. Dette gjaldt flere av landets rikeste foretningmenn. Disse ble dømt til å betale store bøter og andre former for økonomisk godtgjørelse overfor staten. Disse ”dommene” ble dog sjelden fullbyrdet. Dette viser at angrepet på borgerskapet til stor del var en symbolsk handling. Regimet satte ikke i gang noen storstilt nasjonalisering av næringslivet. Unntaket var bankene som ble nasjonalisert. Dette økte statens innflytelse over borgerskapet betraktelig. Denne arrestasjonsbølgen rammet også flere politikere og

de politiske partiene ble oppløst.(Clifford:1994:37-9) Et annet forhold av betydning for styrkeforholdet mellom militærregimet og borgerskapet var at borgerskapet verken var tallrikt eller hadde stor innflytelse på dette stadiet. Militæret var derfor det fremste sentrum for kompetanse i Sør Korea siden det heller ikke eksisterte noen tallrik godt utdannet middelklasse.(Clifford:1994:64)

At disse handlingene hadde en stor symbolsk komponent utelukker derimot ikke at de hadde en instrumentell komponent. Mark L. Clifford skriver på side 40 at ”The fate of the state and of business were joined, and neither would survive without the other. But it was a marriage of convenience, not of love, and it was one that the state dominated”. Siden Park regimet var delvis legitimert av løftet om å skape økonomisk utvikling trengte Park næringslivet for å gjøre regimet legitimt. Borgerskapet, den gruppen som senere skulle lede chaebolene var på sin side avhengig av staten for å holde situasjonen i landet stabil. Siden kapitaltilgangen var begrenset var de også avhengig av staten for å skaffe kapital til investeringer. Staten kunne derfor ved hjelp av sin kontroll av militærapparatet og bankvesenet utøve en betydelig innflytelse på borgerskapet. (Clifford:1994:38-43) Kontrollen skjedde også gjennom foreninger som var opprettet for å holde kontroll over bestemte segmenter av økonomien(Clifford:1994:63). Man kan få inntrykk av at staten dominerte borgerskapet totalt, selv om statens menn ikke var direkte involvert i den daglige driften av bedriftene. Dette er et bilde som må nyanseres. En nyere undersøkelse viser at 70 prosent av alle forslag lagt frem av chaebolenes lobbyister ble vedtatt av de politiske myndighetene frem til det tidlige åttitallet.(Kim:1996:55)

Regimet forsøkte å skape en viss illusjon av demokrati ved at demokratiske institusjoner som nasjonalforsamlingen ble opprettholdt. Makten ble formelt overgitt til de sivile myndigheter i 1963. Det ble avholdt valg til nasjonalforsamlingen med regelmessige intervaller. Offisielt ble det også avholdt presidentvalg med regelmessige intervaller, men valgfusk og trusler overfor opposisjonen sørget for at Park alltid vant presidentvalget. Dette systemet ga allikevel rom for en institusjonalisert om enn konservativ politisk opposisjon. Det var også tegn på at en utenom parlamentarisk opposisjon slik som studentaktivisme var i ferd med å vokse frem. Dette ble stort sett tolerert, men regimet tydde til unntakstilstand hvis denne aktivismen ble for intensiv, slik den ble da studentene

protesterte mot normaliseringen i forholdet til Japan på midten av sekstitallet. Disse protestene ble støttet av grupper innenfor den kristne kirken, selv om disse gruppene ikke inkluderte et stort antall kristne på dette tidspunktet. (Son:1989:18-21)

FORSØKENE PÅ Å SKAPE ØKONOMISK OG KULTURELL UTVIKLING.

Det var ikke bare politisk og økonomisk Parks regime ønsket å forvandle Sør Korea. Forsøk på å påvirke det koreanske folkets holdninger ble også gjort. Det ble satt i gang en personlighetskult med Park som sentrum. Regimet dyrket offisielt verdier som materiell tilbakeholdenhet, og presidenten gikk foran med eksempelets makt ved å vise en relativt diskre livsførsel. Import av luksusvarer ble forbudt og kvaliteten på koreanske forbruksvarer ble holdt på et lavt nivå. (Clifford:1994:129-31) Etter mindre "startvansker" ga Parks politikk en økonomisk vekst på 8,3 prosent fra 1962 til 1966. Behovet for utenlandsk kapital førte til at veksten ble konsentrert om eksportrettet industri. Dette skjedde delvis ved statlige tiltak som subsidier og reguleringer for å støtte eksportbedriftene, men også ved regelrett skremselstaktikk overfor det koreanske borgerskapet. Eksempler på denne taktikken var arrestasjoner og trusler rettet mot individuelle medlemmer av borgerskapet, men dette var ikke en taktikk som ble benyttet hyppig. Det er verdt å merke seg at flere av selskapene som satset på eksport tapte på det. De satset altså ikke på de områdene som ga best økonomisk uttelling. (Clifford:1994:54-8)

Under den første femårsplanen var den økonomiske vekstenen først og fremst basert på lett industri som produserte billige forbruksvarer. Denne politikken ble støttet av den nye generasjonen av sivile teknokrater som i større grad inntok posisjoner i regjeringen utover sekstitallet. Park og det mer militært påvirkede byråkratiet ønsket en annen utvikling. De ønsket en massiv satsning på stålindustrien og tungindustri generelt. En type industri som krever bedre kvalifisert arbeidskraft enn lett industri. Denne satsningen startet for alvor i perioden like før 1970. (Clifford:1994:58-9) En ringvirkning av denne utviklingen var veksten i det koreanske byråkratiet. Parks regime bevarte den sentraliserte organiseringen byråkratiet hadde hatt under den japanske okkupasjonen. Det lyktes heller ikke å forandre kulturen innad i administrasjonen, og personlige lojalitetsbånd og fravær av "rule of law".

Et resultat av dette var at rekrutteringen ikke "foregikk slik det var ment". Ifølge konfusianistisk tradisjon skulle personalet velges ut på grunnlag av akademiske prestasjoner. Dette var derimot ikke tilfelle i praksis. Familiebakgrunn og personlige bånd fra skole eller fødested var svært viktige faktorer. Fremtredende personer benyttet sjansen til å plassere kandidater fra sin egen hjemregion i sentrale stillinger innen statsadministrasjonen. Kun 17,7 prosent av de høyere posisjonene ble fylt gjennom seleksjon basert på eksamenspapirer, mens en fjerdedel ble ansatt på grunnlag av uformelle bånd. Resten ble ansatt ved hjelp av internt opprykk. Et resultat av dette var at det koreanske byråkratiet var/er gjennomsyret av korrupsjon.(Rho:1982:56-66/71-3)

4.1.3. ØKT SATSNING PÅ TUNGINDUSTRI OG ET MER AUTORITÆRT POLITISK SYSTEM, 1971-77.

Rundt 1970 begynte opposisjonen mot regimet å øke i intensitet. Dette førte til at regimet tok en mer autoritær dreining. Clifford og Sons bøker benyttes hyppig også her og med samme funksjoner som foregående kapittel. Sons fremstilling blir komplettert av Wells fremstilling av kristenheten i Korea som er relevant i henhold til det sivile samfunn. Friedman gir i tillegg noe informasjon om statsapparatet som er relevant i henhold til statsapparatets autonomi.

POLITISK KURSENDRING.

Den tidligere nevnte satsningen på tungindustrien førte til at de store koreansk eide bedriftene fikk større betydning. Da de på grunn av sin størrelse var godt i stand til å investere i tungindustri, fikk de i enda større grad enn før særbehandling fra myndighetenes side utover syttitallet. De ti største bedriftene økte sin andel av BNP fra 15 prosent i 1974 til i underkant av sytti prosent ti år senere(Clifford:1991:12-4). Chaebol eiernes bakgrunn er også verdt å merke seg. Deres suksess var ofte avhengig av personlig kontakter i regimet, men deres bakgrunn var ikke i en etablert overklasse. Dette viser Clifford ved å presentere deler av livshistorien til flere av toppmennene innen næringslivet og militæret. Toppmennene i næringslivet og militæret stammet ikke fra en enkelt samfunnsklasse, selv om den sosiale kontakten var hyppig etter at Park kom til

makten (Clifford:1994:115-23).

Som nevnt tidligere fantes det klare tendenser til omlegging av den økonomiske politikken mot slutten av sekstitallet. Ved president valget i 1971 vant Park med en minimal margin over utfordreren Kim Dae Jung, selv om valget ikke kunne karakteriseres som fritt og rettferdig. Dette ble etterfulgt av kraftige restriksjoner på den allerede begrensede politiske friheten som tross alt eksisterte på sekstitallet, og lederne av opposisjonspartiene ble avsatt og erstattet av regimets kandidater. Park fikk den statskontrollerte lovgivende forsamlingen til å lage en ny forfatning, den såkalte Yushin forfatningen. Med Yushin systemet menes denne konstitusjonen samt undertrykkelsen av opposisjonen som fulgte med denne. Dette innebar at den politiske friheten opphørte nesten totalt og unntakstilstand ble innført. Nasjonalforsamlingens betydning ble også kraftig redusert. Perioden fra innføringen av denne til Parks fall blir ofte kalt Yushin perioden i koreansk historie. (Clifford:1994:76-7) Mot slutten av sin periode ved makten strammet Park også sitt grep om byråkratiet. I teorien skulle byråkrater på mellomnivåene ansettes på bakgrunn av akademiske prestasjoner. Dette var som tidligere nevnt ikke tilfelle. I 1977 ble det i tillegg innført en ordning med ansettelse direkte fra militærakademiene. Denne andelen utgjorde så mye som 26 prosent av de nyansatte. På den annen side sank andelen av militære i de øverste nivåene av byråkratiet. På sekstitallet utgjorde de militære 33 prosent av byråkratene på toppnivå. Denne andelen var sunket til 17 prosent i 1980, men steg til 22 prosent igjen i 1987. I nasjonalforsamlingen holdt andelen militære seg et sted mellom 10 og 15 prosent.(Friedman:1994:141)

POLITISKE UTFORDRINGER FOR REGIMET.

Det hadde vært tendenser til politisk opposisjon på sekstitallet. Studenter og noen kristne grupper hadde demonstrert mot forsoningen med Japan og valgfusk i 1967.

(Son:1989:20) Kim Dae Jung begynte å sette fordelingspolitikk på dagsordenen. En sak som hadde vært et ikke tema på sekstitallet. Dette innebar at også den parlamentariske opposisjonen ble mer utfordrende. Protestene mot regimet brøt for alvor ut i 1970, da en arbeider fra hovedstaden satte fyr på seg selv. Denne handlingen satte arbeiderklassens

situasjon på dagsordenen. De dårlige arbeidsforholdene innen store deler av industrien ble dermed satt på dagsordenen. De koreanske arbeiderne led både under farlige arbeidsforhold og lave lønninger. I kjølevannet av dette avholdt studentene demonstrasjoner hvor de krevde at forholdene ble utbedret. Det ble også gjort forsøk på organisere fagforeninger i hovedstaden. Misnøyen med forholdene fikk også uttrykk gjennom opptøyer. Blant annet i slum forstedene til hovedstaden hvor rundt 50000 mennesker krevde bedre materielle forhold. (Son:1989:34-5)

Det var ikke bare arbeiderklassen Park kom i konflikt med. Det oppsto også konflikter med andre grupper i samfunnet. Ansatte i rettsapparatet reagerte mot regimets innblanding. To dommere hadde henlagt politiske saker mot motstandere av regimet. Disse ble da arrestert tiltalt for korrupsjon. Dette førte til en måned lang streik blant dommerne som resulterte i at regimet ga etter for deres krav. Det oppsto også protester blant staben ved universitetene. Her var kravene dominert av et ønske om akademisk frihet og autonomi i forhold til staten. Lignende aksjoner forekom også blant journalister og leger. Studentene protesterte ikke bare i solidaritet med andre grupper. De protesterte også mot den militære treningen som var obligatorisk for alle landets studenter. De var i stand til å danne en nasjonal organisasjon som inkluderte delegasjoner fra tolv universiteter. Noe formelt samarbeid med fagforeningene eksisterte derimot ikke. Det var i denne situasjonen som Park igjen innførte unntakstilstand. Studentbevegelsen ble slått ned ved hjelp av arrestasjoner og ekskluderinger. Arbeiderbevegelsen ble også slått ned, men arbeidskonflikter forekom allikevel mer hyppig etter enn før 1971. Før 1971 var det rundt 150 arbeidskonflikter i året. Toppen kom i 1971 med over 1500, men antallet konflikter lå etter 1971 på over 300 og økte til over 600 i 1974. Kravene var stort sett materielle, over halvparten var lønnskonflikter og under ti prosent gjaldt ønske om kollektive forhandlinger. Alle disse forsøkene på opposisjon ble det slått hardt ned på etter at Yushin systemet ble innført. (Son:1989:35-43)

En potensiell utfordring for regimet var at de kristne menighetene fikk økt tilslutning. Den katolske kirkens oppslutning økte mot slutten av femtitallet. Den ble også tildelt økt selvstyre i forhold til den pavelige sentralmakten i begynnelsen av sekstitallet. I begynnelsen av syttitallet begynte kirken å vise større interesse for den politiske arena og

flere fremtredende medlemmer støttet opposisjonspolitikeren Kim Dae Jung (Wells:1995:87-101) En hending som skulle gjøre kirken mer skeptisk til regimet var at en pastor ble fengslet for å ha kritisert regimet i 1972. De kristne organisasjonene ble igjen slått ned på i 1973 da en annen kristen gruppe ga åpent uttrykk for pro demokratiske holdninger. Disse holdningene var til en viss grad en følge av kristent misjonsarbeid blant arbeiderne mot slutten av sekstitallet. Dette arbeidet førte til at arbeidere fikk organisatorisk trening gjennom arbeid i kristne organisasjoner samtidig som de kristne lederne fikk mer sympati for de fattiges sak. Selv om denne aktiviteten fortsatte utover syttitallet lot resultatene vente på seg. Flere av menighetene tok tilslutt formelt avstand fra Park regimet i 1976, men de ble allikevel aldri så radikale som student eller arbeiderbevegelsen. (Son:1989:56-63)

Selv om terroren under Yushin perioden var omfattende levde opposisjonen mot regimet videre, men den "respektable" opposisjonen ble mer villig til å samarbeide med regimet, delvis fordi lederne ble avsatt og erstattet av regimets marionetter. Motstanden mot Parks regime måtte derfor finne andre utløp enn den etablerte parlamentariske opposisjonen. Til tross for at arbeiderne var i stand til å gjennomføre visse streiker, lyktes det ikke å danne noen sterk arbeiderbevegelse i løpet av Yushin perioden. En vanlig taktikk for å forhindre dannelsen av fagforeninger var å danne "fagforeninger" styrt av bedriftsledelsen. Siden myndighetene kun tillot en fagbevegelse per arbeidsplass satte dette en stopper for formeringen av legale fagforeninger. Arbeiderne måtte derfor først og fremst ty til de kristne organisasjonene for å hevde sine interesser. (Son:1989:131) De kristne organisasjonene arbeidet også med å organisere bøndene og klarte å gjennomføre noen aksjoner utover syttitallet, men disse bevegelsene ble midlertidig knust i 1979. (Abelmann:1996:213-16)

4.1.4. KRISE OG ET NYTT AUTORITÆRT REGIME 1978-80.

Regimet til Park ble rammet av krise mot slutten av syttitallet. Her følger en fremstilling av perioden fra Park regimets krise til innføringen av Chun regimet. Her benyttes samme kilder som i de foregående delene, med noe ekstra informasjon om opposisjonen fra S.

Kim og Gibney. Disse to gir informasjon som er relevant i henhold til de tesene som omhandler opposisjonen, slik som klassestrukturvariablene og det sivile samfunn.

ØKONOMISK OG POLITISK KRISE.

Mot slutten av syttitallet begynte den koreanske modellen å møte problemer. Den intensive satsningen på tungindustri kombinert med hjemsendte inntekter fra koreanske fremmedarbeidere og mangel på forbruksvarer førte til inflasjon. Det ble lagt planer om å legge om den økonomisk politikken for å bekjempe inflasjonen, men tiltakene forble i planleggingsstadiet. Resultatet ble økonomisk stagnasjon. Som en følge av dette gikk flere mindre selskap konkurs og arbeidsledigheten økte. I 1979 var krisen et faktum. (Clifford:1994:128-35) På samme tid som den økonomiske situasjonen forverret seg begynte ting å skje på den politiske arenaen. Opposisjonspartiet hadde kastet Yi Chol Sung allerede i mars og erstattet ham med Kim Yong Sam. Sung hadde kollaborert med regimet helt siden Yushin konstitusjonen var blitt innført. Det brøt også ut student opptøyer i Pusan som fikk en viss oppslutning fra andre innbyggere. (Son:1989:156-63) Da Kim Yong Sam fikk kontroll over det betydelige opposisjonspartiet bestod opposisjonen mot regimet både av kirken, Sams parti, studenter og arbeidere. Dette var ikke synonymt med at det eksisterte noen bred sammensveiset front mot regimet. De eneste koblingene som eksisterte mellom de ulike gruppene var personlige uformelle bånd. Opposisjonen var også splittet i synet på hvilken kurs som skulle velges. Studentene og arbeiderne var radikale mens det politiske samfunnet og kirken var mer moderate.(S. Kim:2000:70-3)

Ved valget til nasjonalforsamlingen gjorde opposisjonen store fremganger. Uroen blant arbeiderklassen økte også og det kom til voldelige konfrontasjoner. Disse protestene var igjen støttet av flere kristne menigheter. Kim Young Sam ble ekskludert fra nasjonalforsamlingen og regimets maktapparat slo voldsomt ned på protestene. Det hele kuliminerte med at Park ble myrdet av sjefen for KCIA(en politisk ”politi” organisasjon) 26 oktober 1979. Mordet skal angivelig ha skjedd etter en konflikt over KCIAAs manglende evne til å holde protestene under kontroll. Det virkelig motivet for drapet er ikke fastslått.(Clifford:1994:136-9/ Son:1989:156-63) Mordet på Park ble fulgt av

politisk liberalisering, men i likhet med i 1960 skulle denne liberaliseringsbølgen ikke føre til varige resultater. Det sivile regimet ble også denne gang erstattet av et nytt militærregime ledet av Chun Doo Hwan. Han ledet en junta bestående av yngre offiserer. Disse var medlemmer av en hemmelig organisasjon av offiserer basert på fellesskapet fra tiden på militærakademiet. Denne gruppen hadde støttet Parks maktovertakelse, men kom i konflikt med de eldre offiserene mot slutten av syttitallet. Chuns bakgrunn hadde visse fellestrekk med Parks bakgrunn. Chun kom også fra en fattig familie og han utnyttet i likhet med Park mulighetene militæret ga for sosialt avansement. Maktovertakelsen ble innledet mot slutten av 1979. Det første skrittet var å kuppe militæret som organisasjon. Den eksisterende ledelsen for hæren ble arrestert. Dette ble etterfulgt av en utrenskning av andre offiserer som var lojale overfor det forrige regimet.(Clifford:1994:143-50)

OPPOSISJONEN UNDER DEN "DEMOKRATISKE VÅREN".

Perioden fra slutten av 1979 til og med begynnelsen av mai 1980 så et liberalt politisk klima uten sidestykke siden 1960. I begynnelsen av 1980 blusset konflikten mellom arbeidsgiverne og arbeiderne opp igjen for alvor. Bare mellom januar og april ble det registrert 719 åpne konflikter, nesten like mange som hele Yushin perioden. Av disse var så mange som 534 konflikter som følge av manglende lønnsutbetaling i tillegg til et mindre antall som gjaldt nedlegging av bedrifter. Altså samme type konflikter som blusset opp da de økonomiske vanskene tiltok. Arbeiderne forsøkte også i visse tilfeller å ta kontroll over fagforeningene ved å avsette fagforeningsledere som arbeidet for arbeidsgiverne og/eller regimet.(Clifford:1994:154-5) Arbeiderbevegelsen var ikke den eneste protestbevegelsen som blomstret i dette klimaet. Den parlamentariske opposisjonen ble rammet av gamle konflikter. Rivaliteten var sterk mellom de to viktigste opposisjonslederne Kim Dae Jung og Kim Young Sam. Studentbevegelsens aktiviteter økte også i hyppighet i denne perioden. Det lyktes derimot ikke å danne noen allianse mellom studentene og de politiske partiene. Chun besluttet å slå hardt ned på denne aktiviteten etter at hans makt over statsapparatet var konsolidert. Den 18 mai slo regimet hardt ned på demonstrantene. I Kwangju fortsatte opposisjonen allikevel å aksjonere, men disse demonstrasjonene ble druknet i et blodbad. (Clifford:1994:154-60) Denne hendingen påvirket studentenes syn på USA. Siden USA ikke gjorde noe for å forhindre

massakren i Kwangju ga mange USA indirekte skylden for massakren. (Gibney:1992:87)

4.1.5. DEN FEMTE REPUBLIKK 1980-88

Den siste perioden før demokratiseringen var preget av Chun regimet. I denne perioden ble det gjort forsøk på økonomisk liberalisering, samtidig som opposisjonen mot regimet økte. Her fortsetter fremstillingen å være avhengig av Clifford, denne gang korrigert av Kim. Sons fremstilling dekker ikke åttitallet så opplysninger om opposisjonen må hentes fra andre kilder. Her benyttes Abelmann som også beskriver studentaktivistene. Mye informasjon hentes fra S. Kim hvis bok beskriver opposisjonen i Sør Korea på åttitallet. Dette verket er også benyttet til å sjekke opplysningene til Son for seksti og syttitallet. I tillegg gir Gibney også noe informasjon om opposisjonen.

UTRENSKNINGER OG NY ØKONOMISK KURS.

I likhet med Park utførte Chun utrenskninger av politiske motstandere fra statsadministrasjonen og det sivile samfunn like etter maktovertakelsen.

Opposisjonslederen Kim Dae Jung ble også arrestert, men unnslopp henrettelse takket være protester fra utlandet. (Clifford:1994:162-9) Det nye regimets første utfordring etter dette var å få økonomien på rett kjøl. Den sivile interimregjeringen hadde allerede lagt om den økonomiske politikken i en mer ortodoks liberal retning. Det viktigste målet med den økonomisk politikken var ikke lenger vekst, men å dempe inflasjonen. Denne politiske kursen ble opprettholdt av det nye militærregimet. For første gang fikk teknokratene en avgjørende innflytelse på den økonomiske politikken. Disse inkluderte amerikansk utdannede økonomer som var motstandere av Parks nasjonalistiske økonomiske politikk. Hensikten var å stimulere eksporten for å skaffe utenlandsk kapital til nedbetaling av utenlandsgjelden. Denne politikken møtte en viss motstand fra chaebolene da de ikke lenger fikk like stor tilgang til offentlige subsidier som før. Denne politikken utfordret også tilvante atferdsmønstre innenfor statsadministrasjonen og næringslivet.(Clifford:1994:171-92)

Regimet forsøkte også å svekke chaebolene. I denne prosessen knuste regimet to av chaebolene. Denne politikken lyktes ikke i og med at chaebolene opprettholdt sin dominerende posisjon i koreansk økonomi. For å summere: ”The command planning of the 70s gave way to negotiated planning, to business-government bargaining, by the late 80s”(Clifford:1994:232). Regimet forsøkte å kontrollere chaebolene ved å la to av dem gå konkurs under det tidlige åttitallet. Regimet ble også rystet av en finansskandale, den såkalte ”madame” Chang affæren. To personer med nære kontakter med den koreanske eliten ble tiltalt for en rekke finansielle forbrytelser. Det faktum at disse hadde sluppet unna Chuns påståtte kampanje mot korrupsjon svekket regimets legitimitet. Regimets legitimitet ble ifølge Clifford også svekket blant flere av Chuns medspillere etter dette, men denne perioden så også hendinger som kunne styrke regimets legitimitet . I 1983 utførte nord koreanske agenter et attentat forsøk mot Chun. Dette forsterket trusselbildet forbundet med det kommunistiske Nord Korea. Den økonomiske politikken lyktes også og fra og med midten av åttitallet var den koreanske veksten rekordartet. Høyteknologi produkter utgjorde en større andel av produksjonen enn tidligere. (Clifford:1994:193-243)

Denne kraftige økonomiske utviklingen fikk ringvirkninger for det koreanske samfunnet. Den økte eksporten ga chaebolene tilgang på kapital uten å måtte ty til det statskontrollerte innenlandske finansapparatet.(Clifford:236-43) Dette økte chaebolenes autonomi overfor staten. Chaebolenes økte autonomi vises også ved deres økte innsats i teknologiutvikling. I 1970 utgjorde den statlige andelen rundt 75 prosent av investeringene i ny teknologi. I 1988 var denne andelen sunket til rundt 25 prosent.(Kim:1996:24-9) Eierne av chaebolene hadde som nevnte tidligere ikke familiære bånd til de andre elitene(ifølge mine kilder), da chaebolene først ble dannet. Situasjonen har derimot forandret seg over tid. En senere undersøkelse viser at 33 prosent av chaebol grunnleggerne har opprettet familiære bånd gjennom ekteskap med døtrene av generaler, høyere embetsmenn og dommere.(Kim:1996:52-7)

ØKONOMISK UTVIKLING.

Denne perioden hadde sett en betydelig vekst på flere ”utviklingsvariabler”. Antallet koreanere med universitetsutdanning økte sakte men sikkert etter 1960. Da hadde i

underkant av en prosent av arbeidsstyrken slik utdanning. Denne andelen hadde økt til i overkant av seks prosent i 1975 og ti prosent i 1985. Det samme gjelder andelen med tilsvarende videregående utdanning. Denne andelen var på rundt syv prosent i 1960, og hadde økt til 13,35 prosent i 1975. Veksten fortsatt og andelen var på 21,75 prosent i 1980 og 30,86 prosent i 1985. Andelen med lav utdanning krympet fra 82,69 prosent i 1960 til 37,74 prosent i 1985.(Pilat:1994:90) Selv om det ble satset hardt på utdanning, var det ikke noen overproduksjon av kandidater. Det var fortsatt dårlig tilgang på høyt utdannet arbeidskraft mot slutten av åttitallet.(Gibney:1992:95)

I 1960 var BNP per capita kun på 79\$. Denne summen hadde økt til 590\$ i 1975, 1589\$ i 1980 og 2194\$ i 1985. (Kim:1996:69). Sammensetning av BNP gjennomgikk også en radikal utvikling i samme periode. Primærnæringenes andel krympet fra 40,1 prosent i 1963 til 25 prosent i 1973, til 12,8 prosent i 1985. Industriens andel vokste samtidig fra 14,7 prosent i 1963 til 25,2 prosent i 1973 og 30,3 prosent i 1985.(Pilat:1994:93) I 1970 produserte Sør Korea kun 100000 TV apparater årlig. Dette tallet hadde økt til 2,3 millioner i 1976 og 12,71 millioner i 1988. Tabellen viser dessverre ikke hvor stor andel av dette som gikk til innenlandsk konsumpsjon. Produksjonen av elektriske kraft økte fra 9,2 milliarder kwh i 1970, til 23,1 i 1976 og 854,6 i 1988. I perioden 1960 til 1988 økte gjennomsnittlige levealder fra 50 til 70 år, og antall leger per tusen personer økte fra 3,1 til 10.(Kim:1996:68-75)

Den økonomiske veksten forårsaket en betydelig vekst i arbeiderklassen. I 1959 utgjorde arbeiderklassen kun 4,9 prosent av arbeidsstyrken. I løpet av Chuns regjeringstid økte antallet industriarbeidere fra 3 til 4,4 millioner, en vekst på rundt 47 prosent. En million av disse kom til under den økonomiske høykonjunkturen fra og med 1986 uten at dette førte til noen tilsvarende vekst i antall medlemmer i fagforeningene. Medlemskapet hadde stagnert under hele sekstitallet, men økt noe på syttitallet. Medlemskapet sank derimot heller fra 1,1 million i 1980 til 250000 i 1985. I perioden 1972 til 1978 økte andelen som var ansatt i bedrifter med svært mange ansatte fra 18,2 til 27,8 prosent. En viktig årsak til dette var at fagforeningene var styrt av regimet. I samme periode økte antallet profesjonelle, tekniske og administrative arbeidstakere med 82 prosent og antallet bønder sank med 29 prosent. Den klassen som relativt sett økte mest i antall var derfor

middelklassen.(Clifford:1994:279/84) En annen kilde gir også tall for størrelsen på middelklassen. Denne oppgis til 2,9 prosent i 1960, 3,7 prosent i 1970, 4,5 prosent i 1975 og 5,8 prosent i 1980. Denne statistikken gjelder kun den delen av middelklassen, som levde av lønnsinntekter. Et problem med disse statistikkene er at de opererer med en stor "restkategori" av "selvstendig næringsdrivende", som kan inkludere alt fra bedriftseiere til arbeidere uten fast ansettelse og bønder. Dette gjelder den andelen som verken regnes som middel- eller arbeiderklasse. (S. Kim:2000:70)

FREMVEKSTEN AV EN DEMOKRATISK OPPOSISJON.

Chun regimet slo hardt ned på opposisjonen de første årene det satt med makten. Kursen ble imidlertid lagt om på slutten i 1983. Regimet valgte å føre en mer forsiktig politikk. Sikkerhetsstyrkene ble trukket tilbake fra universitetene, tidligere ekskluderte studenter og ansatte fikk stillingene tilbake og forbudet mot politisk aktivitet ble opphevet. Resultatet var at studentene igjen satte i gang med å organisere autonome grupper. Den første tiden konsentrerte de seg om universitetspolitikken, men gikk raskt over til å engasjere seg i den nasjonale politikken. I slutten av 1984 lyktes det å skape en nasjonal studentbevegelse. Dette arbeidet ble støttet av tidligere studentaktivister. (S. Kim:2000:80-85)

En studie av Nancy Abelmann kan fortelle noe angående den koreanske studentbevegelsen i denne perioden. Dette er en antropologisk studie basert på intervjuer. Representativiteten av denne undersøkelsen er derfor vanskelig å avgjøre, men det er på den annen side ikke noe som tyder på at tilfellene i teksten er uvanlige. Det er også nødvendig å bruke slike data for å kunne fortelle noe om motivasjonsfaktorene til studentaktivistene. En kvinnelig aktivist forteller at før hun begynte studiene var hun ikke opplyst. Etter at hun hadde påbegynt studiene og sett "hvordan verden virkelig er" ble hennes holdninger forandret. Denne nye kunnskapen kombinert med deltakelse i uformelle studentgrupper og kontakt med politiske aktivister førte til en slags "opplysning". Deltakelse i demonstrasjoner gjorde det også klart for studentene at media feilinformerte om studentbevegelsen. Det vises også til flere andre personer som forteller om mange av de samme opplevelsene, følelsen av oppvåkning som følge av studiene og

følelsen av tidligere naivitet. Det fortelles også om en tidligere student som ikke hadde vært aktiv i studentbevegelsen, men som i ettertid ble påvirket av opplevelsene under studietiden, etter at utdannelsen var avsluttet og begynte å arbeide med å hjelpe fattige bønder. (Abelmann:1996:150-4)

Arbeidernes forsøk på å gjenopprette sine organisasjoner var ikke like suksessrike. De var i stand til å danne enkelte lokale fagforeninger, men dette arbeidet ble bekjempet av regimet. Dette til tross for at samarbeidet mellom arbeidere, studenter og kirken også ble gjenopptatt. Noen nasjonal fagbevegelse med stor oppslutning var arbeiderne ikke i stand til å danne. Tidligere hadde samarbeidet mellom opposisjonsgruppene vært basert på uformelle kontakter. Denne gangen ble det gjort forsøk på å danne formelle nasjonale samarbeidsorganer. Det ble dannet to slike organer, NCDR for den moderate opposisjonen og CMPD for den radikale. (S. Kim:2000:80-85) De politiske partiene kom også på banen igjen i begynnelsen av åttitallet. Flere opposisjonsledere ble sluppet ut av fengsel og flere av disse bidro til å organisere et nytt opposisjonsparti, NKDP. Dette partiet var i realiteten ledet av Kim Young Sam og Kim Tae Jung, selv om disse var formelt ekskludert fra det politiske liv. De fleste opposisjonsgruppene støttet dette partiet, en situasjon som ikke hadde eksistert siden sekstitallet. Denne koblingen mellom opposisjonsgruppene og et formelt parti førte til at regimet tapte valget på nasjonalforsamling i 1985. Regimets parti DJP fikk flere stemmer enn NKDP, men de andre opposisjonspartiene fikk også en viss oppslutning, slik at DJP ikke lenger hadde et flertall av plassene i nasjonalforsamlingen. Flere av representantene fra de mindre opposisjonspartiene meldte seg etter hvert inn i NKDP. Makten lå derimot fortsatt i presidentembetet og presidenten ble ikke valgt gjennom demokratiske valg. (S. Kim:2000:84-6) Chun var også i stand til å samle støtte på landsbygda. Her fikk hans parti en stor majoritet av stemmene, mens det tapte i byene. (Gibney:1992:85)

Fremgangene ved valget var ikke de eneste fremskrittene opposisjonen gjorde i 1985. For første gang klarte opposisjonen å danne en paraplyorganisasjon for alle opposisjonsgruppene kalt PMCDR. Her var organisasjonene til kirken, studentene, arbeiderne og flere middelklasse organisasjoner representert. NKDP kom også til å støtte seg på den utenom parlamentariske opposisjonen i stadig større grad, da arbeidet for

reformer i nasjonalforsamlingen ikke førte frem. Kampen for demokrati ble ytterligere intensivert i 1986. Dette ble gjort både gjennom underskriftskampanjer og protestaksjoner. Sistnevnte klarte å mobilisere over en halv million mennesker i løpet av året, men opposisjonen led også tilbakeslag i 1986. Opposisjonen ble splittet ved at de mer moderate gruppene forhandlet med regimet, men dette ble kortvarig da disse forhandlingene strandet, og samholdet innad i opposisjonen ble gjenopprettet i 1986. De moderate gruppene var de kristne organisasjonene og de middelklassebaserte partiene, mens studentene var radikale. Borgerskapet støttet også regimets beslutning om å avbryte forhandlingene. (S. Kim:2000:86-90)

1987 var året da det skulle avholdes valg av president. Dette ble derfor året hvor kampen for demokrati i stor grad ble utkjempet. I januar dette året ble en student aktivist drept av sikkerhetspolitiet. En rapport som bekreftet at han ble torturert til døde ble lekket til pressen. Selv om slik behandling av aktivister fra sikkerhetspolitiets side var vanlig skilte dette tilfellet seg ut på et viktig punkt. De som tidligere hadde vært ofre for slik behandling hadde i stor grad vært arbeideraktivister. Denne gangen var offeret en student ved et av landets mest prestisjetunge universiteter. Enda en korrupsjonsskandale bidro også til å ryste regimets legitimitet. Da regimet i april nektet å utpeke den nye presidenten gjennom frie valg brøt det ut kraftige protester. (Clifford:1994:266-9) Demonstrasjonene ble stadig mer intensive utover våren. Det viktigste kravet var at den neste presidenten skulle utpekes ved frie valg. Disse demonstrasjonene ble organisert av studentene og de utgjorde den store majoriteten av deltakerne. I motsetning til tidligere demonstrasjonsbølger som hadde utspilt seg på universitetsområdene ble demonstrasjonene i juni avholdt i sentrum av Seoul. Store grupper av middelklassen viste også mer eller mindre åpenlyst sympati for demonstrantene. Et fåtall av disse deltok aktivt i demonstrasjonene, men flesteparten var fornøyd med å gi ”moralsk støtte” som tilskuere. Det var også et tilfelle hvor arbeidere samlet inn penger til studentene, men demonstrasjoner var ikke den eneste formen for protest. Det ble iverksatt suksessrike boikottaksjoner mot bedrifter som bidro til regimets kamp mot demonstrantene. (Clifford:1994:263-6)

Den 29 juni ga Roh i en tale etter på flere av de viktigste punktene. I tillegg til frie

presidentvalg gjaldt dette frigivelse av politiske fanger og oppheving av restriksjoner på visse opposisjonsgrupper/ledere som Kim Dae Jung. Dette manifestet ble deretter ratifisert av Chun. Oppslutningen om politiske reformer i befolkningen ble klart vist 9 juli, da begravelsen til en student som ble drept under demonstrasjonene ble avholdt. Prosesjonen besto av hundretusener av mennesker og store grupper av middelklassen viste igjen sine sympatier ved å ”delta” som tilskuere. En årsak til at regimet ikke slo hardt ned på demonstrantene kan ha vært forandringer i militæret siden 1980. Den koreanske hæren var avhengig av vernepliktige soldater. En større andel av disse var nå fra byene, de var høyere utdannet enn tidligere og flere av dem hadde selv vært studentaktivister. Disse nye holdningene kom til konkrete uttrykk etter 1987 da menige soldater protesterte mot forholdene i militæret.(Clifford:1994:269-71) Det lovte presidentvalget ble også avholdt. Ironisk nok var det kandidaten Chun hadde utpekt, Roh Tae Woo som vant valget, og tok over president embetet i februar 1988.

FLERE PROTESTER ETTER ROHS KUNNGJØRING OG DET SIVILE SAMFUNN.

Arbeiderne hadde vært relativt passive under demokratidemonstrasjonene. Dette skulle forandre seg etter Roh Tae Woos liberaliserings kunngjøring. Arbeiderne satte straks i gang med å organisere autonome fagforeninger, og da chaebolene forsøkte å hindre dette brøt det ut voldsomme protester. Ifølge et anslag ble 32 prosent av alle større produksjonsbedrifter og to tredjedeler av de største produksjonsbedriftene i landet rammet av disse aksjonene. Protestene avtok utover høsten da arbeiderne fikk betydelige lønnsøkninger. Regimet valgte altså å støtte rimelige krav fra arbeiderne heller enn å slå enhver antydning til arbeideraktivisme brutalt ned som tidligere. Denne støtten til arbeiderne avtok noe etter valget, men regimet gikk ikke tilbake til den brutale undertrykkelsen fra Park og Chun epokene, selv om kontrollen over fagforeningene var relativt sterk også under de demokratiske valgte regimene som fulgte.(Clifford:1994:272-81) Til tross for forsøkene på å hindre dannelsen av fagforeninger, fantes det slike i Sør Korea allerede før 1987. Det fantes rundt 3000 fagforeninger allerede i 1983. Dette tallet økte til 4000 i løpet av 1987. Antall streiker økte fra rundt 200 i året tidligere på åttitallet til 3749 i 1987. Kravene var ikke begrenset til økonomiske, men inkluderte også betydelige politiske krav. Arbeiderne klarte ikke å danne noen nasjonale organisasjoner i

1987 heller så protestene forble dårlig koordinert. Etter å ha vært passivt de første månedene slo regimet ned på arbeiderprotestene i september 1987, men tilstandene var allikevel bedre enn de hadde vært tidligere på åttitallet. (S. Kim:2000:93-5)

Det kan også være på sin plass å inkludere et avsnitt om utviklingen av det sivile samfunn generelt. Det sivile samfunn som fenomen består av flere typer autonome organisasjoner enn de rent politiske. Den mest relevant delen av det sivile samfunn er allikevel de mer eller mindre politiske. Antallet "borgergrupper" som inkluderer de radikale demokratiseringsbevegelsene holdt seg relativt stabilt helt fram til 1988. Det eksisterte bare et par slike grupper helt frem til 1985. Antallet slike organisasjoner steg til syv i perioden 1985-7 og økte til 25 i 1988. Når det gjelder mer apolitiske grupper var situasjonen annerledes. Antallet kvinne og ungdomsgrupper var noenlunde konstant under hele åttitallet, men også her var det en viss økning fra og med 1987. Det totale antallet autonome organisasjoner ble firedoblet fra 1984 til 1988. (S. Kim:2000:108-9)

4.2. POLEN

Her følger en fremstilling av den relevante empirien om det polske caset. Dziewanowski gir en brukbar fremstilling av Polens historie på femti og sekstitallet. Fordi analyseintensiteten er lavere tidlig i perioden er denne fremstillingen tilstrekkelig. I tillegg gir Bernhard en kvalifisert vurdering av regimets legitimitetsgrunnlag.

4.2.1. FORHISTORIE

Polen oppsto som en nasjon rundt år tusen. Det tok ikke lang tid før det polske folket var konvertert til katolisismen og har deretter vært en katolsk nasjon. Polen vokste til det oppnådde stormaktstatus på fjortenhundretallet og la under seg andre nasjonaliteter som hviterussere og ukrainere. De utenrikspolitiske konjunktorene begynte å svinge i polens disfavør utover sekstenhundretallet. Nye stormakter vokste frem i øst og vest, og det kuliminerte mot slutten av syttenhundretallet da Polen ble delt mellom Russland, Prøysen/Tyskland og Østerrike.

OMVELTNINGER ETTER DEN ANNEN VERDENSKRIG.

Polen ble igjen formelt selvstendig etter at Nazi-Tyskland var beseiret i 1945. Grensene ble reorganisert etter press fra Sovjetunionen. Polen mistet de østlige provinsene. Dette førte til at Polen tapte de områdene som inneholdt slaviske og gresk-ortodokse minoriteter. Som kompensasjon ble Polen tildelt tidligere tyske områder i vest og nord, Schlesien, Øst Pommeren, Danzig og brorparten av Øst Prøysen. Den tyske befolkningen ble fordrevet fra disse områdene og ble erstattet av etniske polakker. Disse forandringene hadde to svært viktige konsekvenser for det polske samfunnet. For det første ble Polen for første gang i sin historie et etnisk og religiøst homogent land bestående av polsk talende katolikker. For det andre var de tidligere tyske landområdene rikere i både jordbruksland og natur ressurser enn de områdene som Sovjetunionen annekterte. På den annen side hadde Polen lidt enorme tap under den annen verdenskrig og hadde mistet en større andel av sin befolkning enn noen annen stat. De materielle tapene var også betydelige og da spesielt i de tidligere tyske områdene.(Dziewanowski:1977;145-47)

Like etter maktovertakelsen ble næringslivet nasjonalisert, den politiske friheten sterkt innskrenket og det polske militæret ble satt under sovjetisk kontroll og lederskap. Man forsøkte også å sette i gang en polsk kulturrevolusjon samt å kollektivisere det polske jordbruket. Dette lyktes ikke og på høyden var kun 8,6 prosent av det kultiverte landet kollektivisert. Den polske industrialiseringen ble også intensivert fra og med 1950 med særlig vekt forsvarsindustrien og annen tungindustri, på bekostning av produksjon av forbruksvarer. Den polske handelspolitikken ble diktert av Sovjetunionen og Polen eksporterte varer til Sovjetunionen for priser langt under vanlig markedsverdi. Avstanden mellom parti kadre og befolkningen som helhet ble stadig større da den nye parti eliten i stadig større grad nøt luksusgoder som var utilgjengelige for resten av befolkningen. (Dziewanowski:1977:164-72).

Den ideologien som skulle legitimere det kommunistiske regimet i Polen var den kanoniske formen av marxist-leninisme som ble praktisert i Sovjetunionen. Denne ideologien slik den ble praktisert under stalinismen inkluderte en karismatisk lederkult, og

vektlegging av de lokale ledernes rolle som de lokale representantene for den internasjonale stalinismen. Regimet kunne også i en viss grad vinne legitimitet gjennom økende levestandard og industrialisering. Innføringen av kommunismen førte til at den sosiale mobiliteten økte. Denne skapte segmenter i den polske befolkningen som kunne takke kommunistpartiet for sin suksess. Blant andre grupper ble den marxist-leninistiske vektleggingen på det praktiske og kontakt med massen sett på som en viktig legitimeringsfaktor. Regimet lyktes allikevel ikke å oppnå legitimitet i store deler av befolkningen og det var i stor grad terror og ikke legitimitet som holdt regimet ved makten. (Bernhard:1993:31-4)

4.2.2. GOMULKAS REGIME 1956-1970

Etter opptøyene i 1956 ble lederskapet i kommunistpartiet skiftet ut. Under Gomulkas ledelse skulle regimet oppnå en viss legitimitet. I tillegg til litteraturen som er nevnt tidligere, benyttes Laba og Raina for å gi mer detaljert informasjon om opposisjonen. Laba er en god kilde til arbeideropptøyene i 1970, mens Raina gir informasjon om de intellektuelles motstand mot slutten av sekstitallet.

GOMULKAS POLEN.

Etter Stalins død tok lederskapet i Sovjetunionen avstand fra stalinismen og de stalinistiske ledernes legitimitet ble utfordret i resten av øst-blokken. Polen fikk for alvor føle at tidene forandret seg i 1956 da polske arbeidere utførte omfattende protestaksjoner i Poznan. Deres krav gjaldt både "brød og frihet" samt frigjøring fra sovjetisk kontroll. Mindre omfattende arbeideroppstander og streiker forekom også i andre deler av landet. Disse protestene ble slått brutalt ned av det polske militæret. Selv om kontrollen ble gjenopprettet så kommunistpartiet allikevel disse hendingene som en trussel da arbeiderklassens støtte til partiet tydeligvis var svekket. (Dziewanowski:1977:177-83)

Arbeiderklassens rolle i partiet var svekket siden maktovertakelsen. Deres andel av partimedlemmene hadde sunket fra 53,6 til 48,3 prosent mens middelklassens andel hadde økt fra 17,6 til 36,4 prosent. En dragkamp mellom moderate og konservative krefter innen

partiet fulgte. Resultatet var at Gomulka, som tidligere hadde blitt avsatt som parti sekretær ble gjeninnsatt. Gomulka lovte en mer liberal politikk hvor partiet skulle demokratiseres og begrensede markedsmekanismer benyttes i økonomien. Forsøkene på å kontrollere den katolske kirken som hadde blitt igangsatt på begynnelsen av femtitallet, ble i realiteten oppgitt. Det samme ble forsøkene på å kollektivisere jordbruket. Polen klarte også å tilkjempe seg en viss autonomi overfor Sovjetunionen. På den annen side klarte Gomulka den første tiden balansestykket å ikke utføre så omfattende reformer at Sovjetunionen ble provosert. (Dziewanowski:1977:177-83)

Regimet ble sett på som det best oppnåelige når det gjaldt å opprettholde polens autonomi overfor Sovjetunionen og skape en ”polsk” sosialisme. Visse økonomiske reformer ble da også gjennomført, og et visst innslag av private aktører i økonomien ble tolerert. Et resultat av denne politikken var at teknisk utdannet personale i større grad ble tildelt lederstillinger, heller enn medlemmer av arbeiderklassen forfremmet fra "gulvet". (Dziewanowski:1977:184-5) Gomulkas støttespillere inkluderte fremtredende revisjonister og forholdet til de intellektuelle var godt, men da Gomulka hadde konsolidert sin makt var han mye mindre villig til å reformere systemet. Kontrollen over media ble igjen strammet inn på begynnelsen av sekstitallet. Alt dette førte til at den politiske liberaliseringen ble et kortvarig fenomen og kontakten mellom regimet og de intellektuelle var brutt i løpet av 1963. (Dziewanowski:1977:186-9)

NY OPPOSISJON MOT REGIMET OG GOMULKAS FALL.

Etter regimets mer konservative dreining på starten av sekstitallet kunne man se tendenser til opposisjon blant de intellektuelle. Først var dette begrenset til underskriftskampanjer og lignende organisert av et fåtall intellektuelle innen kommunistpartiet og de venstre intellektuelle. Det skulle ikke komme til alvorlige konflikter før 1968. Et teaterstykke som omhandlet den polske motstanden mot den russiske okkupasjonen på attenhundretallet skapte kontrovers. Det ble derfor vedtatt forbud mot å fremføre dette stykket. Da dette stykket ble framført for siste gang utviklet det seg til en demonstrasjon mot regimet med visse nasjonalistiske tilsnitt. I sammenheng med denne hendingen ble flere studenter arrestert. Dette ble møtt med et opprop som krevde at studentene som var

arrestert skulle rehabiliteres og stykket legaliseres. Dette utviklet seg til en omfattende protestbevegelse blant forfattere og studenter. Andre grupper i samfunnet viste sin sympati, men noen aktiv støtte fikk ikke studentene. Denne bevegelsen oppnådde ikke nevneverdige resultater og ble raskt nøytralisert av regimet. (Raina:1978:112-147)

Det lyktes i en viss grad å skape økonomiske vekst, men denne veksten var konsentrert om tungindustri. Mot slutten av sekstitallet stagnerte denne veksten og lederskapet undersøkte muligheter for å rasjonalisere økonomien. Disse reformforslagene inkluderte effektivisering av industrien og nedbygging av tungindustrien. Da gjennomføringen av effektiviseringsforslagene startet ble arbeidernes inntekter og arbeidsmiljø påvirket i negativ retning. Arbeidernes inntekter var fortsatt i stor grad bundet opp i kostnader til livs opphold og da det ble vedtatt drastiske prisøkninger på mat reagerte arbeiderne i tungindustrien langs den baltiske kysten. Flere av de høyest skolerte arbeiderne ved Lenin skipsverftet i Gdansk gikk ut i streik 14 desember 1970. Streiken spredte seg raskt til resten av verftet. Det hele utviklet seg til en marsj mot det lokale partihovedkvarteret. Aksjonenes mål var først og fremst reversering av prisstigningen på matvarer. Kravene omfattet snart også opprettholdelse av det gjeldende lønnsnivået. (Laba:1991:15-25)

Den lokale partiledelsen var relativt sen til å reagere, men utover dagen besluttet partiledelsen å gjøre noe med situasjonen og enheter fra sikkerhetspolitiet ble sendt mot demonstrantene. Dette førte til regelrette gatekamper mellom politiet og demonstrantene. Arbeiderne fra Lenin verftet ble forsterket av grupper av arbeidere fra andre fabrikker. De forsøkte å danne en allianse med de lokale studentene, men det mislyktes.

Demonstrantene ble stadig forsterket av nye grupper. Arbeiderne var i stand til å stable en løst organisert streike komité på beina. Streiken spredte seg til Gdynia der arbeiderne også krevde mer økonomisk likhet og frie valg av fagforeningsledere. Demonstrasjonene hadde visse nasjonalistiske anslag da demonstrantene benyttet det polske flagget og den polske nasjonalsangen under aksjonene.(Laba:1991:26-43) Regimet reagerte voldsomt på disse protestene. Den 16 desember ble flere arbeidere drept i gatekampene og arbeidere som hadde gjort seg særlig bemerket under aksjonene ble arrestert om natten. De streikende arbeiderne som hadde forskanset seg på arbeidsstedene sine ble beleiret av militæret. Ved hjelp av disse virkemidlene ble protestene slått ned, men de spredde seg til

andre polske byer. Da spesielt til Szczecin hvor hendingsforløpet var svært likt det i Gdansk. I denne situasjonen ble Gomulka fjernet som leder for det polske kommunistpartiet. (Laba:1991:44-82)

4.2.3. GIEREKS REGIME 1970-80.

Her benyttes noe av det samme kildematerialet som tidligere. I tillegg benyttes Bernhard som beskriver arbeideroppstanden i 1976 og KORs arbeid. I motsetning til Laba som argumenterer for arbeiderklassens betydning argumenterer Bernhard for de intellektuelles betydning.

Gierek overtok vervet som partisekretær i Desember 1970. Han gjennomførte umiddelbart en reversering av flere av tiltakene Gomulka hadde gjennomført og/eller planlagt. De planlagte forandringene i lønssystemet ble ikke gjennomført og minimumslønningene ble økt. I en tale ble arbeidernes revolt omtalt som en manifestasjon av legitim misnøye. Den økonomiske politikken ble lagt om for å stimulere produksjon av forbruksvarer heller enn tungindustri. Forsøkene på å kollektivisere jordbruket ble også oppgitt for godt og velferdsgoder ble gjort tilgjengelig for de selvstendige jordbrukerne. For å tilfredstille de intellektuelle ble bidragene til forskning økt og sensuren ble oppmyket.

(Dziewanowski:1977:210-9) Med et nytt lederskap kom også nye forsøk på å legitimere kommunistenes styre i Polen. Gierek hevdet å være mer lydhør overfor befolkningens ønsker enn sine forgjengere. Han reiste derfor rundt i landet hvor han møtte lokale arbeidere personlig. Dette utviklet seg til et løfte om å holde regelmessige konsultasjoner med ulike grupper av den polske befolkningen. Gierek lovte også at økt levestandard skulle bli prioritert før satsning på kapitalinvesteringer og tungindustri. Dette ble i praksis forsøkt oppnådd ved import og lån fra vesten. Denne strategien kaller Bernhard for "importtrettet" økonomisk vekst som skulle muliggjøre eksporttrettet økonomisk vekst på sikt. (Bernhard:1993:41-3) Noen demokratisering av partiet kom derimot ikke på tale. Selv om visse prosedyrer innen partiet var relativt demokratiske på papiret, var de i realiteten sterkt sentraliserte og udemokratiske. Beslutningsprosedyrene på lavere nivåer hadde ingen reell betydning. Partiet var også dominert av personell ansatt i partiet. I 1980

var 11000 personer sysselsatt i partiapparatet. (Lewis:1988:75-80)

1976: PRISREFORM OG ARBEIDERPROTESTER.

Politikken fungerte under den første delen av syttitallet da Polen opplevde sterk økonomisk vekst, men denne fremgangen skulle bli kortvarig. Med oljesjokket i 1974 var den globale økonomien i krise. Krisetendensene i den polske økonomien ble for alvor synliggjort i begynnelsen av 1976. Regimet ble derfor tvunget til å forsøke å reformere økonomien igjen. Det ble foreslått store økninger i matvareprisene sammen med lønnsøkninger som favoriserte de lavtlønnete, men summert ville de gi redusert levestandard for store deler av befolkningen. Da slike tiltak var svært upopulære blant arbeiderklassen ble konsultasjoner med befolkningen ikke holdt i forkant av kunngjøringen av reformen. Regimet forsøkte også å passivisere opposisjonelle ved å innkalle dem til militære "repetisjonsøvelser" før reformen skulle presenteres for folket. Dette gjaldt særlig Gdansk og Szczecin områdene. (Bernhard:1993:45-51, Lewis:1988:105)

Disse tiltakene svekket befolkningens tiltro til regimet som hadde brutt sine tidligere avgitte løfter om konsultasjoner og forbruksrettet vekst. Også denne gang ble reaksjonene blant arbeiderklassen sterke. Den 25 juni 1976 brøt det ut streik i 130 fabrikker. Streikene brøt først og fremst ut i store bedrifter blant høytlønnete faglærte arbeidere. Det ble også utført andre protestaksjoner som okkupasjon av statsstyrte institusjoner og andre fasiliteter og etter hvert voldelige protestaksjoner som utviklet seg til regelrette gateslag. Selv om protestene rammet hele landet var de mest alvorlige i Warsawa området. (Bernhard:1993:52-75) Protestene var derimot ikke alvorlige i de områdene hvor urolighetene i 1970 hadde funnet sted. En mulig forklaring på dette er at de ikke fikk vite om aksjonene før de var over. (Bernhard:1993:59-64) Aksjonistenes paroler var i overhengende grad rettet mot de foreslåtte prisøkningene. At symboler for regimet slik som partihovedkvarterer ble offer for aksjonene tyder på et visst "politisk" innslag i aksjonene. Visse demonstranter marsjerte også under det polske flagget, og internasjonale og den polske nasjonalsangen ble sunget om hverandre. Regimet reagerte

straks på denne utfordringen. Dette ble gjort på to måter. For det første trakk regimet prisreformen tilbake. For det andre slo sikkerhetspolitiet hardt ned på demonstrantene. 6000 av de mest aktive ble fengslet og rundt 20000 mistet arbeidet. Det ble også avholdt "støttedemonstrasjoner" for regimet. Her var de aktive stort sett byråkrater, formenn, kontor ansatte og parti aktivister. (Bernhard:1993:52-75) Selv om regimet offisielt "ga etter" i 1976 fant de allikevel nye måter å reformere økonomien på arbeidernes bekostning. Resultatet var at levestandarden falt for femti prosent av befolkningen i siste halvdel av syttitallet. (Bernhard:1993:151-9)

DANNELSEN AV EN ORGANISERT OPPOSISJON.

Lederskapet overlevde streikebølgen i 1976. Metodene som ble valgt for å slå ned protestene vekket derimot sterke reaksjoner blant polakkene. De intellektuelle og nå også deler av kirken reagerte også med avsky mot den behandlingen arbeideraktivistene ble utsatt for. Diverse grupper av intellektuelle klarte å finne hverandre og dannet en organisasjon kalt KOR, som på polsk er en forkortelse for "komité for forsvar av arbeiderne". Denne omfavnet et stort antall mindre grupperinger, som tidligere motstandsmenn, tidligere demokratiske sosialister, student aktivister, katolikker, revisjonister og forfattere. Det faktum at gruppen inkluderte prominente kommunister og sosialister gjorde det risikabelt for regimet å knuse bevegelsen. Til tross for gruppens navn var den ikke resultat av arbeiderprotestene alene. De intellektuelles holdninger overfor regimet hadde forverret seg allerede i slutten av 1975 da de reagerte mot foreslåtte endringer i den polske grunnloven. To av disse forslagene ville forsterke den polsk sovjetiske alliansen og kommunistpartiets posisjon og det tredje ville binde individuelle rettigheter til utførte plikter overfor staten. KOR konsentrerte seg om å støtte arbeidere rammet av regimets represalier, og å gjøre arbeidernes situasjon kjent gjennom åpne brev og illegale publikasjoner. (Bernhard:1993:76-84) Bevegelsen hadde få medlemmer, men et større antall sympatisører som deltok i aksjonene. KORs offisielle mål ble formulert som seks krav. De krevde blant annet at represaliene mot arbeiderne skulle opphøre, at amnesti skulle gis til de fengslete arbeiderne, at de som ble sparket skulle få sine arbeid tilbake og at de ansvarlige for represaliene skulle stilles til rette. Regimet nektet å innfri disse kravene og forsøkte offisielt å overse organisasjonen, men forsøk ble gjort på å

forstyrre organisasjonen som å utgi falske skrifter og forfølge aktivister. Disse forsøkene lyktes dog ikke. KORs publikasjoner spilte en viktig rolle og allerede mot slutten av 1976 kom andre grupper i gang med slik aktivitet uavhengig av KOR. (Bernhard:1993:84-108)

I 1977 ble regimets holdning overfor KOR forandret. Regimet forsøkte å undergrave KOR mer aktivt. I mai ble en student aktivist funnet død i Kraków. Dødsfallet ble ikke grundig etterforsket, og da andre studenter organiserte demonstrasjoner i forbindelse med hans begravelse, forsøkte representanter for den kommunistisk styrte studentbevegelsen å sabotere disse aksjonene. Delvis som en følge av dette ble SKS dannet, en studentorganisasjon autonom i forhold til kommunistpartiet. Etter dette ble flere av de ledende aktivistene i KOR arrestert, men ble løslatt etter appeller fra andre intellektuelle både innenfor og utenfor polens grenser. (Bernhard:1993:113-21) Etter dette skiftet organisasjonen navn (men kalles for enkelhetens skyld fortsatt for KOR) og gjorde en mer aktiv innsats for å danne en allianse med arbeiderne. Etter et mer eller mindre mislykket forsøk på å danne diskusjonsgrupper lyktes det i 1977 å publisere et tidsskrift kalt "Robotnik". En av de viktigste oppgavene til "Robotnik" var å opplyse den polske arbeiderklassen, å gjøre den i stand til å organisere seg, og å danne et samarbeid mellom arbeiderne og de intellektuelle. Tidsskriftet ga arbeiderne råd om hvordan de burde forholde seg under aksjoner og hvordan de skulle takle myndighetenes represjon. Den kanskje viktigste artikkelen den publiserte var de såkalte "charter of workers rights" i september 1979. Kravene som ble formulert i det manifestet inkluderte kobling mellom lønninger og utgifter til livs opphold, opphevelse av "urettferdige" lønnsforskjeller, opphevelse av privilegier for partimedlemmer og begrensning av overtidsbruk. (Bernhard:1993:159-69)

KOR forsøkte å organisere komiteer for å samarbeide med arbeiderne, men med begrenset suksess. Det lyktes bare i Gdansk området. I motsetning til de andre områdene var samarbeidet mellom opposisjonsgruppene allerede etablert her. Også her var personer i miljøet rundt "Robotnik" viktige. Her var forsøkene på å gi arbeiderne politisk utdanning relativt suksessrike, samt å mobilisere arbeidere til støtte for forfulgte aktivister. Det lyktes også å organisere minnedemonstrasjoner for ofrene for 1970 massakrene. (Bernhard:1993:170-90) Den polske kirken ble også mer villig til å kritisere

regimet utover slutten av syttitallet. Den hjalp også til med å organisere bøndene som også begynte å bli skeptiske til regimet. Kardinal Wyszynski kritiserte også nå regimets behandling av opposisjonen åpenlyst. (Szymanski:1984:94,125-9) I 1978 skjedde en begivenhet som påvirket utviklingen i Polen. Lederen for den katolske kirken, pave Paul IV døde. Etter et kort interim ble den polske kardinalen Karol Wojtyla utnevnt som ny pave under tittelen John Paul II. Hans offisielle besøk i hjemlandet året etter ble sett av hundretusener av polakker. Han kom med uttalelser som kunne tolkes som åpen kritikk av det polske kommunistregimet.(Weschler:1982:164-7)

SOSIO-ØKONOMISK UTVIKLING.

Til tross for de økonomiske vanskelighetene ble Polen modernisert på mange områder under Gomulka og Gierek. Polen gikk fra å være et jordbruksland til et industrisamfunn i denne perioden. I 1950 utgjorde by befolkningen kun 36,9 prosent av befolkningen. Denne andelen hadde økt til 48,3 prosent i 1960, 52,3 prosent i 1970, 58,7 prosent i 1980 og 60,5 prosent i 1986. Urbaniseringen gikk raskest fremover på femtitallet, men gjorde også nevneverdige fremskritt frem til 1980, da prosessen stoppet opp.(Lewis:1988:26-7) Denne prosessen medførte også en betydelig vekst i arbeiderklassen. Denne utgjorde fem millioner/33 prosent av befolkningen i 1959. Det polske skolevesenet ble ikke utbygget like raskt, og mange av disse arbeiderne var ufaglærte og hadde liten eller ingen utdanning. I 1978 besto arbeiderklassen i underkant av 8 millioner arbeidstakere. Av disse var 47,8 prosent ansatt i den geografisk konsentrerte tungindustrien. (Lewis:1988:41-2)

Polens BNP i US\$ hadde en betydelig vekst. Fra å være på kun \$500 i 1950 vokste det til \$564 i 1960, \$955 i 1970 og \$1676 i 1980. På grunn av forandringene i kommunistblokken finnes ikke sammenlignbare tall for 1990, men andre indikatorer viser at BNP ikke økte i løpet av åttitallet.. Utbredelsen av massekommunikasjonsmidler utviklet seg også i positiv retning. Antall registrerte TV apparater økte fra 14 per tusen innbyggere i 1960, til 129 i 1970 og 223 i 1980. En tilsvarende vekst forekom også i antall radioapparater og telefon apparater. Antallet uteksaminerte fra høyere utdanning økte også frem til 1980, mens kun 21000 kandidater ble uteksaminert i 1960, ble 84000

uteksaminert i 1980. Antallet uteksaminerte kandidater per år fra videregående økte til 121000 i løpet av syttitallet. (Taras:1995:74) Andelen av personer med høyere utdanning i arbeidslivet steg fra 3,8 prosent i 1958 til 13,8 prosent i 1968. (Lane:1971:25)

MIDDELKLASSEN.

Personer med høyere utdanning kalles ofte "intellektuelle" i den polske konteksten og disse to begrepene vil bli benyttet om hverandre. Det siktes her først og fremst til to grupper, de med høyere teknisk utdanning som ingeniører og den mer kulturelle eliten som forfattere og humanister/ samfunnsvitere,. Til tross for at en posisjon blant de intellektuelle var ettertraktet i den polske arbeider og bondeklassen var ikke de materielle belønningene av en slik posisjon mye større enn lønningene til de faglærte arbeiderne. Selv om regimet favoriserte kandidater fra lavere sosiale lag ved høyere utdanning ble disse gruppene i stor grad sosialisert inn i de tradisjonelle verdiene til de polske intellektuelle. Etter hendelsene i 1968 ble de intellektuelle stadig mer skeptiske til regimet. Sympatien for den katolske kirken som institusjon økte også. Undersøkelser fra sekstitallet og utover viste også at de egalitære verdiene sto svakere blant de intellektuelle enn hos arbeiderne. Dette gjaldt først og fremst studenter ved de tekniske utdanningsinstitusjonene. Dette ifølge en studie av Matejko(1974). (Szymanski:1984:79-87) Brorparten av den polske økonomien var på dette tidspunktet nasjonalisert, som nevnt tidligere. Den polske økonomien var styrt etter planøkonomiske prinsipper, hvor alle viktige avgjørelser var diktert ovenfra og ned. I perioden like etter den kommunistiske maktovertakelsen ble lederne for de statlige bedriftene i stor grad utvalgt ved at arbeidere ble forfremmet til disse posisjonene. Fra og med sekstitallet ble disse derimot i overhengende grad utpekt blant universitetsutdannede spesialister. Partimedlemskap var derimot fortsatt en nødvendig forutsetning for å oppnå ledende posisjoner i arbeidslivet.(Szymanski:1984:129-33)

4.2.4. SOLIDARITET OG JARUZELSKIS REGIME 1980-89.

I 1980-81 ble kommunistpartiet igjen utfordret av opposisjonen. To kilder benyttes til å gi

en kronologisk fremstilling av det tidlige åttitallet, Szymanski og Weschler. Førstnevnte er skrevet i Polen mens landet fortsatt var kommunistisk og må derfor vurderes. Informasjonen ser ut til å stemme overens med andre kilder og bruken av Szymanski forsvarer. Weschler gir en kortfattet men anvendelig kronologisk oppsummering av perioden. Fremstillingen av den senere perioden baseres på Curry og Taras. Disse beskriver opposisjonen mot slutten av åttitallet. Førstnevnte beskriver også begynnelsen av åttitallet og har blitt benyttet til å korrigere de andre kildene for denne perioden. Perioden mellom opposisjonsbevegelsene beskrives av Saxonberg og Lewis som er noen av de få kildene om denne perioden.

HENDINGENE I 1980-81.

Gierek overlevde som statsoverholde til tross for arbeideroppstanden i 1976. Regimet lyktes derimot ikke med å reversere den økonomiske nedgangen. På grunn av høy utenlandsgjeld som regimet nå ikke var i stand til å betjene måtte nye forsøk på økonomiske reformer gjøres mot slutten av syttitallet. I juli 1980 gjorde regimet enda et forsøk på å øke prisene på utvalgte matvarer. Det brøt øyeblikkelig ut streik i flere fabrikker i den polske hovedstaden, i flere tilfeller de samme fabrikkene hvis arbeidere hadde gjort opprør i 1976. Arbeiderne ble lokket tilbake til arbeidet ved hjelp av lønnsøkninger, men nye streiker brøt stadig ut i andre deler av landet. Rent politiske krav var fraværende under de første streikene. Kravene var dominert av ”bread and butter issues”. Samme måned ble det holdt minnestund for krigen mot Sovjet i 1920, som samlet 500 deltakere. Disse markeringene hadde økt i betydning mot slutten av syttitallet og medførte en viss dyrkning av Joseph Pilsudski, som ledet det nasjonalistiske autoritære regimet som styrte Polen i mellomkrigstiden. Disse markeringenes betydning hadde vært minimale under den tidligere kommunist tiden.(Weschler:1982:168-9)

(Szymanski:1984:108,119)

I august begynte situasjonen å utarte seg i Gdansk. Det brøt ut streiker i de samme fabrikkene som hadde vært utgangspunktet for protestene i 1970. Kravene inkluderte de "vanlige" økonomiske kravene i tillegg til krav om uavhengige fagforeninger og å gi arbeidet tilbake til de sparkete aktivister. Her var Lech Walesa en av lederne, en veteran

som både hadde vært aktiv i 1970 og samarbeidet med KOR. Utover august spredte streikebølgen seg langs den baltiske kysten. Forsøk på å "kjøpe" arbeiderne med lønnsøkninger mislyktes denne gang. Også denne gang utviklet hendingene i Szczecin samme mønster som hendingene i Gdansk. Partene kom til enighet mot slutten av august og starten av september. I tillegg til økonomiske krav ble krav om autonome fagforeninger, økt yringsfrihet og radiosendte gudstjenester også innfridd.

(Weschler:1982:170-5) Det ble utført undersøkelser som skulle måle hvor stor oppslutning disse kravene hadde i den polske befolkningen. Over 80 prosent av polakkene viste sympati for de rent økonomiske og arbeidsmiljørelaterte kravene. De andre kravene hadde mindre oppslutning ifølge disse undersøkelsene.

(Szymanski:1984:111)

Mens konflikten med regimet pågikk ble det gjort forsøk på å danne en nasjonal organisasjon for opposisjonen. De intellektuelle i KOR var tilhengere av en sentralisert struktur med støtte fra blant annet Lech Walesa. Den strukturen som vokste frem var derimot ikke sentralistisk, men var desentralisert i henhold til arbeidernes ønsker. Det nasjonale organet som ble dannet hadde også først og fremst en konsultativ funksjon. Makten lå først og fremst hos de lokale organene av Solidaritet. (Laba:1991:112-4) På grunn av urolighetene ble Gierek nå fjernet i likhet med Gomulka ti år tidligere og erstattet av Kania. Selv om streikebølgen hadde avtatt rundt midten av september var det fortsatt spenninger. Noen krav som radiosendte gudstjenester ble innfridd. Problemene var derimot større når det gjaldt de økonomiske kravene hvis gjennomføring ble forsinket. Myndighetene forsøkte også å sabotere registreringen av "Solidaritet" som den autonome fagforeningsbevegelsen ble kalt. På dette tidspunktet er så mange som 60 prosent av alle yrkesaktive polakker medlemmer av Solidaritet. Den nasjonale polske katolske kirken ga enda ikke sin helhjertete støtte til opposisjonen på dette tidspunktet. De advarte til og med mot KOR og kalte bevegelsen for ekstremister. På den annen side støttet kirken registreringen av Solidaritet, og flere enkelt aksjoner. Kirken var mer moderat enn KOR, og forsøkte ofte å innta en megler rolle mellom staten og Solidaritet. (Weschler:1982:175-9)(Szymanski:1984:110,126)

Da bøndene også kom i konflikt med regimet grep Walesa inn og fremforhandlet et

kompromiss med regimet i mars 1981. Dette førte til at Walesa ble sett på som egenrådig i sin håndtering av denne situasjonen av andre opposisjonsledere, og det oppstod spenninger innad i Solidaritet. Ledelsen fikk også problemer med å holde massene tilbake. Flere grupper innen Solidaritet ønsket å følge en mer ytterliggående linje enn Walesa og kretsen rundt ham. Det ble gjort hærverk på et sovjetisk moment i Lublin, utført av mer ytterliggående elementer innen opposisjonen. "Hard-liners" innen kommunistpartiet forsøkte i denne situasjonen å fjerne Kania, som ble sett på som ettergivende overfor Solidaritet. (Weschler:1982:180-7) (Szymanski:1984:125) Disse begivenhetene førte til visse forandringer også innad i partiet. Under partimøtet i desember 1980 ble det benyttet nye prosedyrer for å velge kandidater til lederskapsvervene. Det ble i større grad åpnet for "menige" medlemmer. Dette førte til store utskiftninger blant det lokale lederskapet i partiet. Over halvparten av det lokale lederskapet ble byttet ut, men kun en fjerdedel av disse tilhørte arbeiderklassen. En del av disse forandringene ble også gjennomført, når det sentrale lederskapet skulle velges. Også her styrket de intellektuelle sine posisjoner og bare et mindretall av de nyvalgte hadde arbeiderklassebakgrunn. Svært få av det tidligere partilederskapet ble gjenvalgt. Valget førte forøvrig til at et moderat lederskap ble utpekt på bekostning av det gamle lederskapet og de mest liberale. Det ble også vedtatt tidsbegrensninger for innehav av lederskapsverv. Dette forhindret ikke at partiets medlemskap falt med en halv million. (Szymanski:1984:134-9)

Problemene økte utover sommeren 1981. Det oppstod problemer med matforsyningen og matopptøyer brøt ut over hele landet. Dette ga regimet en mulighet til å angripe Solidaritet gjennom de statlige media. Dette provoserte Solidaritet til å sette i gang en ny streikebølge. Også denne gangen ga regimet etter for deler av organisasjonens krav og Solidaritet vant visse rettigheter i forhold til tilgang til media. Spenningene økte ytterligere i september da den første nasjonale Solidaritet kongressen ble avholdt. Ledelsen i fagforeningen ble angrepet for å opptre udemokratisk. Walesa ble også utfordret av den mer radikale Gwiazda, en utfordring Walesa overvant, men med svært små marginer. De radikale motstanderne av Walesa klarte allikevel å vinne en majoritet i Solidaritets nasjonale organer. Dette skjedde blant annet på bekostning av de moderate katolske lederne. Ifølge Szymanski utgjorde de intellektuelle 70 prosent av deltakerne på

denne kongressen. (Weschler:1982:188-93)(Szymanski:1984:119,149)

I oktober ble Kania fjernet som leder for kommunist partiet og ble erstattet av en annen moderat kandidat. Samme måned provoserte ytterligere kunngjøringer om prisøkninger fram ukontrollerte streiker. Politiet klarte også å provosere frem gatekamper i Katowice da de arresterte aktivister som distribuerte litteratur. Grupper som studenter av tekniske fag og brannmenn sluttet seg da også til protestaksjonene. Den forverrede situasjonen fikk Walesa til å forhandle med lederen for den polske armeen, Jaruzelski og ledelsen for den polske katolske kirken. Solidaritets krav inkluderte demokratisering av den lokale administrasjonen. Regimet tilbød på sin side å danne et ekstraordinært organ for å redde landet fra krisen, men Solidaritet ble kun tilbudt en av syv plasser. Disse forhandlingene fører ikke frem. Grupper innen Solidaritet ble stadig mer radikale. De krevde at det skulle avholdes folkeavstemning vedrørende regimets fremtid, og flere av de mer radikale medlemmene ønsket direkte konfrontasjoner med kommunistpartiet. Solidaritets oppslutning blant befolkningen begynte å synke da de i stadig større grad ble sett på som ansvarlige for den økonomiske krisen. En meningsmåling viste at kun 30 prosent av befolkningen mente at en eventuell generalstreik ville vært legitim. (Weschler :1982:194-200)(Szymanski:1984:142-4) I midten av desember gjennomførte militæret et ”kupp” og innrømmelsene som tidligere var blitt gitt ble trukket tilbake. Opposisjonen forsøkte å bekjempe disse tiltakene men mislyktes. (Weschler:1982:200-6)

JARUZELSKI'S POLEN. 1981-89.

Det nye regimet forsøkte i likhet med de foregående å bli legitimert ved hjelp av økonomiske reformer, men som tidligere ble disse reformforsøkene sabotert. Motstanden mot disse reformene kunne ha flere former. Ifølge Wasilewski ble det statlige byråkratiet relativt autonomt og blokkerte ansettelsen av eksperter med liten lojalitet til partiet. Mange av disse byråkratene kan også ha fryktet for sine arbeidsplasser hvis genuine markedsreformer hadde blitt gjennomført. På grunn av vanskelighetene med å få tak i stoff for denne perioden, viser jeg her til et eksempel fra Ungarn. Gázsò viser til at byråkratene i staten i større grad enn byråkratene i partiet hadde konvertible ferdigheter som kunne benyttes i et fremtidig privat næringsliv. Disse gruppene hadde derfor

interesse av innføring av markedsøkonomi heller enn reformer av de statlige bedriftene, i motsetning til byråkratene i partiet. Selv om dette ikke er hentet fra forskning på Polen var den polske økonomien strukturert på lignende måte, og dette fenomenet eksisterte derfor sannsynligvis også i Polen. (Saxonberg:1997:115-9) Regimet forsøkte også å oppnå oppslutning gjennom politiske reformer. Den eksisterende offisielle fagforeningen med 100 prosents oppslutning ble oppløst og en ny mer autonom fagforening ble opprettet, men denne klarte bare å oppnå tilslutning fra halvparten av arbeiderne. Valgene til nasjonalforsamlingen ble også gjort mer frie og valgoppslutningen lå ikke lenger på 100 prosent ved hvert valg. I tillegg forsøkte regimet å sette opp politisk nøytrale konsultative organer. (Saxonberg:1997:95,175)

Man kunne få inntrykk av at det skjedde en stor utskiftning av personell innen toppen av kommunistpartiet på starten av åttitallet. Dette er en sannhet med noen modifikasjoner. På syttitallet hadde over halvparten av topplederskapet vært i partiet i over elleve år og nesten en tredjedel hadde vært der i over tjue år. Dette tallet ble visstnok redusert etter 1980. Andelen som hadde vært partimedlemmer i under ti år steg fra 16 til 41 prosent i begynnelsen av åttitallet. Andelen som hadde vært i partiet i mer enn tjue år ble redusert fra 41 prosent til ti prosent fra 1980 til 1985. (Lewis:1988:144-8) Jaruzelski presenterte seg selv som en mer eller mindre nøytral soldat, men militæret var langt fra atskilt fra partiet. Jaruzelski hadde fått en fremtredende plass i regjeringen allerede før kuppet. Han hadde hatt betydningsfulle posisjoner fra og med sekstitallet. Det samme gjaldt tre andre medlemmer av "juntaen". Flere av de mer fremtredende medlemmer hadde en bakgrunn fra de institusjonene som var ansvarlig for å holde ideologisk kontroll over militæret. (Lewis:1988:148)

Hva skjedde med opposisjonen under åttitallet? Selv om Solidaritet ble passivisert ble den ikke totalt ødelagt. Organisasjonen fortsatte å eksistere som en undergrunnsorganisasjon, men den ble geografisk fragmentert og var ikke lenger i stand til å organisere betydelige aksjoner. Det ble gjort noen forsøk på å mobilisere befolkningen, men resultatene var skuffende. Den største demonstrasjonen på midten av åttitallet samlet "bare" 10000 mennesker. Organisasjonenes styrke var ikke i nærheten av det den hadde vært i 1981. Dette er ikke synonymt med at organisasjonen ikke var aktiv. Den viktigste aktiviteten

var nå å publisere og spre trykksaker som kritiserte regimet, og å gi befolkningen en alternativ tilgang til nyheter. Rundt 80 prosent av befolkningen tydde allikevel til statlig TV for å skaffe seg tilgang til nyheter. (Saxonberg:1997:224) Det var ikke bare opposisjonens oppslutning som ble påvirket av denne situasjonen. Opposisjonenes sammensetning ble også drastisk forandret. Det oppsto stadig flere mindre opposisjonsgrupper. Frafallet av muligheten for å gjennomføre større aksjoner reduserte behovet for en samlende organisasjon. Etter fiaskoen i 1981 hadde flere av disse gruppene beveget seg mot høyre på den ideologiske skalaen. Dette kunne både skyldes kommunismens tapte legitimitet og fremveksten av en privat sektor på åttitallet. Selv om opposisjonen nå var mer splittet var konfliktene innad i opposisjonen ikke så alvorlige, at samarbeid ble umuliggjort. (Curry:1996:219-20)

De økonomiske reformene mislyktes og regimet forsøkte å avholde en folkeavstemning for å sikre seg legitimitet i 1987. Denne folkeavstemningen tapte regimet, delvis på grunn av deres egne feilbedømminger. Selv om styret var autoritært hadde folkets holdninger blitt undersøkt gjennom spørreundersøkelser siden syttitallet. Rundt 60 prosent av befolkningen hadde visse positive oppfatninger av kommunismen før 1980, men nivået på støtten skulle krympe i løpet av åttitallet. Det polske folkets preferanser svingte relativt drastisk mot slutten av åttitallet. Selv om visse undersøkelser i 1987-88 viste at støtten fortsatt var på rundt 60 prosent, viste andre undersøkelser like før og etterpå at kun 40 prosent av folket støttet kommunismen. Andre undersøkelser viste at ønsket om politisk frihet var mer utbredt på midten av åttitallet enn begynnelsen av syttitallet. Undersøkelser viste også at mellom 1978 og 1984 sank støtten til det autoritære politiske systemet. Dette gjaldt spesielt arbeidstakere med lav utdanning, mens de med høyere utdanning fikk mer autoritære holdninger. (Taras:1995:84-7,91) I mai 1988 brøt det igjen ut streiker organisert av Solidaritet. Regimet svarte med å sparke statsministeren og erstattet ham med en tilsynelatende mer liberal kandidat. Regimet slo hardt ned på disse streikene for å avskrekke opposisjonen. I Juli samme år besøkte Gorbachev landet, og kunngjorde at polakkene hadde rett til å avgjøre sin egen skjebne. I august igangsatte Solidaritet en ny bølge med streiker. Samtidig viste meningsmålinger at støtten for regimet var på et bunnivå. I denne situasjonen kunngjorde regimet i slutten av august at det ønske å forhandle med opposisjonen. (Taras:1995:124-5)

Streikene i 1988 skilte seg fra de tidligere streikebølgene. Prisreformen ble kunngjort i februar, men streikebølgen rammet ikke landet før i mai. Denne streikebølgen var ikke sentralt planlagt, men brøt ut spontant ofte blant uorganiserte arbeidere. De lokale cellene av Solidaritet sluttet seg til streikene når de først brøt ut, men de tidligere uorganiserte spilte en sentral rolle i streikekomiteene. Streikebølgen i Mai mobiliserte bare en minoritet av arbeiderne, og selv om den nye bølgen i August var langt mer omfattende, kom de ikke i nærheten av streikene i 1980 i omfang og intensitet. Streikene i august rammet "bare" tretti bedrifter. I disse streikene spilte unge fattige arbeidere en fremtredende rolle. Som vanlig ble krav om bedre økonomiske kår og organisasjonsfrihet ytret side om side, men denne gangen viste senere intervjuer med de streikende, at kravet om legalisering av Solidaritet hadde en fremtredende rolle. Denne bølgen kalles en bølge av desperasjon heller enn håp i motsetning til 1980 protestene. (Curry:1996:222-7)

Forhandlingene tok til for alvor i begynnelsen av 1989. I denne situasjonen vil mange dele regimet og opposisjonen inn i hard-liners og soft-liners. Blant opposisjonen ble den nasjonalistiske opposisjonen(KPN), og i noe mindre grad de mer radikale gruppene innen Solidaritet regnet som hard-liners i motsetning til de mer moderate gruppene innen Solidaritet. På den annen side hadde man den liberale og konservative fløyen av kommunistpartiet. Kirken ble sett på som en modererende faktor "i midten". Forhandlingene ble gjennomført mellom de moderate aktørene på hver side. Partene forhandlet om økonomisk politikk, organisasjonsfrihet og politiske reformer (Taras:1995:116-7,125-38) De avtalte valgene ble holdt i juni 1989. Solidaritet vant en overveldende seier, og vant flesteparten av de 35 prosent av plassene man faktisk konkurrerte om. Velgerne reagerte også på de ufrie valgene ved å ikke stemme på noen av de kandidatene regimet hadde valgt ut på de listene som ikke var utsatt for kompetitive valg. Regimet led et nytt nederlag da nasjonalforsamlingen skulle velge statsminister. De to satellittpartiene hoppet av og stemte på opposisjonens kandidat i stedet for kommunistpartiets kandidat. Disse satellitt partiene hadde vært tolerert under hele perioden og skulle representere bøndene og de intellektuelle, men i praksis hadde de tidligere vært underbruk av kommunistpartiet. Dermed vant opposisjonen valget om statsminister. (Taras:1995:138-43)

5. ANALYSE.

Her følger en gjennomgang av de enkelte hypotesene. Det er et begrep som vil benyttes som må forklares nærmere. Begrepet ”varig opposisjon” vil bli benyttet hyppig i denne analysen. Dette er for å skille en opposisjonsbevegelse som arbeider mot politiske reformer over lengre perioder fra mer sporadiske aksjoner. Med varig opposisjon menes opposisjonsbevegelser og grupper som arbeider for politiske reformer sammenhengende over lenger tid. Grupperinger som protesterte mot regimet med jevne mellomrom og hvor det kan spores en viss sammenheng mellom disse protestene. Spontane protester angående en enkelt sak som ikke får noe etterspill regnes heller ikke som varig opposisjon. Dette gjelder studentene på sekstitallet. Den mer varige opposisjonen inkluderer arbeiderne når protestene først kom i gang og middelklasse bevegelsene i det sivile samfunn.

5.1. HYPOTESETESTING.

5.1.1. DIAMOND.

5.1.1.1. KLASSESTRUKTUREN OG MIDDELKLASSEN.

MIDDELKLASSENS STØRRELSE OG POLITISK UTVIKLING.

Diamond legger som påpekt tidligere sterk vekt på fremveksten av middelklassen og dens rolle i demokratiseringen. Var denne klassen viktig i demokratiseringen av Sør Korea og Polen? I tilfellet Sør Korea gis det eksakte overslag over denne klassens størrelse, som anslås å ha vært på 5,8 prosent i 1980. Hvis man kobler sammen dette tallet med den prosentvise veksten var middelklassen på rundt 10 prosent av den totale befolkningen på midten av åttitallet. (ibid:54-6) Denne samsvarer med andelen med høyere utdanning i 1985, men i 1975 blir det oppgitt at seks prosent hadde høyere utdanning mot en

middelklasse på 4,5 prosent.(ibid:56) Et problem er at det andre tallet angir arbeidstakere med teknisk, administrativ eller profesjonelle stillinger, mens de førstnevnte tallene angir størrelsen middelklassen som sosioøkonomisk gruppe. Den førstnevnte definisjonen samsvarer godt med vanlige definisjoner av middelklassen, da arbeidstakere i slike profesjonelle stillinger gjerne tilhører middelklassen inntektsmessig. Selv om andelen med høyere utdanning faktisk er høyere enn middelklassens andel i 1975 ser det ut til å være godt samsvar for de andre årene hvor det finnes data. Et annet problem er at det angis en stor gruppe ”selvstendig sysselsatte” hvis klassesethørighet ikke angis.(ibid:56) Flere av disse kunne nok også vært definert som middelklasse. Det vurderes allikevel å være forsvarlig å koble disse tallene sammen, men dette må allikevel tas hensyn til senere i analysen. Middelklassen var i sterk vekst i perioden like før demokratiseringen. Middelklassen var betydelig mindre da demokratiseringsprosessen mislyktes i 1960 og 1979. Det kan derfor virke som det er en sammenheng mellom middelklassens vekst og den politiske utviklingen, hvis man kun benytter statistikken som utgangspunkt. Demokratiseringen lyktes jo ikke før det fantes en relativt tallrik middelklasse.

Hvordan var så situasjonen i Polen? Her er dataene vedrørende middelklassen langt mer sparsommelige. Det angis allikevel noen tall som kan benyttes til å anslå middelklassens størrelse.(ibid:70) Selv om det ikke er benyttet tilsvarende tall for perioden etter 1970, kan man fastslå at antallet uteksaminerte kandidater per år fortsatte å øke frem til 1980.(ibid:70) Denne definisjonen av middelklassen, personer med høyere utdanning, ligger nært opp til definisjonen som ble benyttet i Sør Korea. Et problem er at ansatte i tekniske, administrative og profesjonelle stillinger ikke er synonymt med arbeidstakere med høyere utdanning. Arbeidstakere som ville blitt definert som middelklasse ifølge den ”koreanske” definisjonen regnes ikke som middelklasse i henhold til den ”polske” definisjonen. Til forskjell fra i Korea inntraff overgangen til demokrati nesten et tiår etter at veksten i middelklassen flatet ut. Sør Korea ble demokratisert like etter og under den sterke veksten i middelklassen. Det er tydelig å se at det er avvik mellom mønsteret i de to casene. I Polen var den utdannede middelklassen på samme størrelse i 1968 som den koreanske middelklassen var på i 1987. Det er derfor relevant å sammenligne disse periodene, for å se om det var noen likhet mellom situasjonen i de to casene, når middelklassens størrelse var den samme. Det var uro blant de intellektuelle i Polen i 1968,

(ibid:64) men intensiteten i disse protestene var svakere enn de koreanske i 1987. De kan heller sammenlignes med de koreanske studenteneaksjonene i begynnelsen av syttitallet, enn de store aksjonene i 1987. Uroen Polen i 1968 var også mer kortvarig enn den i Korea i 1987 og tiltrakk seg ikke støtte fra resten av befolkningen i samme grad. Man hadde altså den samme veksten i middelklassen som i Sør Korea, men uten at dette hadde like stor effekt på den politiske utviklingen. I begge tilfellene var det studentene som var de mest aktive, og i det polske tilfellet var protestene avgrenset til disse og de intellektuelle.

MIDDELKLASSENS ENGASJEMENT.

Kan middelklassen kobles direkte til demokratikampen? I Sør Korea viste de tydelig sin støtte for demokratiforkjemperne. Man kan hevde at deres bidrag var avgjørende da de viste at studentene ikke var en utgruppe, men hadde støtte i brede lag av det koreanske folk.(ibid:58-9) I tillegg var middelklasseorganisasjoner aktive i opposisjonen siden midten av åttitallet.(ibid:57-8) De politiske opposisjonspartiene var heller ikke noen typiske arbeiderpartier, men heller konservative partier.(ibid:46) Det er derfor rimelig å hevde at opposisjonspartiene var middelklassepartier. Middelklassen var aktive i opposisjonen i Sør Korea. Spilte middelklassen en tilsvarende rolle i Polen? De intellektuelle og studentenes rolle skal betraktes senere. Disse var for få til å kunne sies å representere middelklassen som helhet. De intellektuelles organisasjoner som KOR var nemlig aldri noen massebevegelser.(ibid:67-9) Utenom dette var ikke middelklassen aktive deltakere i aksjonene som førte til kommunistpartiets fall i Polen. De betydningsfulle streikene i 1980-1 og 1988 ble i all hovedsak utført av arbeiderklassen. Deler av middelklassen deltok faktisk i støttedemonstrasjoner for regimet i 1976!(ibid:67) Forskjellene i effekten av middelklassens vekst kan derfor også påvises når det gjelder aktiv deltakelse. Faktum er vel at middelklassen i Polen aldri mobiliserte i like stor grad som i Sør Korea.

MIDDELKLASSENS GENERELLE SITUASJON.

Selv om tallene ikke viser middelklassens størrelse like nøyaktig, kommer det allikevel klart frem at veksten i den polske middelklassen ikke hadde samme effekt som veksten i

den koreanske middelklassen. Det tillegg man kan få i den koreanske middelklassen ved å legge til de selvstendig næringsdrivende kan muligens kompenseres av veksten i den polske middelklassen etter 1968.(ibid:80) Veksten i den høyere utdanningen fortsatte til og med 1980, så det er derfor rimelig å anslå at middelklassen vokste betraktelig frem til 1980, slik at middelklassen i Polen kunne sammenlignes med den koreanske i antall. Den polske middelklassens stilling burde også ha blitt styrket ved at lederstillinger i større grad ble fylt av kandidater med høyere utdanning, fremfor å forfremme arbeidere til slike posisjoner.(ibid:63) Hvordan kan man da forklare middelklassens mer beskjedne rolle i Polen? Den polske middelklassen var i større grad enn den koreanske avhengig av regimet. I Polen var så å si hele middelklassen ansatt i den offentlige sektoren og var derfor avhengig av statsapparatet. Det var visstnok en liten privat sektor i Polen, men denne gjorde seg ikke bemerket under demokratiseringsprosessen.(ibid:64)

Middelklassens andel av partimedlemskapet økte også når kommuniststyret hadde blitt etablert, og mange av disse ”middelklassekommunistene” kunne takke partiet for sine posisjoner.(ibid:62-3) Etter utskiftninger på åttitallet var kun 25 prosent av medlemmene arbeidere, slik at man faktisk kan snakke om middelklasse dominans av partiet.(ibid:74)

Man trengte også å være medlem av partiet for å få høyere stillinger i arbeidslivet.(ibid:71) I Sør Korea var ikke middelklassen tilknyttet regimet eller statsapparatet direkte i samme grad. Det er et problem at denne typen forklaringer ikke er sentrale i Diamonds teori. Det kan derfor ikke hevdes at middelklassebaserte forklaringer kan gis alt for stor vekt i det polske caset.

Finnes det andre deler av Diamonds teser som kan forklare dette? Diamond vektlegger ikke middelklassens størrelse alene, men denne kombinert med sosioøkonomisk vekst.(ibid:8,9) Nå er HDI dessverre et relativt ungt mål slik at tall ikke forekommer for hele tidsperioden denne oppgaven omhandler. Hvis man ser på andre tall som måler utvikling slik som kraftproduksjon, urbanisering og levealder var det en positiv utvikling i Sør Korea helt frem til 1987.(ibid:55-6) Den koreanske middelklassen økte ikke bare i antall men fikk også utbedret levestandard. Selv om det ikke presenteres tall for inntektsfordelingen er det allment godtatt at middelklassen var en av gruppene som tjente mest på den koreanske utviklingen. Hvordan var den tilsvarende utviklingen i Polen? Der hadde man også en betydelig økonomisk vekst, men hastigheten var lavere.(ibid:70) Den

polske veksten var altså mer beskjeden i at BNP kun tilsvarte rundt 75 prosent av det koreanske tallet for 1985, på det høyeste. I tillegg brukte polakkene tretti år på å ta spranget fra \$500 til over \$1500 mens koreanerne kun brukte ti år på femti prosent høyere vekst!(ibid:55,70) I tillegg var inntektsfordelingen jevnere i Polen enn i Sør Korea.

De første alvorlige konfliktene mellom det polske kommunistpartiet og de intellektuelle fant sted i 1968, en tid som kom i slutten av perioden med størst relativ økonomisk vekst i Polen. Disse forskjellene kan også forklare mye av ulikhetene mellom casene. Den svakere økonomiske veksten kan forklare hvorfor middelklassen var mindre aktiv i Polen. Man slipper også problemet med en "forsinkelse" da Polen aldri nådde opp til det BNP nivået Sør Korea var på i 1987. Ser man på BNP får man faktisk motsatt effekt da protestene i Polen i 1980 var minst like intensive som de koreanske i 1980. Da var nemlig landene på samme BNP nivå. Det måtte altså et høyere BNP nivå til for å få heftige protester i Sør Korea enn i Polen. Kan man da si at disse variablene "kompenserer" for hverandre? Dette er vanskelig å si når man ikke har noen matematiske metoder for å avgjøre det. Man må jo i tillegg ha som forutsetning at vekst i BNP fører til vekst i HDI. Man kan hevde at dette er irrelevant siden Diamond jo ønsket å rette oppmerksomheten bort fra BNP målet.(ibid:8) Ved å se på mål som urbanisering og andre levestandard variabler ser man at det var en utvikling også på de områdene som omfattes av HDI. Tilgangen til massekommunikasjon i Polen økte også da antallet telefon-, radio- og TV-apparater økte drastisk frem til 1980.(ibid:70) Det er derfor grunnlag for å hevde at den sosioøkonomiske utviklingen holdt følge med den økonomiske veksten. På den annen side økte urbaniseringen dramatisk på femtitallet. Samtidig som arbeiderklassen(Selv om den ikke vektlegges av Diamond kan dens størrelse benyttes som en indikator på utvikling.) også var betydelig allerede i 1959. (ibid:70) Et annet problem er jo at man kan bruke BNP som en forklaring fram til 1980, men etter dette var utviklingen i BNP svært ulik i de to casene. Her kan man igjen skyte inn at levestandarden faktisk falt frem til 1956.(Goodwyn:1991:56) Dette kompenserer kanskje ikke for klassestrukturen og utdanningsnivået, men det gir en indikator som kan forklare mye av forsinkelsen. Levestandarden begynte kanskje ikke å øke før slutten av femtitallet? Middelklasse opposisjonen i det fremadstormende Sør Korea og det stagnerte Polen på åttitallet kan også sammenlignes. Man kan hevde at opposisjonen tross alt var mer livlig i Korea på

åttitallet, men det forklarer allikevel ikke at regimet i Polen ”plutselig” ga opp i 1989. Man kan derfor ikke underslå at det var en ”forsinkelse” i effekten av denne variabelen mellom de to casene. Effekten av BNP anses ikke for å ”kompensere” for at det var ulik forsinkelse på de variablene Diamond anser som viktigst.

For å summere opp spilte middelklassen en betydelig rolle i Sør Korea og en mer beskjeden rolle i Polen, men forsinkelsen mellom effekten i de to casene viser at denne variabelen langt ifra forklarer den politiske utviklingen alene.

5.1.1.2. POLITISK KULTUR.

Veksten av utdanning og da særlig høyere utdanning er den variabelen forbundet med politisk kultur som er enklest å måle. Det finnes relativt godt survey materiale fra Polen, men i Sør Korea ble ikke slike målinger foretatt før etter demokratiseringen. Slikt materiale er derfor ikke særlig egnet i denne sammenligningen.

ØKNINGEN I UTDANNELSESNIVÅET.

I takt med den generelle utviklingen ble skolevesenet bygget ut i både Sør Korea og Polen. (ibid:55,70) Andelen med høyere utdanning økte til over ti prosent i Polen allerede i 1970 som tidligere nevnt. I samme periode økte antallet individer med videregående utdanning også i Polen. Hvis man bare ser på de ”statistiske” forholdene dannes følgende bilde: I Polen økte andelen med høyere utdanning tidligere enn i Sør Korea, mens den uavhengige variabelen utdannings effekt på den politiske utviklingen var påvisbare relativt tidligere i Sør Korea enn i Polen, slik det ble vist i forrige analysedel.

STUDENTENE OG DE INTELLEKTUELLES POLITISKE AKTIVISME OG HVA MOTIVERTE DEM?

Hvilken rolle spilte personer med høyere utdanning i demokratikampen? Her må to fakta påvises, at personer med høyere utdanning var viktige i demokratikampen og at de

kjempet for politiske ideer og ikke egeninteresse. Viktige grupper her er studentene og de intellektuelle som inkluderer grupper som forfattere, journalister, professorer og lignende. Hvordan var situasjonen i Sør Korea? Her hadde man en tradisjon med student aktivisme siden begynnelsen av 1900-tallet, men det går utover tidshorizonten for denne oppgaven. Studentene hadde vært sentrale da Syngman Rhee ble avsatt, men klarte ikke å organisere aksjoner for å forhindre kuppet året etterpå.

Studentbevegelsen kom ikke på banen for alvor før starten på syttitallet etter mer sporadiske protester på sekstitallet. Etter uroen blant arbeiderne i 1970 ble studentene igjen politisk aktive og forble aktive i tiden fremover, avhengig av hvor hard regimets represjon var. Som hevder også at studentene klarte å danne en nasjonal studentbevegelse i 1970.(ibid:49) Her er litteraturen tvetydig i at S.Kim hevder at det ikke fantes noen nasjonal studentbevegelse mellom 1960 og 1984. Dette kan tolkes som at bevegelsen det her er snakk om ikke var representert over hele landet. Hvorfor ble studentene mer aktive rundt 1970?(ibid:49) Denne aktivismen kan tolkes som at studentene reagerte på undertrykkelsen av de koreanske arbeiderne. Dette synet styrkes av tidspunktet for aksjonene som inntraff like etter at en arbeider satte fyr på seg selv, og det faktum at studentene krevde utbedring av forholdene for arbeiderne. På den annen side må man huske at studentene også demonstrerte mot den obligatoriske militærtreningen ved utdannelseinstitusjonene.(ibid:49) Det kunne derfor ha vært mer ”egoistiske” årsaker til studentenes raseri mot regimet. Fraværet av forsøk på å organisere en felles front mot regimet taler for denne tolkningen. Til tross for at de var ”lidenskapelig opptatt” av arbeidernes situasjon fant de det allikevel ikke verdt å forsøke å hjelpe arbeiderne med å organisere seg. På den annen side kan fraværet av slik aktivitet skyldes at det ikke ble sett på som nødvendig, eller skyldes manglende politisk erfaring. Dette er svært viktig da disse protestene var starten på den perioden, hvor opposisjonen mot regimet vokste frem og ble mer eller mindre permanent. Det er også her bøkene som er benyttet i oppgaven starter sin fremstilling av den koreanske opposisjonen. Samtidig kom regimet også i konflikter med diverse grupper av profesjonelle arbeidstakere, men dette førte ikke til noen varige konflikter med regimet. Det interessante er at det viser at profesjonelle yrkesgrupper som dommere kom i konflikt med regimet da de følte at det autoritære regimet hindret dem fra å utføre sitt yrke. Dette kan ses på som et eksempel på at

autoritære regimer har en tilbøyelighet for å komme i konflikt med profesjonelle yrkesgrupper. (ibid:49)

Hvilken rolle spilte de tilsvarende gruppene i Polen i dannelsen av opposisjonsbevegelsen? Studentene og de intellektuelle hadde ikke vært aktive under 1956 opptøyene og de hadde et relativt godt forhold til Gomulka de første årene.(ibid:63) Konfliktene startet etter at kontakten mellom regimet og flere intellektuelle ble brutt i 1963. Dette falt sammen med regimets innstramning av ytringsfriheten. De intellektuelle reagerte sannsynligvis på dette som i realiteten var en begrensning av deres muligheter til å utfolde seg. Siden mange av de intellektuelle var forfattere, journalister og lignende betydde innstramningen i de politiske frihetene akkurat dette. Aksjonene var ”milde” i sin natur i og med at de intellektuelle var fornøyde med å protestere gjennom ”åpne brev” som krevde utvidet ytringsfrihet og at regimet skulle bli mer ”effektivt”. Mer alvorlige konflikter kom det ikke til før 1968 da et kontroversielt stykke utløste konflikter mellom regimet og intellektuelle. Denne konflikten gjaldt først og fremst akademiske friheter og rehabilitering av personer som var forfulgt av regimet. (ibid:64)

Skyldes denne aktivismen ”mer opplyste politiske verdier”? I likhet med i Sør Korea kan man få det inntrykket da de første kravene gjaldt politiske friheter, men dette er jo ikke synonymt med at dette var de egentlige årsakene til konflikten. Det er jo litt av et sammentreff at aksjonene startet like etter kontakten mellom disse gruppene og regimet var brutt. Konflikten kan derfor like gjerne skyldes frykt for å miste innflytelse over den praktisk politikken heller enn noe høyere ønske om politisk liberalisering. På den annen side var det jo bare de mer beskjedne aksjonene som fant sted like etter at forholdet mellom regimet og de intellektuelle ble svekket. Det faktum at mer alvorlige aksjoner ikke forekom før 1968, tyder på at det var andre konflikter enn kampen om politisk innflytelse som var den utløsende årsak. De polske studentene viste heller ikke noe engasjement for andre samfunnsgrupper i 1968. Til forskjell fra i Korea ble konflikten utløst av en konflikt som påvirket studentenes liv direkte, forbudet mot det aktuelle teaterstykket. De kom i likhet med i Sør Korea arbeiderne i forkjøpet med å protestere mot regimet. Lik noen av de tidligste studentprotestene i Sør Korea ble konflikten i 1968 utløst av tiltak, som ble sett på som en trussel mot studentenes akademiske frihet. I denne

sammenheng kan man jo ved hjelp av parallellen mellom casene så tvil om de koreanske studentene virkelig var opptatt av arbeidernes sak. Når likhetene ellers er tilstede, hvorfor skulle ikke motivene være de samme? Aktivisme i solidaritet med andre samfunnsgrupper finnes bare i et av casene, mens trusler mot studentenes livsstil finnes i begge casene (De militære øvelsene i det koreanske caset). Sympatiaksjonene for andre studenter kan også i høy grad tilskrives egeninteresse da studentene muligvis ønsket å beskytte sin egen ”stand”. Det er også verdt å merke seg at stykket som provoserte frem konflikten var nasjonalistisk og at dette også ble gjenspeilet i demonstrasjonene. (ibid:64) Det er også verdt å merke seg at KOR vant betydelig sympati gjennom aksjoner for å redde fengslete medlemmer av organisasjonen. Gjennom disse aksjonene økte engasjementet hos større segmenter av de intellektuelle. (ibid:67-9) Studentbevegelsen SKS ble også dannet som en direkte følge av mordet på en student. Man reagerte altså på at ”ens egne” ble angrepet av regimet. Dette fenomenet kan sammenlignes med protestene på sekstitallet. Dette analyseres nærmere ved en annen anledning. (ibid:109)

Nå er det relativt tvetydig hva som regnes som interessekamp og hva som regnes som politisk kultur. Konflikter som hevdes å være interessemotivert kan også tilskrives forandrete verdier, da det ikke er noen kamp om materielle interesser det er tale om. Dette gjelder konflikter om saker som obligatorisk militær trening, sensur osv. Slik sett faller mye av dette mellom Diamonds og Rueschemeyers teoretiske rammeverk. Det er allikevel mulig å fastslå at mer helhetlige politiske hensyn spilte en større rolle i Korea enn i Polen. I Polen var konflikten i større grad begrenset til studentene og deres hverdag. Det er også interessant at mer alvorlige konflikter som kan anses å være et slags startskudd for den videre demokratikampen brøt ut samtidig i begge casene [1970], selv om Polens utdanningssystem var mer utbygget enn det koreanske på dette stadiet. I likhet med middelklasse variablene til Diamond er effekten av utdanning synlig relativt tidligere i Sør Korea enn i Polen. Her finnes det ingen ”formidlende” omstendigheter som kan benyttes til å bortforklare denne forsinkelsen, slik det var med den økonomiske veksten i henhold til effekten av middelklasse variabelen. Man kan derimot med sikkerhet fastslå at studenter og intellektuelle var blant de første som demonstrerte mot de autoritære regimene. Dette gjaldt opposisjonsbevegelsens ”barndom” rundt 1970, men hvilken innvirkning hadde disse gruppene når kampen tilspisset seg?

Studentene i Sør Korea var igjen aktive under kaoset i 1979-80. Masan og Pusen var stedene hvor to heftige demonstrasjoner ledet av studenter utspant seg.(Son:1989:164) Oppstanden i Pusan ble delvis utløst av at Kim Young Sam som kom fra Pusan ble kastet ut av opposisjonspartiet. Dette viser likheter med studentenes agering i Polen på starten av sekstitallet.(ibid:64) Gruppene de polske studentene og intellektuelle identifiserte seg med mistet innflytelse også her, like før de intellektuelle og studentene begynte å opponere mot regimet. Et annet felles faktum er at ingen av disse konfliktene, opptøyene i Korea i 1979-80 og den intellektuelle opposisjonen i Polen tidlig på sekstitallet, var startskuddet for en varig opposisjonsbevegelse. I Polen oppsto de alvorlige konfliktene først senere og i Sør Korea var regimet og studentene allerede i konflikt. Man kan derfor avskrive konflikter mellom klasser og regioner som den viktigste motivasjonsfaktoren for studentene. Da Chun tok makten ble studentbevegelsen igjen tvunget under jorden, men ble igjen aktiv etter den politiske liberaliseringen fra og med 1983.(ibid:56-7) Det er her vanskeligere å slå fast hva som motiverte aktivismen. En løsning er å tolke det som en fortsettelse av tidligere bevegelser. Dette var jo bare tre år etter Kwangju opptøyene. Abelmann viser at studenter i stor grad ble sosialisert inn i studentbevegelsens verdier.(ibid:57) Dette er viktig da motivene Diamond tilskriver studentene faktisk kan dokumenteres. Ellers er det vanskelig å finne utløsende faktorer utenom liberaliseringen fra regimets side. Det er derfor rimelig å tolke dette som en fortsettelse av tidligere studentaktivisme. Studentene bidro også til å danne større opposisjonsgrupper i 1985, samtidig som de var den første gruppen som begynte å protestere aktivt mot regimet etter liberaliseringen.(ibid:56) De var også den mest aktive gruppen i demonstrasjonene som ”felte” regimet i 1987. Det er derfor ingen tvil om at studentenes bidrag var svært viktig mot slutten av demokratikampen, selv om de ikke dominerte opposisjonen den siste halvdel av 1970-tallet. Clifford betoner også at det faktum at flere soldater enn tidligere hadde høyere utdanning, kan ha bidratt til at soldatene ikke ble sett på som lojale nok til at protestene kunne slås ned ved hjelp av militæret.(ibid:59) Soldater med høyere utdanning ble sett på som mindre villige til å slå ned folkelige protester. Det er derfor rimelig å si at utdanning hadde relativt stor effekt på hendingene i 1987.

ARBEIDEROPPOSISJONEN.

Hvordan artet så den senere intellektuelle opposisjonen i Polen seg? Igjen kan man trekke linjer over til utviklingen i Sør Korea. Det forekom arbeiderprotester i første halvdel av syttitallet i begge casene. De intellektuelle i Polen startet organisasjonen KOR like etter at regimet slo ned på arbeiderne protester på midten av syttitallet.(ibid:67-8) Aksjonene hadde dog en annen natur enn i Sør Korea. KOR og deres ”avleggere” gjorde ikke noen forsøk på å sette i gang massemobiliseringer under syttitallet. De polske organisasjonene besto av et fåtall individer som konsentrerte seg om å hjelpe arbeiderne i deres kamp mot regimet. Selv om de intellektuelle i begge casene benyttet arbeiderne i sin argumentasjon, tok polakkene i større grad aktive skritt for å samarbeide med arbeiderne. Dette innebærer ikke at resultatene av dette arbeidet var spesielt gode. Det var først og fremst i Gdansk området at det lyktes å nå arbeiderne, selv om tidskriftene deres nok kan ha inspirert større deler av arbeiderklassen.(ibid:68) Hvis man ser på ”charter of workers rights” som KOR presenterte ser man ikke så mye nytt i forhold til kravene arbeiderne stilte i 1970. De intellektuelle spilte også en rolle under uroen i 1980-1 da majoriteten av deltakerne på Solidaritets kongress faktisk var intellektuelle.(ibid:72,74) Arbeiderne ble langt mer opptatt av politiske krav fremfor materielle krav etter at de intellektuelle grep inn i konflikten. De første streikene var jo mer eller mindre spontane utbrudd mot prishevingene, og protestene så ikke ut til å få en mer ”politisk” og varig karakter før de intellektuelle påvirket arbeiderne. De første streikene ble ”desarmert” ved at arbeiderne fikk lønnstillegg. De intellektuelles deltakelse var derimot langt mer beskjeden i 1988 (ibid:77). Da var det først og fremst arbeiderne som gikk til aksjon. Siden denne opposisjon allikevel hadde røtter tilbake til syttitallet, en opposisjon som de intellektuelle hadde bidratt til å skape, kan man allikevel si at de intellektuelles innsats for å hjelpe arbeiderbevegelsen var nevneverdig. Dette vil bli problematisert senere.

Man kommer ikke bort ifra at de intellektuelle og studentene spilte en mye større rolle i Sør Korea enn i Polen. I Sør Korea var det jo studentene som ledet protestene som fikk regimet til å gi etter. I Polen kan de intellektuelle derimot tilskrives en viktig rolle i å etablere en arbeideropposisjon, selv om de har knapt kan tilskrives noen rolle i protestene som faktisk ”felte” regimet. Her har man igjen problemet med at det er en forsinkelse

mellom effekten i de to casene som ikke kan forklares med hjelp av denne variabelen.

5.1.1.3. DET SIVILE SAMFUNN.

DET SIVILE SAMFUNN I SØR KOREA.

Et annet fenomen som ifølge Diamond skal virke positivt på den politiske utviklingen er det sivile samfunn. I Sør Korea var regimet relativt liberalt på sekstitallet og konservative opposisjonspartier var legale.(ibid:46-7) Regimet slo visstnok hardt ned på disse partiene like etter maktovertakelsen,(ibid:45) men senere begivenheter viser at den parlamentarisk opposisjonen allikevel kunne være utgangspunkt for reell opposisjon. Denne tilstanden bestod frem til slutten av sekstitallet. Etter dette ble opposisjonspartiene ”overtatt” av regimet og opposisjonspartiene spilte ingen aktiv rolle i uroen tidlig på syttitallet. (ibid:48) Dette betydde ikke at enkeltpersoner med bakgrunn fra disse organisasjonene ikke deltok aktivt i opposisjonen. Ledere som Kim Dae Jung deltok i kampen mot regimet fra starten av. Kim Yong Sam, en annen erfaren opposisjonspolitiker gjenvant lederskapet over den legale opposisjonen mot slutten av syttitallet og spilte en aktiv rolle i urolighetene mot slutten av dette tiåret.(ibid:51-2) Disse lederne samt deres organisasjoner var også sentrale i hendingene mot slutten av åttitallet. Dette viser at de politiske partiene var utgangspunktet for de to viktigste opposisjonslederne. Organisasjonene til arbeiderne og studentene er beskrevet andre steder. Det som er verdt å merke seg er at man lyktes med å danne en bred demokratiorganisasjon i 1985.(ibid:57-8) Personer med bakgrunn i organisasjonslivet var altså sentrale i den koreanske demokratikampen. Dette var personer man kan hevde gikk i en ”politisk skole” i partiorganisasjonene. Utenom dette kan man ikke si det fantes et stort sivilt samfunn i Sør Korea. Ikke-politiske organisasjoner ble ikke vanlig før etter den politiske liberaliseringen på midten av åttitallet, men antallet økte betraktelig fra og med liberaliseringen i 1984.(ibid:60) Et fenomen som passer godt overens med det økte politiske engasjementet i middelklassen. Det er nemlig først etter 1984 at man ser at middelklassen engasjerte seg direkte i de politiske aksjonene, slik den gjorde i 1987.(ibid:57-60)

Det fantes derimot en type uavhengige organisasjoner som var aktive under diktaturet. Kristendommen var i sterk vekst i Korea under store deler av forrige århundre. De kristne menighetene var ikke aktive i de første protestene tidlig på syttitallet. Et mindre antall kristne grupper deltok derimot i protestene mot regimet allerede i 1973. Det er også et viktig moment at Kim Dae Jung også var kristen. Kirken var aktiv i protestene ut syttitallet og flere kirkesamfunn tok formelt avstand fra regimet.(ibid:50) Studentene begynte å opponere mot regimet før de kristne organisasjonen ble aktive i opposisjonen. Det kan derfor virke naturlig å tillegge studentene en større rolle enn de kristne organisasjonene. I tillegg var det studentene og organisasjonene tilknyttet partiene som ledet opposisjonen på åttitallet. Det er derfor vanskelig å knytte de kristne organisasjonene direkte til demokratikampen i 1987. På den annen side kan man hevde at de kristne gruppene gjorde opposisjonen mer ”spiselig” for de konservative. En slik funksjon kan man også tilskrive organisasjonene som hadde tilknytning til den parlamentariske opposisjonen. Deres arbeid mot arbeiderne ga ingen synlige resultater da fagforeningene ikke ble mektige før etter 1987. Selv om de ikke oppnådde noen maktposisjon før demokratiseringen eksisterte det fagforeninger på sytti og åttitallet, men medlemskapet i disse sank på åttitallet. Mange av dem var i tillegg kontrollert av regimet og forsøk på å fjerne det eksisterende lederskapet mislyktes.(ibid:50,60) Fagforbundene kan derfor ikke tilskrives noen viktig rolle tidlig i demokratikampen. Man kan hevde at dette ga en langsiktig effekt i at de lavere klasser fikk verdifull politisk erfaring. Denne effekten er heller tvilsom da man kan sette spørsmålstejn ved disse klassenes rolle i den sør koreanske demokratiseringen.

Organisasjonene spilte en større rolle da opposisjonen begynte å bli mer etablert. Det sivile samfunn hadde vært fraværende fra de første forsøkene på protester mot regimet i 1971, og disse forsøkene var da også mislykket. Det sivile samfunn skulle derimot spille en større rolle senere. Det som er det beste argumentet for organisasjonenes betydning, er det faktum at de protestbølgene hvor organisasjonene var fraværende eller hadde sekundær betydning mislyktes. Selv om disse var aktive i flere protester på syttitallet var disse protestene først og fremst motivert av provoserende enkelthendinger som f. eks. arrestasjonen av en opposisjonell pastor.(ibid:50) De heftige protestene i 1979 brøt også mer eller mindre spontant ut på grunn av de økonomiske vanskelighetene, slik at disse

også fikk et spontant og uorganisert preg. På åttitallet hadde organisasjonene derimot vært aktive og arbeidet målrettet for demokrati siden 1984.(ibid:56-8) Det var også det første tilfellet hvor organisasjonene samarbeidet i god tid før den avgjørende konfrontasjonen med regimet. Flere organisasjoner arbeidet for demokrati på syttitallet også, men aktiviteten virket mer sporadisk, færre grupper og organisasjoner var aktive og samarbeidet var dårligere. Det sivile samfunn kan derimot tilskrives en viktigere rolle under protestene i 1987. Her er det vanskeligere å finne en direkte årsak til protestene enn det var i sammenheng med de tidligere protestbølgene. Man kan derfor ikke se bort ifra at det voksende sivile samfunnet var i seg selv en årsak til denne siste protestbølgen. På den annen side kan denne protestbølgen anses å være et resultat av tidligere konflikter mellom regimet og de aktive gruppene.

DE POLSKE FAGFORENINGENE.

Fantes det tilsvarende organisasjoner i Polen? Riktig nok fantes politiske partier utenom det regjerende partiet også her, men de var kontrollert av regimet i større grad enn i Korea.(ibid:91) De koreanske opposisjonspartiene var jo relativt autonome i lengre perioder. Disse partiene brøt ikke med regimet før demokratiseringsprosessen var kommet i gang for alvor i 1989. De intellektuelles aktivitet er behandlet under virkningene av utdanning. Deres organisasjoner kan nok tilskrives en betydelig rolle, men hva med fagforeningene? Arbeiderne var jo i stand til å organisere en mektig nasjonal fagforening kalt Solidaritet. Denne organisasjonen var ikke selve årsaken til protestene da organisasjonen ikke ble dannet før streikene var godt i gang. På den annen side kan organisasjonens eksistens ha vært en viktig årsak til at protestene ble såpass langvarige og midlertidig suksessrike. (ibid:72-5) En slik organisasjon hadde ikke eksistert under de mindre suksessrike aksjonene tidligere på syttitallet. Alle disse organisasjonene eksisterte også i forkant av protestene i 1988, men de tilskrives ikke noen viktig rolle i fremveksten av disse streikene. Protestene viste flere fellestrekk med protestene i 1970 i at de var uorganiserte og spontane. Mange av de streikende var også for unge til å ha hatt noen erfaring fra streikene i 1981 som aktivister. At legalisering av Solidaritet var et viktig krav viser dog at de streikende fortsatt følte tilhørighet til organisasjonen. Det var også denne organisasjonen regimet forhandlet med. Man skal heller ikke glemme at de lokale

cellene av Solidaritet deltok i streikene etter hvert som de spredte seg.(ibid:77)

Organisasjonen var derfor en viktig infrastruktur som kunne benyttes til å iverksette nye streiker når streikebølgen var et faktum. Slik kan organisasjonen tilskrives en viktig rolle, selv om det ikke nødvendigvis er funksjonen som forhandlingspart Diamond først og fremst sikter til.

DEN KATOLSKE KIRKEN.

Den katolske kirken tilskrives også en viktig rolle. Det stemmer nok at den representerte et ideologisk alternativ til kommunistpartiet. Verdien av denne funksjonen er vanskelig å måle. I motsetning til i Korea jobbet ikke kirken direkte mot andre grupper i samfunnet for å skape opposisjon mot regimet. De støttet bøndenes organisasjoner direkte mot slutten av syttitallet, men i likhet med i Korea var det ikke bøndene som ledet eller var de mest fremtredende i opposisjonen.(ibid:69) Enkelte personer innen kirken kritiserte regimet mot slutten av syttitallet og pavens besøk tilskrives også en viss betydning, men da var opposisjonen mot regimet allerede i vekst, KOR var aktive og to protestbølger hadde allerede skyllet over landet. Arbeidernes krav inkluderte krav om religiøse sendinger i mediene under urolighetene i 1980.(ibid:72) Dette er en indikator på at den katolske kirken sto sterkt, men ikke at den var den viktigste motivasjonsfaktoren for arbeiderne. Det er derimot mye vanskeligere å påvise slik innflytelse på de første protestbølgene og de intellektuelles organisasjoner. Den katolske kirke inntok også hele tiden en meglende rolle mellom partene både i 1980 og 1989,(ibid:73) heller enn en rolle som en kraft som aktivt presset på for å fremskynde demokratiseringsprosessen. Kirken gjorde heller ikke aktive forsøk på å organisere fagforeninger blant arbeiderne slik som i Korea. Den katolske kirkens rolle kan derfor anses å være noe overvurdert. Dette forsterkes også i og med at en av organisasjonenes roller anses å være å skape og opprettholde alternative ideologier. De første arbeiderprotestene ga nemlig inntrykk av at systemet ikke var kommunistisk nok!(ibid:65) Arbeiderne ønsket nemlig enda mer økonomisk likhet. På samme måte hadde den intellektuelle opposisjonen sitt opphav blant marxistiske revisjonister. Opposisjonen hadde faktisk opphav i varianter av regimets ideologi! (ibid:67-8)

Påstanden om at det sivile samfunn er en årsak til protester støttes ikke. Funksjonen som en skaper av ”alternativ ideologi” settes og i tvil av erfaringene fra Polen. Det sivile samfunn anses derimot som en viktig årsak til at protestene etter hvert ble suksessrike. Særlig hvis man regner med KOR, som drøftet ved en tidligere anledning.

5.1.2. RUESCHEMEYER.

5.1.2.1. STATSAPPARATETS AUTONOMI.

FORHOLDET MELLOM STATEN OG BORGERSKAPET I KOREA.

Hvis statsapparatet er avhengig av de dominante klasser reduseres muligheten for at et demokratisk styre innføres. Hvis man ser på den sosiale bakgrunnen til lederne for de autoritære regimene i Sør Korea, ser det ikke ut til å være et nært forhold. Ingen av de disse lederne hadde bakgrunn innenfor det eksisterende borgerskapet eller andre dominante klasser.(ibid:44) Park og Chun gikk begge fra relativt beskjedne kår til en karriere innen militæret. Den alliansen innen offiserskorpset som Chun støttet seg på da han grep makten, hadde da også opphav fra den militære utdanningen og ikke fra en bestemt klassebakgrunn. Det fantes egentlig ikke noe mektig borgerskap da Park tok makten. Flere av eierne av chaebolene hadde heller ikke sitt sosiale opphav i noe borgerskap, men fulgte karriereveier lignende de militære lederne.(ibid:48) Det eneste, om enn viktige fellespunktet var at både Park og deler av borgerskapet hadde arbeidet med japanerne og amerikanerne. Da Park tok makten ga han straks inntrykk av å holde næringslivet i strenge tøylar, men disse tiltakene var nok i stor grad symbolske. Staten tok derimot virkelig kontroll over finanssektoren, slik at de kontrollerte næringslivets tilgang på kapital. (ibid:44-5) Fortsatte sporadiske trusler mot borgerskapet og det faktum at flere bedrifter faktisk gikk med tap på grunn av statens påtrykk er alle indikatorer på at staten ikke var styrt av borgerskapet. Borgerskapet viste også heller liten ”frivillig” interesse for regimets satsning på tungindustri. (ibid:46-7)

Fakta er allikevel ikke entydige. Suksessen til chabolenes lobbyister er et ypperlig

eksempel på dette.(ibid:45) Man kan i tillegg hevde at militæret tross alt var avhengige av verdiskapningen til næringslivet. Regimet hadde også tross alt tettere bånd til borgerskapet enn noen annen klasse, blant annet gjennom ekteskap.(ibid:55) Det faktum at regimet ikke nasjonaliserte store deler av økonomien og ikke brukte sterkere virkemidler overfor større deler av borgerskapet, er et godt utgangspunkt for å sette spørsmålstegn over hvor god kontroll regimet hadde over borgerskapet. Man kan allikevel konstantere at regimet ikke hadde utgangspunkt fra borgerskapet, i langt nær samme grad som i andre høyreorienterte autoritære regimer. Staten kan derfor ikke sies å være ensidig avhengig av borgerskapet under regimets tidlige år.

Skjedde det så forandringer i dette forholdet like før demokratiseringen? Etter hvert som den økonomiske veksten gjorde seg gjeldende utover syttitallet og spesielt åttitallet ble chaebolene stadig mer autonome i forhold til staten. Disse selskapene vokste enormt i størrelse utover syttitallet, og utover åttitallet fikk de også egne tilganger på kapital uavhengig av staten. Liberaliseringen av økonomien økte også chaebolenes spillerom. Eierne av disse knyttet også nærmere bånd til regimet gjennom familiære kontakter. På den annen side viste regimet sin makt ved å slå to chaeboler konkurs. De måtte også fortsatt gi pengebidrag til regimet. (ibid:53-5) Det er tegn på at kontakten mellom de ulike elitene ble nærmere med tid, men det er visse grenser for hva man kan tolke ut av giftermål i en tredjedel av chaebol eiernes familier. De andre indikatorene peker dog på større avstand mellom chaebolene og regimet. Chaebolenes økte autonomi kan også ha minket regimets vilje til å kjempe for deres interesser. Det vises heller ikke til indikatorer utenom sosiale kontakter som tilsier at statens avhengighet av chaebolene økte under denne perioden. Man kan derimot argumentere for at deres store del av økonomien førte til nettopp dette. Chaebolene var positive til at forhandlingene mellom regimet og opposisjonen strandet midlertidig på midten av åttitallet.(ibid:58) Det er derfor heller tvilsomt om de var så negative til Chuns regimet at de ønsket det fjernet. Et annet tema er at regimet lot ”ulydige” chaeboler gå konkurs også på åttitallet.(ibid:53-5) Dette kan være et tegn på at regimet i hvert fall ikke var avhengig av disse storbedriftene i overhengende grad. Det er uansett vanskelig å fastslå noe definitivt her. Man kan uansett konkludere med at det sør koreanske autoritære regimet ikke var avhengig av de dominante klasser i like stor grad, som det har vært tilfelle med andre autoritære regimer.

REKRUTTERINGEN TIL STATSAPPARATET.

Rekrutteringsgrunnlag til samfunnets toppsjikt har allerede vært berørt, men i hvilken grad dominerte militæret resten av statsapparatet? I byråkratiet ble kandidater med bakgrunn fra militæret plassert i en betydelig del av stillingene. (ibid:48) Det faktum at militæret infiltrerte resten av statsapparatet betyr ikke at dette var et redskap for en spesiell sosial klasse, da militæret under normale omstendigheter ikke regnes som en sosial klasse. Det som er det relevante spørsmålet er hvorvidt militæret er avhengige av en bestemt sosial klasse. Konklusjonen på dette punktet blir derfor avgjort av konklusjonen av forholdet mellom militæret og chaebolene. Rekrutteringen til statsapparatet ble også påvirket ved at ledere fra en bestemt region favoriserte ”sine egne”. (ibid:47) Dette er svært viktig siden regional tilhørighet spiller en så stor rolle i den koreanske politikken, men regionale bånd er ikke ensbetydende med klasses tilhørighet. Det viser uansett at det var en skjev rekruttering til stillingene i statsadministrasjonen.

POLEN.

Statsapparatets autonomi er en hypotese det kan være vanskelig å implementere på det polske caset. Problemet er at Polen ikke hadde noe borgerskap i vanlig forstand. Man kan kalle partieliten for en dominant klasse. Dette skaper i seg selv problemer. Det har nemlig ikke vært mulig å oppdrive litteratur som analyserer hvorvidt denne var en klasse over generasjoner. Tidsrommet er muligens for kort til at det kunne vært tilfellet. Hvis man allikevel ser på partieliten som en dominant klasse er det ikke tvil om at denne dominerte det polske samfunnet. Lederne i militæret og bedriftene var alle medlemmer i partiet. Lederne for juntaen på åttitallet hadde også sittet i tidligere polske kommunistregjeringer eller institusjoner tilknyttet partiet. Slik sett var forholdene i Polen svært problematiske i henhold til denne variabelen, da hele eliten i samfunnet var medlemmer av samme organisasjon. På den annen side skjedde det en utskiftning av toppledelsen tidlig på åttitallet. Dette kunne på den annen side redusere samholdet i den ”dominerende klassen” ved at partiledelsens preg av en etablert klasse ble utvisket. Det passer også godt i og med at dette skjedde i perioden like før partiet ga etter for opposisjonen. (ibid:76-7)

Toppledelsen i et formelt parti kan heller ikke sammenlignes med et tradisjonelt borgerskap. I det polske kommunistpartiet skulle medlemmer lavere i hierarkiet i hvert fall formelt ha en viss innflytelse. Rekrutteringsgrunnlaget for partiet er derfor også av interesse. Arbeiderklassen hadde fra starten en andel på rundt 50 prosent. Middelklassens andel økte slik at den oversteg en tredjedel av partiets medlemmer. Med tanke på at bøndene utgjorde resten kan man ikke si at partimedlemskapet tilsier at partiet var et redskap for en bestemt ”klasse”. (ibid:63) Lewis hevder at disse beslutningsprosessene var uten reell betydning, og at det var de ansatte i partiet som dominerte partiet. Denne gruppen kan derfor identifiseres med den ”dominerende” klassen. På den annen side behøver dette ikke å innebære at de dominerte bedriftene, da Lewis begrenser denne gruppen til de ansatte i selve partiet. (ibid:66) Saxonberg peker også på at ledelsen i bedriftene og partiet hadde forskjellige interesser mot slutten av kommunist tiden. (ibid:75) Det er derfor mulig å påstå at avstanden mellom forskjellige grupper av eliten var betydelig eller økte mot slutten av perioden. I motsetning til de forrige variablene er forskjellen mellom casene betydelig her. Man kan allikevel hevde at et moment skiller disse casene fra mange andre. Den øvrige eliten var avhengig av staten, heller enn at staten var avhengig av de dominante klassene, gjennom kontroll over tilgang på kapital i Sør Korea og det faktum at partiet kontrollerte næringslivet totalt i Polen.

I motsetning til andre autoritære regimer var de dominante klassene i Sør Korea og Polen svært svake da Park og kommunistene tok makten. Disse klassene var derfor avhengige av staten for å bygge seg opp. I Korea hadde ledelsen av militæret og næringslivet ulik klassebakgrunn og i Polen fantes ikke noe selvstendig borgerskap utenfor staten. Problemet med denne hypotesen er at samspillet innad i eliten ikke er offentlig. Derfor kan man kun fastslå at det finnes gode argumenter for at statens avhengighet av borgerskapet var svakere i Sør Korea enn mange andre land. Å gjøre denne tesen til en viktig forklaringsfaktor har derimot ikke lyktes. I det polske caset kan man nok slå tvil om tesens fruktbarhet da forholdene er såpass uvanlige.

5.1.2.2. KLASSESTRUKTUREN.

ARBEIDERKLASSENS STØRRELSE.

Dette er sannsynligvis den viktigste tesen til Rueschemeyer. Han legger stor vekt på arbeiderklassens rolle i demokratiseringen. Den koreanske arbeiderklassen var i sterk vekst fra og med 1960.(ibid:55-6) Hvis man sammenligner situasjonen i 1987 med den i 1979 eller spesielt 1960 ser man at arbeiderklassens økte størrelse i 1987 kan tilskrives en betydelig effekt. Samtidig som arbeiderklassen økte i omfang økte også andelen sysselsatt i den geografisk konsentrerte tungindustrien. Fremveksten av arbeiderprotestene under det tidlige syttitallet sammenfaller også nesten perfekt med satsningen på tungindustri fremfor lett industri. Det var også fagforbundene innen tungindustrien som var de mektigste og mest aktive under protestene på høsten 1987. (ibid:60) Hvis man kun ser på det statistiske sammenhengene kan arbeiderklassen tilskrives en betydelig effekt.

Hvordan var en tilsvarende situasjonen i Polen. Her vokste arbeiderklassen frem til slutten av syttitallet(ibid:70), som var en relativ vekst noe i overkant av den koreanske veksten i løpet av åttitallet. Den polske arbeiderklassen var større enn den koreanske, siden den polske befolkningen bare var større i en ratio av 32 til 28 millioner i 1965. Forholdet mellom arbeiderklassene i de to landene var jo 8 til 4,4 millioner mot slutten av denne perioden. Her ser man slående likheter med middelklassen. Også her var det en utvikling på den uavhengige variabelen over en lengre tidshorisont i Polen enn i Korea før opposisjon mot regimet oppsto. Selv om den polske arbeiderklassen var i sterk vekst ti år før den koreanske begynte arbeiderprotestene så å si samtidig i de to casene. Nå tok det syv år lenger før man fikk en massiv arbeideroppstand i Korea enn i Polen, men protestene blant arbeiderklassen startet rundt 1970 i begge casene. Polen hadde også en arbeiderklassen på nivå med i Sør Korea i 1987, lenge før 1987. Man ser også her det samme mønsteret som med Diamonds variabler. Effekten kommer raskere i Sør Korea, selv om man kunne ventet det motsatte. Arbeiderklassens betydning kan derimot anslås å være svært stor i Polen. Her var det nemlig den som sto for både den største protestbølgen i 1980 og den protestbølgen som felte regimet i 1989.

ORGANISERINGEN AV ARBEIDERKLASSEN OG POLITISK MODENHET.

Dette ser ut til å bekrefte Rueschemeyers hypoteser, men det finnes andre fakta som gir et noe annet bilde. Selv om arbeiderklassen vokste og ble mer konsentrert ble den ikke bedre organisert. Veksten i fagforbundene stagnerte og sank tidlig på åttitallet. Det fantes mange fagforbund men de hadde store problemer med å rekruttere medlemmer.(ibid:60) Regimet var altså i stand til å hindre organiseringen av arbeiderne slik at Rueschemeyers teser ikke stemmer på dette punktet. Arbeiderne var ikke i stand til å utfordre regimet alene under denne perioden. Det stemmer heller ikke at de arbeiderne som skulle hatt best forutsetninger for organisering var de ledende. Protestbølgene i 1970 og 1979 ble innledet av lavt kvalifiserte arbeidere i den lette industrien.(ibid:49,51) På den annen side førte ikke disse protestene frem, slik protestene til arbeiderne i tungindustrien i 1987 faktisk gjorde i betydelig grad. Arbeiderne i tungindustrien var altså i større grad i stand til å kjempe suksessrikt for sine rettigheter, selv om de ikke var mer tilbøyelige til å gjøre det.

Hvordan var situasjonen med den politiske modenheten? Her ser vi igjen fakta som ikke stemmer særlig godt overens med Rueschemeyers teser. Det var nemlig arbeiderne innen den lette industrien som var mest politisk bevisste. Yin-Wah Chu(1998) viser at det var disse som i størst grad kom med politiske krav og samarbeidet med andre opposisjonsgrupper, men betyr dette nødvendigvis at de var mer politisk modne? Hendingene i 1979 og 1980 viste klart hvor sterke reaksjoner alliansen mellom radikale studenter og arbeidere provoserte frem.(ibid:52-3) Det kan derfor være et tegn på politisk modenhet at arbeiderne i tungindustrien unngikk en slik kobling. Chus artikkel viser også at disse gruppene ikke trengte hjelp fra andre grupper i like stor grad som arbeiderne i den lette industrien. Stort sett var kravene konsentrert om ”bread and butter issues” i alle protestbølgene. I begynnelsen av syttitallet var kun ti prosent av streikene relatert til mer ”politiske” krav og de var også i liten grad fremtredende i 1980.(ibid:49,52-3) Her må man huske at det autoritære regimet lå nede og var enda ikke erstattet av et annet under disse protestene. Behovet for politiske protester var derfor mindre i begynnelsen av 1980. Det var ikke før 1987 mer ”politiske” krav ble mer fremtredende. Det tok altså lang tid før de koreanske arbeiderne forbandt sin egen situasjon mer direkte med regimet, selv om de spesielle forholdene i 1980 gjør situasjonen vanskeligere å avklare.

DEN "FRAVÆRENDE" KOREANSKE ARBEIDERKLASSEN.

Den største innsigelsen på arbeiderklassens betydning er deres fravær fra demokratidemonstrasjonene i 1987. Igjen kan dette være et utslag av politisk modenhet. Opposisjonen kan ha fryktet at arbeideraktivisme kunne skremme middelklassen, i henhold til erfaringene fra tidligere forsøk på protester. Problemet med dette er at det ikke fantes noen nasjonalt fagforbund som kunne ha koordinert en slik strategi. Streikene i 1987 virket også såpass spontane, uorganiserte og ukoordinerte at det knapt kan ha vært noen mektig organisasjon bak som organiserte aksjonene. (ibid:60) Det er derfor vanskelig å forestille seg hvordan arbeiderne kunne vært i stand til å ta en rasjonell kollektiv beslutning om å holde seg utenfor kampen frem til et bestemt tidspunkt. Det som på den annen side er interessant, er at ifølge Chu som det ble referert til overfor var at de arbeiderne som holdt seg borte fra de intellektuelle som var mest suksessrike. Å ikke danne en allianse med studentene kan derfor heller tilskrives riktige analyser av situasjonene heller enn politisk umodenhet. Arbeiderne kan jo ha klart å lære av historien lokalt også, og det fantes tross alt en nasjonal opposisjonsbevegelse som kunne ha påvirket arbeiderne til å forholde seg passive. Det er også paralleller til hendingene i 1980. Det var en viss uro i den lette industrien før mordet på Park, men noen større bølge av arbeiderprotester vokste derimot ikke frem før etter mordet på Park. Arbeiderne var tydeligvis ikke i stand til å iverksette aksjoner i større skala, før etter represjonen fra regimet hadde avtatt. Dette betyr ikke at arbeidernes protester var helt uten betydning. Valget ble jo ikke holdt like etter Rohs proklamering. Arbeidernes maktdemonstrasjon kan ha avskrekket regimet fra å gå tilbake på sine innrømmelser overfor opposisjonen, da protestene viste at denne klassen også var i stand til å iverksette aksjoner i stor skala. Dette argumentet kan vurderes som et halmstrå for å understreke arbeidernes betydning. Det er uansett vanskelig å gi arbeiderne hoveddelen av æren for den koreanske demokratiseringen.

DE POLSKE PROTESTENES ÅRSÅK OG ARBEIDERNES EVNE TIL SELVSTENDIGE AKSJONER.

I Polen er det mye enklere å fastslå protestenes opphav enn i Sør Korea. Alle de polske

protestbølgene kom nemlig etter prishøyninger og andre tiltak som svekket arbeidernes materielle standard.(ibid:64,66,72,77) I Sør Korea kom den siste protestbølgen i 1987 derimot midt i en økonomisk oppgang. Man kan derfor med rimelig stor sikkerhet fastlå at protestene ble utløst av materielle konflikter. Var arbeiderne i stand til å organisere effektive protester på egen hånd? Spørsmålet er om Solidaritet skyltes erfaring fra 1970 eller de intellektuelles innsats etter 1976. Et argument for det sistnevnte er at arbeiderne tydeligvis ikke hadde lært noe under protestene i 1970. Hendingsforløpet var jo svært likt under arbeiderprotestene i 1970 og 1976.(ibid:64-5,66-7) Da må man huske at områdene som var innblandet i protestene i 1970 ikke var innblandet i urolighetene i 1976. Det er derfor slettes ikke umulig at arbeiderne tenkte tilbake på 1970 i 1980. Solidaritet hadde nemlig opphav i samme område som protestene i 1970, Gdansk området. Det må også nevnes at protestene i 1970 var svært kortvarige da militæret grep inn. På den korte tiden hadde arbeiderne forsøkt å organisere allianser med studentene og å organisere arbeidstakere fra forskjellige arbeidsplasser. Arbeiderne viste altså politisk modenhet allerede i 1970. De polske arbeiderne forsto også forbindelsen mellom regimet og sin situasjon svært tidlig i motsetning koreanske arbeiderne. Symboler for den politiske makten ble angrepet allerede i 1970 i Polen.(ibid:64-5) Dette kan nok i stor grad forklares med at det ikke fantes noe betydningsfullt privat næringsliv i Polen. Staten var derfor det eneste naturlige målet for arbeidernes frustrasjoner. Det var derfor naturlig for de polske arbeiderne å angripe regimet relativt tidligere enn de koreanske.

Det faktum at områdene med tungindustri langs den baltiske kysten var tyngdepunktet for begge disse protestbølgene styrker også hypotesen om at satsning på tungindustri styrker arbeiderklassens makt. Protestbølgen i 1976 hadde jo også sitt opphav i områder med tungindustri.(ibid:66-7) Man må også huske at Lech Walesa var aktiv i protester mot regimet før han kom i kontakt med KOR.(ibid:72) Et argument for de intellektuelles innflytelse kan være at protestene virket tilfeldige og var enkle å håndtere de første ukene av protester i 1980. Da må man huske at protestene hadde opphav i den polske hovedstaden og det tok tid før de spredte seg til de mer politiserte områdene langs kysten. Her lot arbeiderne seg ikke ”kjøpe”.(ibid:72) Kan dette faktum skyldes arbeidernes erfaringer fra 1970? Protestene i 1976 var nemlig mest alvorlige i hovedstaden. Hvorfor viste ikke disse samme modenhet som arbeiderne i Gdansk i 1980? De streikende

arbeiderne som lot seg "kjøpe" med lønnsøkninger arbeidet jo i de samme fabrikkene som hadde streiket i 1976. Protestene i 1976 ble jo også i stor grad utført av kvalifiserte arbeidere i større bedrifter.(ibid:66-7) Man kan derfor ikke benytte argumentet med lavt kvalifiserte arbeidere i industrien for å "bortforklare" dette faktum. Gdansk området var nemlig det området hvor de intellektuelle var mest suksessrike med sin virksomhet, så dette styrker tesen om deres viktighet. Nå kan man på den annen side hevde at grunnen til at arbeiderne i Gdansk samarbeidet med KOR var at de allerede var mer politisert enn arbeiderne i hovedstaden. Dette strander nok delvis på grunn av det faktum at protestene i 1970 og 1976 hadde såpass mange likheter. Arbeiderne marsjerte mot partihovedkvarter og protesterte mot "fagforeningene" i 1976 i likhet med i 1970. Det eneste tegnet på større modenhet hos Gdansk arbeiderne var forsøket på å få med seg studentene, men dette kan jo skyldes at studentopprøret skjedde bare to år tidligere. Det er allikevel et tegn på at arbeiderne i Gdansk kan ha vært mer politisk modne enn dem i hovedstaden. I tillegg var jo ideologiske krav mer fremtredende under 1970 protestene. Krav som økt økonomisk likhet var ikke fremtredende i 1976. Det er derfor ikke urimelig å hevde at arbeiderne ved den baltiske kysten var mer politisk bevisste enn de i hovedstaden.

Det finnes også flere argumenter for arbeidernes evne til selvstendig politisk aksjon. Regimet klarte nemlig heller ikke å "kjøpe" de streikende arbeiderne i Szczecin.(ibid:72) Disse hadde ikke samarbeidet med KOR i større grad i motsetning til arbeiderne i Gdansk. Her fulgte hendingene samme mønster som Gdansk om enn noe senere i tid, akkurat slik som i 1970! Tilfellet Szczecin viser at arbeiderne også kunne lære uten samarbeid med intellektuelle. Det er derfor ikke urimelig å anta at Szczecin også kunne ha vært et senter for Solidaritet hypotetisk sett. Tesen om arbeidernes evne til selvstendige aksjoner styrkes av det faktum at de første aksjonistene i 1988 aksjonerte uavhengig av tidligere etablerte organisasjoner. Man må heller ikke glemme at arbeiderne var den klart mest fremtredende gruppen i 1988.(ibid:77)

I likhet med hva man skulle forvente ut ifra Rueschemeyers teser var arbeiderklassen mer aktiv og viktig i Polen, med en større arbeiderklasse og en enda sterkere satsning på tungindustri enn i Sør Korea. I Polen var mer "politiske" krav fremtredende i arbeiderprotestene allerede i 1970. Dette er et interessant faktum da de koreanske

arbeiderne fikk hjelp av andre organisasjoner(de kristne) på et like tidlig stadium uten at dette førte til større politisk modenhet enn hos de polske arbeiderne.(ibid:50) Det er også slående at arbeiderne benyttet en desentralisert organisasjon i 1981 mot de intellektuelles vilje.(ibid:72-3) For å summere opp spilte arbeiderne en relativt beskjeden rolle i Sør Korea i forhold til Polen. I Polen kan arbeiderne derimot tilskrives en svært viktig rolle. I Polen kan det også hevdes at arbeiderne kunne stått i spissen for demokratiseringen alene, selv om man nok ikke skal uteslutte KOR helt og holdent.

5.1.2.3. MIDDELKLASSEN.

MIDDELKLASSENS MOTIV.

Selv om dette ikke er tyngdepunktet i Rueschemeyers analyse er det allikevel verdt å ta med da det utgjør et alternativ til Diamonds teser om utdanning. Hadde middelklassen noen grunn til å opponere mot regimet i Sør Korea? En årsak kan ha vært chaebolene. Disse var i lengre perioder sterkt favorisert av staten.(ibid:48) Dette kan ha gjort det vanskelig å starte nye små og mellomstore bedrifter. I realiteten ville dette først og fremst ha rammet middelklassen. Et annet motiv kan ha vært mulighetene for en karriere innen statsforvaltningen. Favoriseringen av kandidater fra militæret ved ansettelse til statsforvaltningen har tidligere vært nevnt(ibid:47,48), men denne startet ikke for alvor før slutten av syttitallet, og da var studentbevegelsen allerede i aktiv opposisjon overfor regimet. Det er dog verdt å merke seg at de meste heftige studentaksjonene fant sted etter dette.

En stor andel av de ansatte i byråkratiet ble selektert ved uformelle prosesser, og kandidater fra visse regioner ble favorisert.(ibid:47,48) Så studentene kan ha ansett at deres karriereveier ble blokkert allerede før slutten av syttitallet. Park regulerte også middelklassens forbruksvaner(ibid:46), men denne praksisen ble ikke tatt opp av Chun og kan derfor vanskelig kobles til protestene i 1987. Det kan derimot ha skapt en generell skepsis mot diktaturet som ikke forsvant selv om lederskapet ble skiftet ut. Dette er materielle motiv middelklassen og studentene i Sør Korea kunne hatt. På den annen side

vant middelklassen på det autoritære regimet i forhold til arbeiderklassen materielt sett, men uten at dette førte til at middelklassen mobiliserte for regimet. I Rueschemeyers analyse benyttes først og fremst rent materielle interesser, men det er tidligere vist at studentene og middelklassen kunne føle andre typer interesser truet. (se under Diamond og middelklassen) Studentene og grupper av profesjonelle arbeidstakere i Korea reagerte også på regimets inngripen i deres hverdag og yrker. Dette kan like gjerne kobles opp mot effekten av utdanning, og dette anses også å være en mer rimelig kobling.

I Polen er det betydelig enklere å tilskrive middelklassen materielle motiv. Middelklassen eller de med høyere utdanning i Polen tjente ikke mer enn faglærte arbeidere. At denne gruppen derfor kunne hatt stor interesse av et systemskifte, er derfor åpenbart. (ibid:70) Dette gjelder spesielt de gruppene som hadde ferdigheter som var relevante i en markedsøkonomi. Deres karriereveier hadde derimot allerede blitt mer åpne under Gomulka da kandidater med høyere utdanning i større grad ble ansatt i lederskapsfunksjoner. (ibid:63) Middelklassen hadde allikevel mer å vinne på et systemskifte i Polen enn i Sør Korea. Et problem med denne forklaringen er at de intellektuelle ikke ble aktive i opposisjonen over lengre tid før midten av syttitallet. Årsakene de hadde til å opponere mot regimet hadde vært der lenger tilbake i tid. På den annen side var det først da konflikten mellom regimet og arbeiderne ble intensivert, at de fikk en reell mulighet til å opponere mot regimet. De intellektuelles opposisjon begynte da også allerede tidlig på sekstitallet (ibid:64), selv om den ikke var særlig effektiv eller intens. Dette faller bedre sammen med skuffelsen over Gomulka regimets mer restriktive politiske dreining enn noen trussel mot deres materielle situasjon.

Man kan også her si at middelklassen følte andre interesser truet. Reaksjonene over forbudet mot et teaterstykke er nevnt i tilsvarende drøfting av Diamond. I likhet med forholdene i Korea gjelder dette ikke den type interesser Rueschemeyer først og fremst konsentrerer seg om i sin analyse. Det faktum at middelklassen var mer aktiv i Korea enn i Polen, selv om de hadde mer å vinne på et systemskifte i Polen svekker også Rueschemeyers forklaringer på dette punktet. Det samme gjelder det faktum at de intellektuelle i begge case ble mer aktive like etter at regimet hadde slått hardt ned på arbeiderne og at Abelman viser at studentene ble sosialisert inn i radikale ideer. Det er

allikevel viktig å kunne fastslå at middelklassen tross alt hadde interesser av å få de autoritære regimene fjernet, da man ikke kan hevde at de arbeidet mot sine egne interesser. Man må heller ikke glemme at interessekonfliktene som ble nevnt ikke sammenfaller helt med Diamonds teser heller. Da middelklassen ble drøftet under Diamond ble det også gjort rede for at den polske middelklassen kunne anses å være avhengig av partiet eller staten. Selv om slike forklaringer ikke benyttes i henhold til middelklassen gjør de det i henhold til bondestanden. Det er derfor mulig å forklare dette avviket ved hjelp av Rueschemeyers teorier.

FORHOLDET MELLOM ARBEIDER- OG MIDDELKLASSEN.

Når det gjelder middelklassens frykt for en militant arbeiderklasse var arbeiderbevegelsen svært militant i Polen, men her er det spesielle årsaker til at middelklassen ikke fryktet arbeiderne. Her var arbeidernes raseri rettet direkte mot staten og ikke mot noe borgerskap med forbindelser til middelklassen. Frykten for et autoritært venstre regime var heller ikke relevant i Polen, da man allerede levde under et slikt regime! Arbeiderbevegelsen utgjorde heller ingen ideologisk utfordring mot middelklassens verdier da kun de kommunistiske verdiene kunne dyrkes offentlig. De første arbeiderprotestene var visstnok preget av ”maoistiske” verdier(ibid:64-5), men dette var tonet betydelig ned allerede under protestene i 1976. Det er her interessant at de intellektuelle støttet arbeiderne etter opptøyene i 1976, og ikke etter de i 1970. Det kan her være en sammenheng mellom den førstnevnte protestbølgens mer moderate karakter og de intellektuelles økte sympati. Studentaktivismen var jo mer nært i tid under protestene i 1970 enn i 1976.

I Sør Korea var ikke arbeidernes og middelklassens interesser i like stor grad sammenfallende. I motsetning til i Polen tjente den koreanske middelklassen på systemet. Arbeiderbevegelsen kunne derfor ses på som en større trussel for den koreanske middelklassen. Man har også visse spesielle omstendigheter her. Antikommunismen var sterk i Sør Korea helt siden den annen verdenskrig. De koreanske arbeiderne var derfor ikke særlig sosialistiske og protestene dreide seg jo først og fremst om lønninger, arbeidsforhold og fagforeningenes rettigheter.(ibid:49,50,53) Fraværet av en slik

ideologisk utfordring kan ha beroliget middelklassen. Nå hadde man tross alt minjung bevegelsen, men de fleste streikene hadde nok relativt lite med denne å gjøre. Den institusjonelle konteksten kan også ha påvirket middelklassens holdninger. Det var holdt relative frie valg til nasjonalforsamlingen før demokratiseringen.(ibid:45-6,58) Det koreanske partisystemet eller rettere sagt dets form var derfor allerede etablert før demokratiseringen. Middelklassen viste derfor i stor grad hva man fikk hvis demokratiet ble innført. Den sterke regionalismen (ibid:42) kan også ha bidratt til å fjerne noe av brodden fra klassekonflikten i Korea, da regionale motsetninger ”overdøvet” andre konflikter i politikken.

Dette betyr ikke at middelklassen ikke fryktet arbeiderklassen. De tekstene som har vært benyttet i oppgaven har ikke vist at middelklassen mobiliserte mot arbeiderklassen, men middelklassen fortsatte å stemme på partier som holdt streng kontroll over arbeiderbevegelsen også etter demokratiseringen. Det er her verdt å merke seg at arbeiderne var fraværende fra demokrati demonstrasjonene i 1987. Det er tidligere diskutert hvorvidt dette kan ha vært en bevisst strategi.(drøftet under arbeiderklassen og Rueschemeyer) Uansett førte dette fraværet til at middelklassen ikke behøvde å være akutt opptatt av dette spørsmålet under den store demokratikampen i 1987. Det er slående at middelklassen først viste sin støtte for demokratibevegelsen under den først store protestbølgen da arbeiderne var fraværende.

Man kan summere opp med at det finnes teoretiske argumenter for Rueschemeyers teser her. Dette gjelder spesielt i det polske caset. I det koreanske caset var sammenhengene derimot mer tvilsomme, men kan fortsatt tillegges en viss vekt.

5.1.3. LINZ.

5.1.3.1. ØKONOMIEN AV LEGITIMITET OG TVANG.

Dette er den variabelen som benyttes av Linz for å forklare hvorfor autoritære regimer bryter sammen. Et svært viktig spørsmål er hva som faktisk var regimenes

legitimitetsgrunnlag. I Sør Korea kan man gå ut i fra at økonomisk utvikling var et viktig legitimitetsgrunnlag for regimet. Linz påpeker at svært mange autoritære regimer forsøker å legitimere sin makt på dette grunnlaget.(drøftingen om Linz i teoriedelen) Det er også åpenbart at regimene til Park og Chun forsøkte å skape økonomisk vekst for å oppnå legitimitet. I tillegg kan man regne med at trusselen fra Nord Korea var et viktig grunnlag for regimets legitimitet. I tillegg kan andre hendinger svekke et regimets legitimitet, slik som overdrevet brutalitet, korrupsjonsskandaler etc. Man kan ikke se bort fra at økonomien også var et viktig legitimitetsgrunnlag i Polen. Her må man også regne med den marxistiske ideologien som viktig i dette henseende. Med støtte i Bernhard(1993) er det også mulig å fastslå at de senere polske regimene også ble legitimert ved å være så liberale som mulig uten å provosere frem reaksjoner fra resten av øst blokken.(ibid:63)

ELITENE OG REGIMET.

Sør Korea hadde sterk økonomisk vekst fra 1985 og utover. Man ser også ”nye” fenomener under protestene i 1987 man ikke så tidligere. Det var første gang en fremadstormende demokratibevegelse ikke ble knust med makt. Spørsmålet er hvorfor regimet ikke brukte makt denne gangen. Linz går ut i fra at økonomisk vekst ofte blir benyttet som et legitimeringsgrunnlag for autoritære regimer, men at regimet blir ansett som overflødig over tid på grunn av denne veksten. (Linz:1996:78) Her kommer man inn på argumentene som ble presentert da statens autonomi ble drøftet. De koreanske chaebolene ble stadig mer uavhengige utover åttitallet.(ibid:54-5) Dette kan ha ført til at de følte at de kunne klare seg uten støtte fra regimet. Regimets represalier mot ”ulydige” chaeboler kan også ha forverret forholdet.(ibid:54) Det er godt mulig at chaebolene begynte å se på regimet som en hindring heller enn en nødvendighet. Dette kan forklare hvorfor regimet tydeligvis sto svakere i 1987 enn i 1980. Det er allikevel ikke mulig å oppdrive noe konkret bevis for at chaebolene trakk seg fra alliansen med regimet. Det faktum at chaebolene var positive til at forhandlingene mellom regimet og opposisjonene strandet i 1985, er en indikator på at chaebolene fortsatt ønsket det autoritære regimet ved makten.(ibid:58) Her blir det på grunn av de spesielle forholdene vanskelig å sammenligne med Polen, da Polen ikke hadde noe selvstendig næringsliv eller ”eksterne” klasser regimet var knyttet til i samme grad. De økonomiske vanskelighetene kan nok ha

tært på tålmodigheten til store deler av eliten. Det er heller ikke spørsmål om at de økonomiske vanskelighetene i Polen var formidable. Under diskusjonen vedrørende middelklassen er det nevnt at store deler av middelklassen i kommunistlandene følte de ville klare seg minst like bra i et annet økonomisk system.(ibid:75) Dette kan man også regne med gjaldt segmenter av de styrende, selv om de ansatte i partiet var en av gruppene som var sterkest motstander av reformer.

LEGITIMITETEN I FOLKET SOM HELHET.

Det har vært argumentert for at det polske kommunistpartiet aldri hadde vært legitimt. Regimets egne undersøkelser viste dog at regimet var legitimt i store deler av befolkningen. Denne oppslutningen stupte dog utover åttitallet. Befolkningen ble også mer skeptiske til det autoritære politiske systemet. (ibid:77) Denne variabelen kan faktisk forklare en del. De massive protestene i 1980 og 1981 førte nemlig ikke til at regimet ga opp. Dette gjorde de derimot etter de relativt beskjedne protestene i 1988. Dette skiller seg fra Korea hvor protestene i 1987 var de mest intensive. Man kan derfor ikke overse det faktum at regimet ble oppfattet som mer legitimt i 1980 enn i 1988. En årsak til dette kan selvfølgelig være det faktum at Sovjetunionen var villige til å støtte regimet i 1980, men ikke i 1988. Man kan forklare Solidaritets nederlag uten å benytte Sovjetunionen som en forklaringsfaktor. Legitimiteten til Solidaritet var nemlig sterkt synkende utover høsten 1981. (ibid:74-5) Nå kan det for så vidt kobles til det faktum at befolkningen var redd for sovjetisk invasjon, og kan ha følt at Solidaritet var i ferd med å provosere frem dette. På den annen side viste den undersøkelsen det ble henvist til ovenfor at det var den økonomiske krisen befolkningen begynte å gi Solidaritet skylden for. Det kan friste å koble dette sammen med eksistensen av et alternativ. Fraværet av et realistisk alternativ kan ha gjort befolkningen mer kjølig overfor Solidaritet når de begynte å kreve radikale politiske reformer, men de benyttete kildene gir ikke inntrykk av dette.

Linz nevner jo at middelklassen forventer seg bedre behandling av staten etter hvert som den blir velstående. Protestbølgen i 1987 var jo også den første hvor middelklassen åpent viste sine sympatier. Like før dette skjedde hadde det vært et par episoder hvor studenter fra prestisjetunge universiteter hadde blitt drept av politiet.(ibid:58-9) Kan denne

hendingen ha svekket regimets legitimitet hos middelklassen? Hvordan forholder dette seg i forhold til forklaringene utledet fra Diamonds teser? Nå var middelklassen også i stor vekst tallmessig opp mot 1987. Man kan spørre hvorfor den ikke viste sine sympatier før 1987, men da må man huske at middelklassens passive støtte ikke kom like etter de nevnte drapene på studentene. Den første studenten ble drept i januar mens middelklassen ikke viste sine sympatier før de store demonstrasjonene i juni. Dette kan likevel anses som en akseptabel ”forsinkelse”. Da også særlig på grunn av at middelklassen egentlig ikke hadde noen praktisk mulighet til å vise sine sympatier før de omfattende aksjonene i juni. Det var ikke like stor praktisk mulighet for det når demonstrasjonen var konsentrert om universitetsområdene.(ibid:59) Den store oppslutningen til en students begravelse i begynnelsen av juli viste også at disse hendingene satte sine spor i folks bevissthet.(ibid:59) Denne studenten ble nemlig drept under protestene. Et problem med dette er jo at flere av middelklassens organisasjoner støttet opposisjonen allerede før 1987.(ibid:58) I tillegg mistet Chun oppslutning i byene under valget i 1985, slik at middelklassen sannsynligvis ble skeptisk til Chun allerede før de nevnte hendingene. Dette var også før den kraftige økonomiske veksten fra og med 1985 begynte å gjøre seg gjeldende for alvor. Regimets legitimitet kan også ha blitt svekket av de store korrupsjonsskandalene rundt midten av åttitallet. Slike store skandaler hadde ikke nådd offentligheten på syttitallet. Det er allikevel vanskelig å knytte denne variablene direkte til protestene i Sør Korea.

Uansett var jo ikke opposisjonen mot regimet noe nytt fenomen på midten av åttitallet. Studentene som jo stort sett var på vei inn i middelklassens rekker, hadde protestert mot regimet mer eller mindre sammenhengende fra starten av syttitallet. Opposisjonen mot regimet oppsto jo heller ikke i 1987. Den startet igjen for alvor allerede i 1985 og disse gruppene var stort sett samme typer opposisjonsgrupper som hadde vært aktive tidligere. Linz teser kan derfor ikke forklare studentenes aktivisme. I Polen ble den opposisjonelle studentbevegelsen SKS dannet etter drapet på en student.(ibid:68-9) Grupper reagerte altså på at deres ”egne” ble rammet. Den effekten man kan tilskrive drapene på studentene kan man også observere på et langt tidligere stadium. Går man tilbake i tid ser man mye av den samme effekten i henhold til de kristne. De kristne gruppene sluttet seg jo ikke til opposisjonen for alvor før et par av deres pastorer ble forfulgt av

regimet.(ibid:50) I begge tilfeller blir en gruppe opposisjonell i større grad etter at ”deres egne” har blitt angrepet av regimet. Den økonomiske veksten var sterk i denne perioden også. Det er derfor mulig å hevde at de økte forventningene grunnet økonomisk vekst var en viktig faktor allerede tidlig på syttitallet. Linz nevnte jo at befolkningen ofte forventer å bli bedre behandlet av politiet når økonomien vokser.

Man kan jo strekke dette videre og inkludere andre individer av samme gruppe, slik at angrepene på pastorene kan ha blitt sett på som et angrep på hele menigheten. Dette er nok litt utenfor Linz forklaringer, men det viser at brutal behandling av opposisjonelle kan ha motivert flere individer til å opponere mot regimet. Man ser også i Polen en prosess hvor regimet først angriper medlemmer av en gruppe. Følgene blir at større deler av gruppen støtter opposisjonen. Dette gjelder de polske studentene og de opposisjonelle i 1968.(ibid:64) Protestene i 1968 kom også etter en periode med økonomisk vekst. Denne protestbølgen ble derimot svært kortvarig. En mer konstant opposisjonsbevegelse oppsto ikke før midten av syttitallet. Man ser at grupper av middelklassen og arbeiderklassen protesterte på vegne av intellektuelle opposisjonelle og/eller arbeideraktivister, som ble forfulgt av regimet. Dette skjedde med de intellektuelle under KOR perioden og var et tema under flere av arbeiderprotestene i 1980, hvor et vanlig krav var løslatelse av forfulgte aktivister.(ibid:68,72) Dette har vært drøftet tidligere under avsnittene om middelklassen.

Spørsmålet er hvorvidt fremveksten av denne opposisjonen kan forklares med Linz teser. De er jo ganske praktiske ved at et regimes legitimitet svekkes både av økonomisk vekst og økonomisk nedgang. Det er derfor vanskelig å finne case hvor de ikke passer! Linz legger vekt på regimenets legitimitet. Dette kan kobles til de intellektuelle da det ikke har lyktes å koble materielle interesser direkte til deres aksjoner(selv om de kunne ha hatt skjulte materielle motiver). Denne bevegelsen startet offisielt for å hjelpe arbeiderne som var undertrykt av regimet.(ibid:67-8) Hvis dette var deres reelle mål stemmer Linz forklaring over at unødvendig brutal behandling av opposisjonen svekker regimets legitimitet. Denne type forklaringer passer derimot dårlig på arbeidernes protester. Alle de fire protestbølgene som er omtalt startet nemlig spontant som direkte svar på reformer som truet arbeidernes interesser. Dette passer bedre til Rueschemeyers forklaringer. Man

kan derimot hevde at siden protestene hadde et såpass kortsiktig perspektiv, er det mer relevant å trekke frem Linz mer kortsiktige forklaringer fremfor mer langsiktige perspektiver. Det stemmer da også at protestene ble utløst av mer kortsiktige konflikter som økning av priser etc. På den annen side tyder det faktum at arbeiderne forsøkte å organisere fagforeninger og viste såpass stort hat overfor partiet at motsetningene var mer dypt gående. Det samme gjorde det faktum at arbeiderne ytret misnøye med de materielle forskjellene. Dette tyder på at klassekonflikter tross alt lå bak protestene.

EFFEKTEN AV TILGJENGELIGHETEN AV ET TROVERDIG ALTERNATIV.

Var et troverdig alternativ tilgjengelig? I Sør Korea kan man si at et alternativ var tilgjengelig gjennom hele perioden, da det hele tiden eksisterte en moderat parlamentarisk opposisjon og et parlament hvor en betydelig del av plassene ble fordelt ved kompetitive valg. Dette er derfor ikke noe ”problem” her. Problemene dukker opp når man ser på Polen. Den kraftigste protestbølgen kom nemlig i 1980 og da fantes det ikke noe realistisk alternativ! Det var nemlig selvklart at Sovjetunionen ville reversert en suksessrik demokratisering ved makt. I motsetning til hva Linz hevder ser eksistensen eller fraværet av et reelt alternativ ut til å ha liten effekt på viljen til å protestere. Den siste protestbølgen i 1988 startet da også uker før Sovjet mer eller mindre trakk sin støtte til regimet tilbake.(ibid:77) På den annen side kan vissheten om at en demokratisering ville provosert frem en intervensjon ha styrket regimets legitimitet, slik at det var i stand til å knuse opposisjonen i 1981 slik det er påpekt ovenfor. Nå var det ikke bare i Polen regimet hentet legitimitet fra utenrikspolitiske forhold. Regimet i Sør Korea legitimerte seg på trusselen fra Nord Korea. Denne trusselen ble gradvis redusert gjennom hele perioden da den sørlige økonomien vokste og den nordlige kollapset.

Avviklingen av den kalde krigen på midten av åttitallet kan også ha lettet trusselbildet. Dette betydde ikke at Nord Korea ikke lenger var noen trussel, da de utførte et attentat mot Chun så sent som 1983.(ibid:54) Nord Korea ble også oppfattet som en trussel til langt ut på nittitallet. Så man kan nok ikke si at all frykt for naboen i nord var borte. Alt i alt gir endringer i dette forholdet mindre forklaringskraft enn den økonomiske utviklingen eller andre sider ved regimets legitimitet, selv om disse ikke er helt uavhengige av

hverandre. Den økonomiske utviklingen i sør reduserte jo indirekte trusselen fra nord, ved at et høyt utviklet Sør Korea ville vært bedre rustet til å stå imot et angrep fra nord. (ibid:54-6) Bildet er tross alt mer nyansert. Det finnes tross alt eksempler på at protestene økte når et troverdig alternativ var tilgjengelig. Et eksempel på dette er de polske arbeiderprotestene i 1956.(ibid:63) Disse kan nok i en viss grad forklares med at Stalins død og den politiske oppmykningen som fulgte med den, gjorde at et politisk systemskifte virket mer realistisk. Det samme kan sies om de koreanske protestene etter Parks død i 1980. Man må allikevel konkludere med at protester oppstår selv om et realistisk alternativ ikke finnes.

Dette er en tese det har vært vanskelig å analysere. Linz gjør jo ikke annet å påpeke at regimets legitimitet har blitt svekket før overgangen til demokrati. Det vises kun til at hendinger som teoretisk skulle ha svekket regimets legitimitet fant sted før overgangen. Dette har for så vidt blitt påvist. At den økonomiske kollapsen i Polen skulle svekke regimets legitimitet er egentlig innlysende. Koblingen var ikke like innlysende i det koreanske caset. De nødvendige forutsetningene var tilstede, men de var ikke så dramatiske at man automatisk kan koble dette til regimets erosjon. Her finnes det også argumenter for at andre faktorer var viktigere. Når det gjelder tilbøyeligheten til å protestere mislyktes denne hypotesen totalt.

5.1.3.2. STATENESS.

NASJONALSTATEN.

Denne variabelen måler effekten av nasjonalisme og fraværet eller nærværet av en nasjonalstat. Man kan med rimelig sikkerhet fastslå at Polen ligger svært nært opp til idealforestillingen av en nasjonalstat.(ibid:61) Når det gjelder Sør Korea er situasjonen en litt annen. Landet er delt i en nordlig og sørlig del, men den sørlige delen er etnisk homogen. Etniske konflikter skulle derfor ikke være noe problem, men situasjonen er ikke fullt så enkel. Landet er delt inn i flere regioner som innbyggerne føler nær tilknytning til. I valgene etter 1987 var faktisk regional tilhørighet den viktigste faktoren

for å avgjøre hvilket parti man stemte på. I tillegg var jo regional tilhørighet en betydelig faktor i deler av arbeidsmarkedet.(ibid:42) Dette kan minne om forholdene i mange afrikanske land med stammekonflikter. Det skiller seg dog nevneverdig fra dette da Korea tross alt er etnisk homogent. Det har heller ikke vært nevneverdige konflikter mellom religionene i perioden oppgaven omhandler, selv om befolkningen er delt mellom kristendommen og buddhismen. Det er også problematisk å påvise faktiske effekter på utviklingen som følge av dette. At regionalismen preger politikken kan nok regnes som et problem for konsolidering og kvaliteten på demokratiet, men det er ikke et tema for denne oppgaven. Begge landene deler dog erfaringen med å være dominert av mektige naboer. Kina og Japan i Koreas tilfelle og Tyskland/Prøysen, Russland, Sverige og Østerrike i polens tilfelle.

NASJONALISTISKE TENDENSER I PROTESTENE MOT REGIMET.

I hvilken grad var protestene nasjonalt motiverte? Det var antydninger til nasjonalistiske protester i Korea. Allerede i 1964 og 1965 hadde studentene demonstrert mot forsoningen mellom Sør Korea og Japan. (Kim, Doh Jong:247) Disse protestene førte til unntakstilstand, men de var ikke starten på noen organisert sammenhengende opposisjonsbevegelse. Protestene var jo heller ikke direkte relatert til nasjonal selvbestemmelse, men forsoningen med en nasjon som tidligere hadde kontrollert Korea. Det var allikevel et faktum at eliten var sterkt inspirert av Japan og mange av dem hadde jo startet sin karriere i den japanske okkupasjonsmakten. Hvis opposisjonen assosierte Parks regime med den japanske okkupasjonsmakten kunne man ventet at senere protester også ville vært rettet mot Japan. Nasjonalistiske elementer var stort sett fraværende på syttitallet. På åttitallet skulle nasjonalistiske elementer igjen dukke opp i protestbevegelsene. Denne gangen rettet protestene seg mot USA som ble ansett å støtte regimet etter massakren i Kwangju.(ibid:53) Selv om opposisjonen ble mer skeptisk til USA betyr dette ikke at det var en av de viktigste motivasjonsfaktorene bak protestene. Da dette elementet ble introdusert på åttitallet var konflikten mellom regimet og brede segmenter av befolkningen allerede godt utviklet. Slike saker dominerte heller ingen av protestbølgene etter 1965. Nasjonalisme kan derfor ikke tilskrives noen betydelig rolle her. Man kan jo vise til den lange tradisjonen med nasjonalistiske studentprotester, men

det er vanskelig å påvise direkte sammenheng mellom disse og de senere protestbølgene. Det som kjennetegner opposisjonen fra og med 1970 er en mer eller mindre sammenhengende konflikt mellom regimet og bestemte grupper. Eneste unntaket var ”pausene” da represjonen var verst.

Man kunne vente større effekt av denne variabelen i det polske caset. Polen var jo i mye større grad enn i Sør Korea kontrollert av en stormakt. I tillegg hadde Polen en lang historie av å være dominert av denne stormakten, Sovjetunionen/Russland. Dette forholdet kan også kobles til regimets legitimitet. Det polske kommunistpartiet ville nemlig sannsynligvis aldri kommet til makten uten sovjetisk støtte. Av forfatterne som er benyttet har kun Szymanski benektet dette. Regimets ”internasjonale” karakter kan derfor ha bidratt til å svekke dets legitimitet, og bidratt til fallet selv om dette ikke var noen viktig sak ved majoriteten av demonstrasjonene. Man behøver ikke å ty til slike argumenter for å koble nasjonalisme sammen med den polske opposisjonen. Frigjøring fra sovjetisk kontroll var et av kravene under opptøyene i 1956. (ibid:63) Som nevnt tidligere var forsøk på autonomi i forhold til resten av øst blokken en viktig kilde til legitimitet for Gomulkas regime. Studentopprøret i 1968 hadde også sin utløsende årsak i en kontrovers om et nasjonalistisk teaterstykke.(ibid:64) Den intellektuelle opposisjonen mot slutten av syttitallet var derimot ikke fullt så nasjonalistisk anlagt, selv om forholdet til Sovjetunionen også var en sak de intellektuelle på syttitallet var opptatt av.(ibid:68) Nasjonalistiske symboler ble også benyttet av grupper av demonstranter i 1970, selv om protestene ikke ble utløst av nasjonale følelser, men sinne mot regimets økonomiske politikk.(ibid,) Denne blandingen av nasjonalistiske og kommunistiske kampsaker (ønsket om enda mindre økonomiske forskjeller) ser man også i 1976 og 1980. (ibid:66-7)

Siden USA`s engasjement i Sør Korea var mindre synlig og mindre direkte enn Sovjetunionens engasjement i Polen, kunne man vente at denne variabelen skulle ha større effekt i sistnevnte case. I Sør Korea var nasjonalismen bare en sporadisk kraft i opposisjonsbevegelsen. I Polen kan den derimot kobles mot alle protestbevegelsene. Variabelens effekt var derfor sterkere i Polen enn i Sør Korea. Å tilkjenne denne variabelen stor effekt på den politiske utviklingen er derimot vanskeligere. Med unntak av studentopptøyene i 1968 er det mer naturlig å hevde at andre faktorer var de avgjørende.

En viss vekt kan man tillegge nasjonalismen i 1970 og 1976, men etter dette er dens innvirkning vanskeligere å spore. Man kan jo også sette spørsmålstegn ved hvorvidt Sør Korea virkelig var en homogen stat, men siden det tross alt ikke er snakk om ulike etniske grupper må man nok konkludere med at Sør Korea er en etnisk homogen stat.

5.1.3.3. TIDLIGERE REGIMETYPE.

SØR KOREA.

Den siste variabelen representerer tidligere regimetype og selve overgangsprosessen. Ifølge Linz blir en pacted transition tilgjengelig hvis det tidligere regimet er et autoritært og ikke et totalitært regime. Hans argumenter for at Polen var et autoritært samfunn godtas i denne oppgaven. (Linz:1996:255-61) Sør Korea kan også trygt kalles et autoritært samfunn da det under mesteparten av perioden var mer politisk liberalt enn i Polen. Kirkens stilling var også her uavhengig og man hadde politiske opposisjonspartier. Linz hevder selv at overgangen i Polen var en pacted transition. (Linz:1995:255) Det blir mer problematisk i henhold til Sør Korea da han ikke skriver om dette caset. Dette har vært diskutert da hypotesen ble presentert. Hvilke er så ”spillerne” i det polske caset? På regime siden kan man regne Roh som ”softliner” og Chun som ”hardliner” de respektive spillerne. Dette på bakgrunn av Paks fremstilling, henvist til da hypotesen ble presentert. Når det gjelder opposisjonen besto den moderate opposisjonen av kristne organisasjoner og den parlamentariske opposisjonen og den radikale opposisjonen av arbeiderne og studentene. (ibid:51-2,58) Det var sistnevnte grupper som først og fremst tydde til demonstrasjoner som aksjonsform og som ytret de mest radikale kravene. Disse gruppene og da særlig studentene, var også mer ideologisk radikale, i det de i en viss grad var inspirert av minjung teologien.

Hvor fruktbar er egentlig fremstillingen ovenfor? Pak(1998) kritiserer denne fremstillingen. Oppmerksomheten rettes mot det faktum at Roh var utpekt til presidentkandidat av Chun før de mest alvorlige demonstrasjonene. I tillegg var ikke de politiske forskjellene mellom disse to betydelige slik Roh viste både under sin

presidentperiode og maktovertakelsen i 1980. Chun har også selv ytret at det hele var et ”skuespill”.(Pak:1998:54) Disse argumentene holder absolutt mål. Det er et oppsiktsvekkende faktum at Chun selv hadde utpekt Roh til sin etterfølger, og at Roh var på vei til å bli president allerede før demokrati erklæringen i 1987. Det var heller ikke tegn til at det faktisk eksisterte to fraksjoner innen regimet i perioden før disse hendingene. Tanken på at disse skulle lede hver sin fraksjon blir derfor ganske absurd. Fantes det to fraksjoner innen opposisjonen? Her var det i hvert fall klart at den kunne deles meningsfullt inn i to grupper. De to ”fløyene” hadde jo blant annet sine separate organisasjoner på åttitallet.(ibid:58) Dette bildet må også modereres noe. Studentene fikk jo passiv støtte fra den ”respektable middelklassen”. Det er nok heller tvilsomt om dette hadde vært tilfelle hvis studentene ble sett på som ekstremister. Man kan derfor sette spørsmålsteget ved hvorvidt avstanden mellom de to fraksjonene innen opposisjonen virkelig var så stor. Samarbeidet mellom fraksjonene var også gjenopprettet på tidspunktet til demonstrasjonene i 1987.

Uansett blir dette meningsløst uten av det kan identifiseres ”spillere” på regime siden. Det som er interessant her er jo at ”spillerne” også var til stede i 1980! Alle gruppene som var aktive i opposisjonsbevegelsen i 1987 utenom middelklassen var tilstede i 1980. Man kan for så vidt hevde at middelklassen også var tilstede i 1980, da middelklassen kan ha utgjort en betydelig del av de kristne menighetene. Den parlamentariske opposisjonen var også tilstede i 1980. Denne kan anses å ha vært middelklassedominert, basert på senere erfaringer. Kim Youg Sam var jo ikke noen arbeiderklasse eller studentleder. Den radikale fløyen var på visse områder mer radikal da studenter og arbeidere utførte aksjoner som var mer voldelige enn de senere protestene. Det kunne også ha virket mer skremmende at arbeidere og studenter aksjonerte samtidig, men ideologisk var de nok mindre utviklet enn i 1987. Da eksisterte det også to grupper innen regimet. Her var Chun og Roh hardliners mens de eldre generalene, andre ledere i hæren og statsapparatet som ikke bekjempet den politiske liberaliseringen, og de kreftene som muligens sto bak mordet på Park og de generalene Chun fikk fjernet kunne anses som softliners.(ibid:51-2) Det samme mønsteret kan man til og med se i 1960 da en gruppe hardliners reverserte en demokratiseringsprosess som var startet av tidligere softliners. Man ser jo også at en siden kan være splittet uten at man nødvendigvis kan snakke om hardliners og softliners. Det

var jo til tider en heftig konflikt innad i den koreanske opposisjonen mellom Kim Dae Jung og Kim Young Sam.(ibid:52) Man kan allikevel ikke snakke om noen splittelse mellom hardliners og softliners her. Det samme gjelder forholdet mellom yngre og eldre offiserer mot slutten av syttitallet.(ibid:52) Regimet til Chun var jo stort sett verken verre eller bedre enn Yushin regimet. Uansett blir tesen ganske meningsløs da det knapt er mulig å identifisere noen ”hardliners” på regimesiden.

POLEN.

Hva så med i Polen? Ifølge Linz var Walesa og Jaruzelski lederne for de moderate fløyene. (Linz:1996:265) Han er mindre spesifikk i henhold til hvem som utgjorde ”hardlinerne”. Blant opposisjonen ble den radikale fløyen av Solidaritet og den nasjonalistiske opposisjonen regnet som hardliners og den konservative fløyen i partiet som hardliners hos regimet.(ibid:78) Man kan nok med sikkerhet fastslå at disse gruppene faktisk eksisterte, men det kan diskuteres hvor viktige de var. Deler av partiapparatet var nok konservative, men de satt fortsatt med makten kun fordi hæren bekjempet Solidaritet i 1981. Det er derfor heller tvilsomt hvorvidt ledelsen av hæren ville føle seg truet av disse grupperingene, da de var avhengige av hæren for å beholde makten.

Sikkerhetstyrkene nevnes også og disse var nok en større trussel enn partibyråkratene. Hendingene i Romania skulle dog vise at slike organisasjoner ikke var i stand til å bremse en demokratiseringsprosess. Dette gjelder også i en viss grad opposisjonen. Den nasjonalistiske opposisjonen har ikke vært nevnt i denne oppgaven av naturlige årsaker. Den er nemlig knapt nevnt i den benyttete litteraturen med unntak av forsøkene på å konstruere et slikt ”spill”. Når det gjelder de yngre aktivistene som sto bak aksjonene i 1988 var nok disse mer radikale enn Walesa, men man må ikke overdrive presset de moderate må ha følt.(ibid:74) For det første var streikebølgen i 1988 langt mindre omfattende en streikene i 1980. For det andre var protestene ikke like voldelige som protestene i 1970. Kravene var heller ikke spesielt radikale, men var de ”vanlige” kravene om bedre økonomiske kår og mer frihet for fagforeningene. Med tanke på at det kommunistiske systemet var mer svekket i 1989 enn tidligere og at den kalde krigen var ebbet ut, kan man egentlig ikke hevde at aktivistene i 1989 var særlig radikale.

Her kan man igjen kjenne igjen et vist mønster i forhold til Sør Korea. Man hadde jo protester i Polen også i 1980 og i likhet med i Sør Korea var man også da nærmere et fire aktør ”spill”. Da var de radikale delene av opposisjonen faktisk mer radikale enn i 1988. Den radikale fløyen innen Solidaritet som utviklet seg utover 1981 stilte mer radikale krav enn de streikende i 1988. Den radikale fløyen i 1981 krevde blant annet folkeavstemning om regimets fremtid. Man må også huske at den økonomiske situasjonen var mindre kritisk og partiet sterkere da enn i 1988. Kravet om folkeavstemning var derfor svært radikalt i henhold til konteksten. Den ”radikale” fløyen mot slutten av åttitallet var derfor ikke særlig radikal satt i sin sammenheng. Man kunne i 1980 snakke om hardliners og softliners innen regimet, med den relativt moderate fløyen rundt Kania mot den mindre ettergivende fløyen ledet av militæret. (ibid:71-5) Noe av det samme mønsteret kan man også finne igjen ved tidligere protestbølger i og med at regimet kunne deles inn i hard og softliners både i 1956 og 1970. Man finner altså tilfeller i Polen hvor man var nærmere modellen om hardliners softliners, enn man var mot slutten av åttitallet.

Man kan altså diskutere fruktbarheten av denne tesen. Det kan sås rimelig tvil om betydningen av flere av ”spillerne” i begge casene, og da spesielt på regime siden. I tillegg var man mye nærmere den modellen Linz skisserer ved tidligere oppstander og demokratiseringsforsøk. Slik man kunne se i Sør Korea i 1960 og 1980 og i Polen i 1981 kunne hardliners være en fare for demokratiseringen heller enn en kraft som presset softliners til innrømmelser. En ”softliner” fraksjon kunne også benyttes til å lure opposisjonen til å tro at varige forandringer var på vei. Dette skjedde i Polen med regimene til Gomulka og Gierek. Dette er derfor den tesen som er behandlet i denne oppgaven som sannsynligvis er minst fruktbar. Det stemmer at de moderate skal være autonome og sterkere enn de mindre moderate grupperingene ifølge Linz, men gruppene som kunne kalles ”hardliners” i 1987-89 var knapt så sterke at de kan tillegges noen avgjørende rolle.(Linz:1996:61)

5.2. SAMMENDRAG OG KONKLUSJON.

Her skal resultatet av denne oppgaven summeres. Først gis et sammendrag av de viktigste

konklusjonene fra de foregående kapitler. Så vil disse vurderes opp mot hverandre, slik at det kan vurderes hvilke forklaringer som i størst grad er gyldige. Til slutt vil det pekes på faktorer som ikke er berørt i denne oppgaven eller av de benyttete teoretikerne.

DE STRUKTURELLE VARIABLENE.

Hvilke av disse tesene forklarer den politiske utviklingen i størst grad? I mange av tesene forutsettes det implisitt at massenes protester bidrar sterkt til autoritære regimers fall. Hva var så årsaken til disse protestene? En likhet mellom Sør Korea og Polen var at både arbeider og middelklassen/studentene var aktive i protestene mot regimet. På overflaten var det store forskjeller mellom de to casene. I Polen var arbeiderklassen den mest aktive part både i 1980 og 1988. I Sør Korea var aksjonene like før demokratierklæringen derimot så å si en ren studentdemonstrasjon. Disse forskjellene blir mindre ved en nærmere analyse. De intellektuelle støttet den polske arbeiderklassen aktivt frem mot protestene i 1980. Likeledes hadde de koreanske arbeiderne vært aktive både på syttitallet og etter at regimet ga etter i 1987. Det er vist tidligere i analysen at begge klassene må tas i betraktning i begge casene. Da de polske studentene/intellektuelle og arbeiderne aksjonerte hver for seg kom de ingen vei. På samme måte var det allment kjent at studentene og arbeiderne hadde en historie med felles aksjoner i Korea under protestene i 1987. Arbeiderne kan derfor ha tjent som en slags "reserve" for opposisjonen.

Var en av disse gruppene mer betydningsfull enn den andre? Studentene og delvis middelklassen kunne som nevnt tildeles hovedrollen i Sør Korea. I Polen virket det som om opposisjonen først ble skikkelig organisert da de intellektuelle kom på banen. Det faktum at den velorganiserte arbeiderbevegelsen "tilfeldigvis" oppstod på samme sted som KOR hadde vært suksessrike med å samarbeide med arbeiderne taler for at de intellektuelles organisasjoner var viktige. På den annen side kan man jo hevde at de ikke ville kommet noen vei uten støtte fra arbeidermassene. Man kommer jo heller ikke bort fra at de mer suksessrike protestene i 1988 ble startet av arbeidere som var for unge til å være påvirket av KOR! Man kan derfor konkludere med at både arbeiderne og de intellektuelle var viktige i Polen, men at arbeiderne på grunn av sine masseaksjoner var viktigere, selv om KOR sitt bidrag på det politiske plan nok var svært viktig. Det faktum

at protestene i Gdansk og Szczecin fulgte samme mønster selv om kun førstnevnte samarbeidet med KOR underbygger denne påstanden. På den annen side kan man ikke benekte at aktivismen i Gdansk var mer betydningsfull, enn den i Szczecin. I Sør Korea må derimot studentene tillegges større vekt. Kanskje bare naturlig da arbeiderklassen var mer tallrik i Polen, samtidig som middelklassen hadde høyere materiell standard i Sør Korea. Det er et viktig faktum at arbeiderklassens og middelklassens innflytelse faktisk øker og minker i henhold til deres relative ”styrke”, antall eller materielle posisjon mellom casene. Det ser derfor ut til å stemme at disse klassenes stilling påvirker den politiske utviklingen.

Er middelklassen som klasse, den høyere utdannelsen eller det sivile samfunn den viktigste av Diamonds variabler? Det er jo et faktum at middelklassen til forskjell fra arbeiderklassen aldri mobiliserte massivt mot regimet. Det eneste eksempelet på noe som kan ligne massemobilisering av middelklassen, var middelklassens passive støtte i Sør Korea i 1987. I tillegg til dette var de etablerte opposisjonspartiene og de kristne menighetene heller ikke noen arbeiderorganisasjoner, men uten at disse kan regnes som rene middelklasseorganisasjoner (partiene var nok rimelig nærme). Utenom dette var det tallmessig små segmenter av middelklassen som var aktive i opposisjonsbevegelsene. I Polen var det først og fremst en intellektuell ”elite” (organisasjoner som KOR) og i visse perioder studenter. I Sør Korea var også studentene blant de aller mest aktive gruppene under hele perioden. Det er altså bare middelklassens passive støtte i Korea i 1987 som ikke kan kobles opp mot det sivile samfunn eller politisk kultur, heller enn middelklassevariabelen. Nå kan man derimot hevde at det var nettopp middelklassen som var i stand til å organisere varige organisasjoner. Dette var jo arbeiderklassen ikke i stand til med unntak av i Polen på åttitallet. Man kan derfor spørre om det er noen praktisk forskjell på Diamonds teser? Bare ta KOR og de koreanske studentene. Dette var middelklasse grupper med høyere utdanning som arbeidet gjennom det sivile samfunn!

Det har derfor vært svært vanskelig å skille disse fenomenene fra hverandre i praksis. Dette gjelder spesielt middelklassen og høyere utdanning! Under diskusjonen om definisjonen av middelklassen ble det gjort rede for at middelklassen og gruppen med høyere utdanning så ut til å gå ut for det samme. Hvis man ser nærmere på empirien blir

ulikhetene mer synlige. Studentene var overrepresentert i forhold til andre middelklassegrupper i opposisjonen i begge casene. På den annen side ser man jo at både studentenes og det sivile samfunns gjennomslagskraft øker i takt med veksten av middelklassen. Dette er særlig synlig i det koreanske caset. Det er derfor vanskelig å si noe definitivt her da variablene er ”flettet sammen” i så stor grad som de faktisk er.

Man må gi både Ruechemeyer og Diamond rett i at masseprotester fra middelklassen og/eller arbeiderklassen var viktige. Førstnevnte har ellers rett i at arbeiderne i tungindustrien hadde større potensial til å gjennomføre suksessrike aksjoner, og at deres protester var motivert av materielle interesser, selv om arbeiderne ikke kan tilskrives en så viktig rolle som han skisserer. Det er også som forventet at arbeiderklassen var viktigst i det caset med størst arbeiderklasse og sterkest satsning på tungindustri. Diamond ser på den annen side ut til å ha rett når det gjelder middelklassen. Det er ser også ut til at verdier sosialisert inn ved hjelp av utdanning er viktigere enn materielle interesser for middelklassen. Også der det var mulig å tilskrive middelklassen mer interesseorienterte motiver, var det ikke den type interesser Rueschemeyer skisserte. Karriereveier kunne ha vært en viktig teoretisk mulig motivering, men det har ikke vært mulig å påvise indikatorer på at dette var tilfellet. Hvis studentene ønsket åpne karriereveier demonstrerte de ikke for dette åpenlyst. Abelmans beskrivelser av koreanske studenter støtter Diamonds forklaringer. Linz forklaringer kan derimot ikke vektlegges i stor grad her. Nasjonalistiske paroler var nok tilstede under protestene, men de rent økonomiske og politiske kampsakene ser ut til å ha vært klart mer fremtredende. Det er også slående at de protestbølgene hvor nasjonalismen virket sterkest, Polen i 1956 og 1968 og Sør Korea i 1964-5 var de protestbølgene hvor man ikke kan trekke trådene direkte til de senere mer effektive protestbølgene. Diamond syn på arbeiderne ble stort sett ikke belyst. Det er verdt å merke seg at det i Polen var de høyest utdannede arbeiderne som ledet protestene mot regimet.(ibid:65) Variabelen utdanning gir derfor god forklaringskraft i henhold til arbeiderklassen også. Andelen med lav utdannelse sank sterkt i Sør Korea frem mot demokratiseringen.(ibid:55) Utdannelsesnivået økte også blant arbeiderne før demokratiseringen.

Diamonds politiske kultur og klassestruktur variabler og Rueschemeyers

klassestrukturvariabel kan ikke tillegges all vekt. Både når det gjelder politisk kultur, økonomisk vekst og klassestrukturen kunne man nemlig forvente en tidligere utvikling i Polen enn i Sør Korea, da Sør Korea ikke kom skikkelig i gang med sitt moderniseringsprosjekt før i 1960, mens Polen kom i gang mot slutten av førtitallet! Den polske arbeiderklassen var også like stor i 1959 som den koreanske var i 1987, selv om Polen bare hadde noe større befolkning! Forsøk på å benytte BNP som en faktor som forklarer forsinkelse misslyktes, da andre utviklingsvariabler viste at det polske samfunnet ble modernisert fra og med 1950. Det må altså ha vært andre faktorer som også har spilt inn!

En faktor man her kan ty til er det sivile samfunn. Dette ”overlapper” i praksis med betydningen av de intellektuelle, et faktum som er godt synlig i henhold til KOR i Polen. Denne variabelen virker attraktiv i og med at det sivile samfunn var mer fritt i Sør Korea enn i Polen, og kan forklare hvorfor opposisjonen vokste frem på et relativt tidligere stadium i Sør Korea. De protestbølgene som kom etter perioder hvor det sivile samfunn hadde vært aktivt på åttitallet viste seg også mer slagkraftige enn tidligere protester. Det sivile samfunns evne til å underlette arbeidet med å organisere opposisjon kan ikke avfeies. Det er dog mer tvilsomt i hvor stor grad det sivile samfunn bidro til fremveksten av en demokratisk opposisjon. Med unntak av kirken og de politiske partiene i Korea vokste organisasjonene frem først etter at gruppene som organiserte dem var kommet i konflikt med det autoritære regimet. I tillegg begynte ikke det sivile samfunn å arbeide mot arbeiderklassen før denne var kommet i konflikt med den bestående orden. Rollen som ideologisk ”vaksine” mot regimet er nok også overdrevet, da både arbeider og den intellektuelle opposisjonen i Polen faktisk var basert på mer eller mindre sosialistisk ideologi. Klassestrukturen og den politiske kulturen må nok derfor vektlegges mer enn det sivile samfunn, selv om det sivile samfunn også er en variabel av betydning, men da først og fremst på grunn av organisasjonspotensialet det gir. Det kan også hevdes at både middelklassen, utdanning og det sivile samfunn ”overlapper” i denne analysen. Det var jo stort sett de samme individene som utgjorde middelklassen, hadde høyere utdanning og deltok i det sivile samfunn. Dette sammenfallet kan dog ventes å være mindre i andre case.

STYRKEN TIL LINZ FORKLARINGER.

Linz benytter jo også en delvis økonomisk variabel med økonomien av legitimitet og tvang. Denne kan faktisk også benyttes til å forklare "forsinkelsen" av effekten av de strukturelle variablene i det polske caset. Gomulkas regime var nemlig ansett som relativt legitimt til ut på sekstitallet. (Bernhard:1993:37-41) På andre områder stemmer ikke Linz forklaringer. De heftige protestene i Polen i 1980-81 selv om et politisk regimeskifte var praktisk umulig på grunn av Sovjetunionen viser at eksistensen av et alternativ ikke har noen innvirkning på tilbøyeligheten til å demonstrere. Når det gjelder andre aspekter av Linz teser kan de kobles direkte opp mot tesene til Rueschemeyer og Diamond. At middelklassen forventer å bli bedre behandlet av myndighetene er forårsaket av dens økende velstand og tallmessighet. Altså av variabler som inngår i Diamonds teori! Linz opererer også med en annen tidshorisont enn de andre. Den direkte årsaken til protester er ikke behandlet av de andre, men er det hos Linz. På grunn av sitt fokus på lav og høykonjunkturer vil Linz derfor i større grad fastslå årsakene til at protestene oppsto akkurat der og da. Disse protestene er allikevel avhengige av de faktorene som de andre beskriver. Hvis arbeiderklassen er tallmessig beskjeden med ingen utdanning og middelklassen er fattig og tallmessig beskjeden, er de ikke i stand til å gjennomføre suksessrike protester, selv om regimets legitimitet er lav og de økonomiske konjunkturerne dårlige.

Det er egentlig et problem i denne sammenligningen at de andre ikke fastslår eksakt hvordan og når overgangen til demokrati skal skje. Det er derfor vanskelig å fastslå at Linz definitivt har mer rett Diamond og Rueschemeyer. Man kan jo hevde at det ligger implisitt i de andre teoriene at det før eller senere skjer "et eller annet" som skaper konflikt mellom regimet og større grupper i samfunnet. Det er derfor mulig at både Linz og de andre kan ha rett. De andres teorier fastgir de nødvendige forutsetningene mens Linz forklarer eksakt når overgangen til demokrati skjer. I Sør Korea ser man at protester forårsaket av økonomiske lavkonjunkturer, som i 1980, ikke fører frem hvis de strukturelle faktorene ikke er på plass enda. På den annen side var Polen like økonomisk utviklet(om ikke mer) i 1980 og til og med 1976 som i 1988. Her kommer man igjen inn på legitimiteten til regimet. Regimet hadde fortsatt en viss legitimitet i 1980 mens det

hadde mistet mesteparten av denne i 1989.

Hvis man skal ty til interne forklaringer blir legitimiteten derfor en forklaringsfaktor man tydeligvis ikke kommer utenom. Spesielt siden det virker som regimets brutale fremferd i Korea i 1987 fikk middelklassen til å støtte opposisjonen i større grad enn før. På den annen side kan man hevde at autoritære regimer som hersker over et samfunn i sterk utvikling før eller siden vil komme i konflikt med store grupper i samfunnet. Den økte protestaktiviteten som Diamond og Rueschemeyer implisitt hevder følger av økonomisk vekst vil jo tvinge et regime til enten å gi etter eller å slå hardt ned på opposisjonen. Siden studenter og intellektuelle var tilbøyelige til å demonstrere i begge casene ville disse uansett før eller siden blitt rammet, og regimets legitimitet hos grupper av middelklassen redusert. Det kan derfor argumenteres for at de fenomenene Linz beskriver følger naturlig fra fenomenene Rueschemeyer og spesielt Diamond skisserer. De to sistnevnte anses derfor å ha større forklaringskraft enn tesene til Linz. Allikevel kommer man ikke utenom at legitimitets ”spillet” muligens ”forsinket” demokratiseringen av i Polen. Her er det en alvorlig mangel at det finnes spørreundersøkelser på et tidligere stadium i Polen enn i Sør Korea. Det er også et spørsmål om det virkelig var legitimiteten til Gomulka eller fraværet av det sivile samfunn som forårsaket den polske ”forsinkelsen”. Det faktum at det sivile samfunn ikke ble vurdert som en direkte årsak til at protestene startet, fører til at regimets legitimitet derfor må anses som en viktigere variabel.

En vesentlig innvending mot argumentasjonen som har blitt ført er trusselen fra Sovjetunionen i tilfellet Polen. Man kan nemlig hevde at Polen ville blitt demokratisert allerede i 1981 hvis denne trusselen ikke hadde eksistert. Argumentet med ”forsinkelse” er allikevel relevant da det allikevel tok rundt ti år lenger tid før ”moderniseringsprosjektet” førte til en varig politisk opposisjon i Polen. Det er derimot en mulighet for at denne opposisjonen ville ført til politisk forandring mye tidligere etter at den kom i gang enn i Sør Korea, hvis trusselen om sovjetisk intervensjon ikke hadde vært der. Da ville faktisk mye av ”forsinkelsen” i det polske caset forsvunnet. Det er også påpekt at Solidaritets nederlag også kan tilskrives at regimet klarte å holde ut så lenge at store deler av det polske folket rett og slett fikk nok av Solidaritet. Problemet er at den sovjetiske intervensjonstrusselen kan ha vært den faktoren, som svekket Solidaritet

legitimitet. Man kan ha fryktet at de ville provosere frem en invasjon, slik som i Ungarn i 1956. Denne faktoren kan derfor ikke løsrives fra eksterne forhold. Man kan derfor fastslå at trusselen om sovjetisk intervensjon holdt regimet opp lenger enn det eller ville ha vart.

SISTE VURDERING AV "FORSINKELSEN" MELLOM EFFEKTEN TIL DE STRUKTURELLE VARIABLENE.

Men det gjenstår et viktig moment. Hvis den polske overgangen ikke ble forsinket av Sovjetunionens trusler, hva var det da som gjorde det? Rueschemeyer kan forklare dette ved at den polske middelklassen var avhengig av regimet, men denne forklaringen har ikke så mye kraft da det var arbeiderklassen som gikk foran i Polen. I tillegg gjaldt denne "forsinkelsen" arbeiderklassen også. Linz bruk av legitimitet har det blitt redegjort for. I henhold til Diamond kan man argumentere med at det sivile samfunn var mindre utviklet i Polen. I tillegg kan man argumentere med at den økonomiske utviklingen gikk senere og ikke nådde det samme nivået i Polen som Sør Korea. Det sivile samfunn kan man mer eller mindre uteslutte da protestene kom før det sivile samfunn i begge case, samtidig som "forsinkelsen" også gjelder starten på protestene. Da står man igjen med enten legitimitets baserte forklaringer eller økonomiske forklaringer. De økonomiske forklaringene ble stort sett tilbakevist. Det er en kjensgjerning at det polske BNP i 1960 var omtrent jevnstort med et koreanske i 1975. Derfor er det mulig å fastslå at Linz legitimitetsbaserte forklaringer virker mest interessant for å forklare denne "forsinkelsen".

Et annet interessant moment er at Linz vektlegger selve prosessen med vekst i økonomien og ikke selve størrelsen på BNP. Siden veksten startet for alvor i Polen rundt 1960, som var samtidig med at veksten startet i Sør Korea var det ingen forsinkelse på denne variabelen. I motsetning til BNP, middelklassens og arbeiderklassens størrelse er det nesten nøyaktig sammenfall mellom begynnelsen på den økonomiske veksten og demokratiseringen i de to casene. De store forskjellene i økonomiske utvikling fra og med 1975 gjør denne forklaringen derimot mindre interessant. Her kommer vi også inn på at Diamond ikke benytter BNP som en viktig variabel. Når man legger den fraværende økningen av levestandarden på femtitallet, kan man nok likevel si at de økonomiske variablene kompenserer for mye av forsinkelsen.

ELITENE ELLER MASSENE AVGJØRENDE?

Så kommer det andre viktige spørsmålet, var det protestene nedenfra som forårsaket regimenes overgivelse? Et relativt banalt argument for massenes betydning er det faktum at begge regimene ga opp etter betydelige protester nedenfra. En kraftig innsigelse mot massenes betydning er det faktum at protestbevegelsen som felte kommunistregimet i Polen var langt mindre omfattende enn den i 1980. Dette kan dog delvis forklares med hjelp av Rueschemeyer da han vektlegger styrkeforholdet mellom partene og ikke styrken til en bestemt part. Man kan derfor argumentere med at regimets stilling var svekket i så stor grad på åttitallet at det kompenserte for svekkelsen av opposisjonen. Dette forholdet er en styrke med Rueschemeyer fremfor Diamond. Man har allikevel Linz vektlegging av elitene som støtter det autoritære regimet. Av forskjellige årsaker hadde elitene i begge casene gode grunner til å ikke støtte regimet utover åttitallet. De koreanske chaebolene ble så velstående at de kunne klare seg like godt på egenhånd, samtidig som regimet ble mindre ettergivende overfor dem. På samme tid ble den økonomiske situasjonen i Polen så håpløs at et systemskifte må ha virket mer og mer attraktivt. Det er problemer med å analysere effekten av dette med de tilgjengelige data. Elitens handlinger og preferanser er mindre synlige enn massenes og spesielt arbeidernes handlinger og preferanser. Et annet problem er at disse eventuelle prosessene skjedde samtidig som protestene fra massene økte i omfang. Her har man igjen en mulig forklaring for den ”polske forsinkelsen”. Det er mulig at deler av eliten ble mer skeptiske til regimet under åttitallet. Dette henger sammen med regimets generelle legitimitet som jo har blitt omhandlet tidligere.

I tillegg har tre andre aspekter blitt belyst som ikke er tatt med her. Linz variabel stateness ble ikke ansett å være blant de viktigste variablene. Når det gjelder Rueschemeyers autonomi variabel er dette en ”negativ” variabel i den forstand at den forklarer fenomen som ikke skjedde. At disse gruppene ikke grep aktivt inn for å hindre demokratiseringen er for så vidt en indikator på at Rueschemeyers teser har en viss verdi. Tesen om spillet mellom hardliners og softliners ble derimot ikke ansett å ha noen særlig verdi. Det er i praksis alltid mulig å identifisere grupper som kan stemples som softliners og hardliners på hver side, men det betyr ikke at de moderate ble presset til å forhandle av de radikale

fraksjonene. Ut fra denne analysen kan Diamond og Rueschemeyers teser om klassestrukturen og politisk kultur tillegges mest vekt, med det sivile samfunn i en ”støttefunksjon”. Forklaringskraften til Diamonds teser er nok noe sterkere her. Det disse variablene ikke kan forklare kan forklares med regimets legitimitet. Denne variabelens forklaringskraft svekkes dog av at fenomenene forbundet med denne i stor grad henger sammen med den økonomiske moderniseringen. Det faktum at det polske regimet klarte å ”ri av stormen” under mesteparten av åttitallet viser dog at denne variabelen kan avgjøre akkurat når overgangen skjer. Alt i alt vurderes Linz å være den teoretikeren hvis hypoteser har minst forklaringskraft i de aktuelle casene.

ANDRE FAKTORER.

Hva med faktorer som ikke er inkludert av noen av disse teoretikerne? Denne oppgaven har jo fokusert på interne faktorer, men hva med de eksterne? Sovjetunionens innvirkning i Polen har allerede vært berørt. Selv om man kan argumentere for at regimet faktisk klarte å ri av situasjonen i 1981 av egen kraft, er det allikevel vanskelig å argumentere for at regimet kunne gjort dette uten trusselen fra Sovjetunionen. Det er jo også slående at regimet ga opp like etter at Sovjetunionen trakk sin støtte til regimet tilbake. Man kan her se avslutningen av den kalde krigen som en avgjørende faktor. Fra og med 1985 var det jo en kraftig avspenning i forholdet mellom USA og Sovjetunionen. Spørsmålet er her om det var tilbaketrasket støtte fra USA som førte til at protestene i Sør Korea i 1987 ikke ble slått ned? Hvis dette var tilfelle skjedde det i hvert fall ikke åpent. Det er jo allikevel slående at såpass mange land ble demokratisert mellom 1985 og 1990. Med dette følger jo også eventuelle effekter av diffusjon og tidsånd. Data for å behandle dette spørsmålet er ikke inkludert i denne oppgaven. Av betydning her er det at Linz i motsetning til Diamond har tatt slike betraktninger med i sitt teoretiske rammeverk. Det faktum at disse virker relevante forbedrer derfor mye av inntrykket Linz teorier har gitt.

Det finnes også andre faktorer som ikke er direkte behandlet av noen av disse teoretikerne. Man kan hevde at det polske kommunistpartiet ga opp fordi den økonomiske situasjonen ble så håpløs at militæret som institusjon ikke lenger ville ta ansvaret. Dette er dekket av Linz tese om økonomien av legitimitet og tvang. Man kan også hevde at

demokratiseringen i Korea kan ha skyldes den økonomiske utviklingen på en litt annen måte. Den tekniske utviklingen førte til at Sør Korea i større grad produserte høyteknologi produkter. Dette kan ha ført til at behovet for bedre kvalifiserte arbeidere økte og samtidig som produktiviteten og lønningene steg. Dette kan ha redusert behovet for et autoritært regime som holdt arbeiderlønnene nede. Dette kunne nok ha vært forklart ved hjelp av Diamond og hans ideer om arbeiderklassen, men disse var så lite fremtredende at man kan diskutere hvorvidt han virkelig vektlegger disse forholdene.

Et teoretisk perspektiv som ikke er inkludert er O'Donnell/Schmitter, som ble nevnt i innledningen. Man kan jo hevde at den koreanske demokratiseringen skyldes det faktum at regimet gjorde en "tabbe" ved å liberalisere rundt midten av åttitallet. I det koreanske caset kan det nok stemme at det kan se ut som det er en sammenheng mellom politisk aktivisme og hvor repressivt regimet var. Protestene vokste frem etter at regimets repressive kapasitet var redusert både i 1979-80 og fra 1984 og utover. På den annen side var ikke den politiske aktiviteten stor på sekstitallet, selv om regimet da var mye mer liberalt. Krefte som opponerte mot regimet må jo også ha vært til stede for at liberaliseringen faktisk skulle ha ført til økt opposisjon mot regimet.

5.3. AVSLUTNING.

Denne oppgaven har vært et forsøk på å forklare demokratiseringen av i Polen og Sør Korea mot slutten av åttitallet. Det er min konklusjon at Diamond og Rueschemeyer i større grad enn Linz finner interne faktorer som forklarer denne utviklingen. Hadde eksterne forhold vært inkludert hadde nok Linz verdi økt betraktelig. Det samme hadde nok vært tilfelle om demokratisk konsolidering også hadde blitt inkludert.

Det er også verdt å merke seg at denne oppgaven kun har beskrevet Sør Korea og Polen. Det eneste eventuelle grunnlaget for generalisering er andre case med samme egenskaper som disse. Oppgaven sier derfor relativt lite om hvor godt generaliserbare disse teoriene er. Man kan jo hevde at utvalget av case "favoriserer" Diamond og Rueschemeyer. Dette kan nok ikke benektes. Linz forklaringer hadde nok klart seg mye bedre, hvis man hadde

inkludert case som ikke hadde hatt en slik dramatisk økonomisk utvikling før demokratiseringen. Det bortforklarer allikevel ikke det faktum at mange av Linz forklaringer viste seg å ha svært lite for seg.

Det har også vært visse problemer med å teste ut disse teoriene. Mange av disse tesene er svært vagt formulert. Flere av tesene til Diamond og Rueschemeyer består av forventninger om at utvikling på en bestemt variable fører til politisk utvikling. Det var ikke tilfredstillende å kun sammenligne den tallmessige størrelsen til arbeiderklassen eller middelklassen og tidspunktet for demokratiseringen. Kunsten har derfor vært å finne variabler i henhold til hvordan disse variablene skal påvirke den politiske utviklingen, uten å gå for langt fra de originale tesene til forfatterne. Det er et problem at indikatorene disse forfatterne bruker er alt for grove.

Det betyr ikke at Linz er helt problemfri han heller. Her finnes det egentlig en mangel på teser som kan benyttes til å forklare autoritære regimers fall. Den mest brukbare tesen er ”økonomien om legitimitet og tvang”. Et annet problem er at teorien ikke engang er fullstendig presentert i teoridelen! I teoridelen legges det mest vekt på økonomiske svingninger og brutal behandling av opposisjonen. I case studie delen av boken bruker Linz derimot feil begått av regimet som mislykkete militære eventyr og lignende. I tillegg benyttes begrepet regimets defensive prosjekt som et begrep, selv om det ikke benyttes i teoridelen. Det samme gjelder stateness begrepet som brukes i en ”utvidet” form i det polske caset. Dette gjør Linz teoretiske rammeverk vanskeligere å arbeide med.

Det kan heller ikke nektes for at det ikke har vært like lett å finne alle relevant data. Problemet er jo ikke bare at et fenomen skal være undersøkt, men at stoffet også skal være tilgjengelig på engelsk. Dette har ført til at forhold som egentlig burde ha vært belyst ikke har blitt det. Uansett ville det ikke vært plass til mer stoff i denne oppgaven.

LITTERATURLISTE:

Rueschemeyer, Dietrich (1992) "Capitalist development and democracy", Cambridge, Polity Press

Kim, Sunhyuk (2000) "The politics of democratization in Korea: the role of civil society", Pittsburgh, University of Pittsburgh Press

Kim, Bun Woong/Rho, Wha Joon (1982) "Korean public bureaucracy", Seoul, Kyobo Publications

Lane, David (1971) "The end of inequality?: Stratification under state socialism", Harmondsworth, Penguin Books

Pilat, Dirk (1994) "The economics of rapid growth: the experience of Japan and Korea", Aldershot, Edward Elgar

Weschler, Lawrence (1982) "Solidarity, Poland in the season of its passion", New York, Simon and Schuster

Laba, Roman (1991) "The roots of Solidarity", Princeton, Princeton University Press

Raina, Peter (1978) "Political opposition in Poland 1954-1977", London, Poets` and Painters` Press

Szymanski, Albert (1984) "Class struggle in socialist Poland", New York, Praeger

Clifford, Mark (1998) "Troubled Tiger: Buisnessmen, bureacrats, and generals in South Korea", New York, M.E. Sharpe

Linz, Juan J/Stepan, Alfred (1996) "Problems of democratic transition and consolidation: Southern Europe, South America, and post-communist Europe", Baltimore, Johns Hopkins University Press

Abelmann, Nancy (1996) "Echoes of the past, epics of dissent: a South Korean social movement", Berkeley, University of California Press

Kim, Dae Hwan/Kong, Tat Yan (1996) "The Korean peninsula in transition", Houndmills, Macmillan

Son, Hak-Kyu (1989) "Authoritarianism and opposition in South Korea", London, Routledge

Wells, Kenneth M. (1995) "South Korea`s minjung movement: the culture and politics of dissidence", Honolulu, University of Hawaii Press

Gibney, Frank (1992) "Korea`s quiet revolution: from garrison state to democracy", New York, Walker and Company

Pilat, Dirk (1994) "The economics of rapid growth: the experience of Japan and Korea", Aldershot, Edward

Dziewanowski, M.K. "Poland in the twentieth century", New York, Columbia University

Press

Bernhard, Michael H. "The origins of democratization in Poland: workers, intellectuals, and oppositional politics, 1976-1980", New York, Columbia University Press

Lewis, Paul G/Kolankiewicz (1988), George "Poland: politics, economics and society", London, Pinter Publishers

Taras, Raymond (1995) "Consolidating democracy in Poland", Boulder, Westview Press

Saxonberg, Steven (1997) "The Fall : Czechoslovakia, East Germany, Hungary and Poland in a comparative perspective", Uppsala, Universitetet

Friedman, Edward (1994) "The politics of democratization: generalizing East Asian experiences", Boulder, Westview Press

Shin, Doh C (1999) "Mass politics and culture in democratizing Korea", Cambridge, Cambridge University Press

Curry, Jane Leftwich/Fajfer, Luba (1996) "Poland's permanent revolution: People vs. elites, 1956 to present", Amer University Press

Diamond, Larry (1992) "Economic Development and Democracy Reconsidered", *American Behavioral Scientist* Nr. 35, s. 450-99

Chu, Yin-Wah (1998) "Labour and democratization in South Korea and Taiwan", *Journal of contemporary Asia* Vol. 28 Nr. 2, s. 185-201

Pak, Sejin (1998) "Two forces of democratisation in Korea", *Journal of contemporary Asia* Vol. 28 Nr. 2\1, s. 45-71